זוהר, פרשת משפטים

ספר הזוהר

ספר הזהר, ויקיטקסט, ברישיון CC BY-SA.
geulaquiz.com

דף צד עמוד א

אמרו המגיהים, מתחלת הפרשה עד מעשה ידי להתפאר בדף קיד ע״א, הוא מן הסבא, ויגענו ומצאנו הנוסחא מדויקת, תודה לאל חי

פתח רבי שמעון ואמר **ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם**, תרגום *ואלין דיניא דתסדר קדמיהון*, אלין אינון סדורין דגלגולא, דינין דנשמתין דאתדנו כל חד וחד לקבל עונשיה.

כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד, ובשביעית יצא לחפשי חנם -- חברייא, עידן הכא לגלאה כמה רזין טמירין דגלגולא. **כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד** -- כד נשמתא אתחייבת בגלגולא, אם היא מסטרא דההוא עבד מטטרו״ן, דאיהו כליל שית סטרין, כתיב ביה ״שש שנים יעבד״-- גלגולין דילה לא מתחייבא אלא שית שנין, עד דאשלימת שש דרגין מההוא אתר דאתנטילת. אבל אם נשמתא היא מסטרא דשכינתא, דאיהי ׳שביעית׳, ודאי מה כתיב? ״ובשביעית יצא לחפשי חנם״-- דצדיק ודאי לית ביה מלאכה; כיון דלית ביה מלאכה - לית ביה שעבוד. ונשמתא דאיהי מתמן אתמר בה **ובשביעית יצא לחפשי חנם**-- לית בה שעבודא.

דף צד עמוד ב

אדהכי הא סבא נחת לגביה, אמר ליה, אי הכי, רבי, מה תוספת לנשמתא דאיהי מנה, דאתמר בה (שמות כ י) **לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך וגו׳**? אמר ליה, סבא סבא, ואת שאיל דא, דודאי האי על נשמתא דצדיק אתמר, דאף על גב דאתחייב לאחתא בגלגולא בכל אלין, אפילו בעבד ואמה, ובעירן דאינון אופנים, או בכל חיון, דמנהון נשמתין דבני נשא, כתיב בה לא תעשה כל מלאכה, והאי איהו (ויקרא כה לט) **לא תעבד בו עבודת עבד**, בצדיק דאיהו יום השבת, לא תעבד בו עבודת עבד, דאיהו יום דחול.

אבל סבא סבא, שבת (ד״א נשמתא) דאיהי בת יחידה, ואיהי בת זוגיה דצדיק דאיהו שבת, מאי **אם אחרת יקח לו**? אמר ליה, הא ודאי הבדלה חולו של שבת, דאית אחרת דלא אתקריאת חולו של שבת, אלא חולו של טמאה שפחה. אמר ליה, והא חולו של שבת מאי היא? אמר ליה דא אמתא, דאיהי גופא דבת יחידה, דעלה אתמר **אם אחרת יקח לו**. תא חזי, אית נשמתא דאתקריאת ׳אמה׳, ואית נשמתא דאתקריאת ׳שפחה׳, ואית נשמתא דאתקריאת ׳ברתא דמלכא׳. הכא אית איש דאתמר ביה (שמות טו ג) **יהוה איש מלחמה**, ואית איש דאתמר ביה (דניאל ט כא) **והאיש גבריאל**. ובגין דא נשמתא דאיהי מחייבא בגלגול, אם היא ברתא דקודשא בריך הוא, אי תימא דאזדבן בגופא נוכראה דתמן שלטנותא דיצר הרע, דאיהו מסטרא דסמא״ל, ח״ו, דהא כתיב (ישעיה מב ח) **אני יהו״ה הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן**, דאיהו יצר הרע. וההוא גופא דשריא ברתא דמלכא, אי תימא דאזדבן בכתרין תתאין דמסאבו, חלילה וחס, עלה אתמר (ויקרא כה כג) **והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ**.

מאן גופא דברתא דמלכא? דא מטטרון, והאי גופא איהו אמה דשכינתא, אף על גב דאיהי נשמתא דאיהי ברתא דמלכא שבויה תמן, בגלגולא אתיא, דאתיין גלגולין בגין דאתית תמן, מה כתיב בה? **וכי ימכור איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים**.

ועוד **וכי ימכור איש**-- דא קודשא בריך הוא; **את בתו**-- אלו ישראל, דאינון מסטרא דבת יחידה אתקריאו בתו. ואי תימא דיפקון כגוונא דאינון דמסטרא דעבד דאיהו מטטרו״ן, דנפקו במנוסה ממצרים; **לא תצא כצאת העבדים**-- הדא הוא דכתיב (ישעיה נב יב) **כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכון**.

תא חזי, בר נש כד אתיליד יהבין ליה נפשא, מסטרא דבעירא מסטרא דדכיו, מסטרא דאלין דאתקרון ׳אופני הקודש׳. זכה יתיר יהבין ליה רוחא מסטרא ד׳חיות הקודש׳. זכה יתיר יהבין ליה נשמתא מסטרא דכרסייא.

ותלת אלין אינון: ׳אמה׳ ׳עבד׳ ו׳שפחה׳ דברתא דמלכא.

זכה יתיר יהבין ליה נפשא בארח אצילות, מסטרא דבת יחידה, ואתקריאת איהי ׳בת מלך׳. זכה יתיר יהבין ליה רוחא דאצילות מסטרא דעמודא דאמצעיתא, ואקרי ׳בן׳ לקודשא בריך הוא, הדא הוא דכתיב (דברים יד א) **בנים אתם ליהו״ה אלהיכ״ם**. זכה יתיר יהבין ליה נשמתא מסטרא דאבא ואמא, הדא הוא דכתיב (בראשית ב ז) **ויפח באפיו נשמת חיים**, מאי ״חיים״? אלא אינון י״ה, דעלייהו אתמר (תהלים קנ ו) **כל הנשמה תהלל יה** ואשתלים ביה יהו״ה. זכה יתיר יהבין ליה יהו״ה בשלימו דאתוון יו״ד ה״א וא״ו ה״א, דאיהו אדם בארח אצילות דעילא, ואתקרי בדיוקנא דמאריה, ועליה אתמר (בראשית א כח) **ורדו בדגת הים וגו׳**, והאי איהו שולטנותיה בכל רקיעין, ובכל אופנים ושרפים וחיוון, ובכל חיילין ותוקפין דלעילא ותתא, ובגין דא כד בר נש זכי בנפש מסטרא דבת יחידה, אתמר ביה **לא תצא כצאת העבדים**.

רבי חייא ורבי יוסי אערעו חד ליליא במגדל דצור, אתארחו תמן, וחדו דא בדא. אמר רבי יוסי, כמה חדינא דחמינא אנפי שכינתא, דהשתא בכל ארחא דא אצטערנא בחדא סבא טייעא, דהוה שאיל לי

דף צה עמוד א

כל ארחא: **(א)** מאן הוא נחשא דפרח באוירא, ואזיל בפירודא, ובין כך ובין כך אית נייחא לחד נמלה דשכיב בין שנוי, שרי בחבורא וסיים בפירודא? **(ב)** ומאי איהו נשרא דקא מקננא באילן דלא הוה, בנוי דאתגזלו ולאו מן ברייך, דאתבריאו באתר דלא אתבריאו? **(ג)** כד סלקין נחתין, כד נחתין סלקין. **(ד)** תרין דאינון חד, וחד דאינון תלתא. **(ה)** מהו עולימתא שפירתא ולית לה עיינין, וגופא טמירתא ואתגליא, איהי נפקת בצפרא ואתכסיאת ביממא, אתקשטת בקשוטין דלא הוו?

כל דא שאיל בארחא ואצטערנא, והשתא אית לי נייחא, דאילו הוינא כחדא אתעסקנא במלי דאורייתא, מה דהוינן במלין אחרנין דתהו. אמר רבי חייא, וההוא סבא טייעא ידעת ביה כלום. אמר ליה ידענא דלית ממשו במלוי, דאילו הוה ידע יפתח באורייתא, ולא הוה ארחא בריקנייא. אמר רבי חייא וההוא טייעא אית הכא, דהא לזמנין באינון ריקנין ישכח גבר זגין דדהבא, אמר ליה הא הכא איהו, ואתקין חמריה במיכלא, קרו ליה ואתא לקמייהו.

אמר לון, השתא תרין אינון תלת, ותלת אינון כחד, אמר רבי יוסי, לא אמינא לך דכל מלוי ריקנין ואינון בריקנייא. יתיב קמייהו. אמר לון, רבנן, אנא טייעא אתעבידנא, ומיומין זעירין, דהא בקדמיתא לא הוינא טייעא, אבל ברא חד זעירא אית לי, ויהבית ליה בבי ספרא, ובעינא דישתדל באורייתא, וכד אנא אשכחנא חד מרבנן דאזיל בארחא, אנא טעין אבתריה, והאי יומא חשיבנא דאשמע מלין חדתין באורייתא, ולא שמענא מידי. אמר רבי יוסי, בכל מלין דשמענא דקאמרת לא תוהנא אלא מחד, או אנת בשטותא אמרת, או מלין ריקנין אינון. אמר ההוא סבא ומאן איהי? אמר עולימתא שפירתא וכו׳.

פתח ההוא סבא ואמר, (תהלים קיח ו) **יהוה לי לא אירא מה יעשה לי אדם...יהוה לי בעזרי וגו׳, טוב לחסות ביהו״ה וגו׳** -- כמה טבין ונעימין ויקירין ועלאין מלין דאורייתא, ואנא היכי אימא קמי רבנן דלא שמענא מפומייהו עד השתא אפילו מלה חדא, אבל אית לי למימר, דהא לית כסופא כלל למימר מלי דאורייתא קמי כלא. אתעטף ההוא סבא, פתח ואמר (ויקרא כב יב) **ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל** -- האי קרא אקרא אחרא סמיך, (שם יג) **ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה, ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל, וכל זר לא יאכל בו**. הני קראי כמשמען, אבל מלין דאורייתא מלין סתימין אינון, וכמה אינון מלין דחכמתא דסתימין בכל מלה ומלה דאורייתא, ואשתמודען אינון לגבי חכימין דידעין ארחין דאורייתא, דהא אורייתא לאו מלין דחלמא אינון, דקא אתמסרן למאן דפשר לון ואתמשכן בתר פומא, ועם כל דא אצטריכו למפשר לון לפום ארחוי, ומה אי מלין דחלמא אצטריכו למפשר לון לפום ארחוי, מלין דאורייתא דאינון שעשועין דמלכא קדישא, על אחת כמה וכמה דאצטריכו למהך בארח קשוט בהו, דכתיב (הושע יד י) כי ישרים דרכי יהו״ה וגו׳.

השתא אית למימר, ״ובת כהן״-- דא נשמתא עלאה, ברתיה דאברהם אבינו, קדמאה לגיורין, ואיהו משיך לה להאי נשמתא מאתר עלאה. מה בין קרא דאמר (ויקרא כא ט) ״ובת איש כהן״ ובין קרא דאמר ״ובת כהן״ ולא כתיב ״איש״? אלא אית כהן דאקרי ׳איש כהן׳ ולא כהן ממש, ועל ארחא דא הוה (איש) כהן, והוה סגן, והוה כהן גדול, והוה כהן דלאו איהו גדול, כהן סתם רב ועלאה יתיר מאיש כהן, ועל דא אית נשמתא,

דף צה עמוד ב

ואית רוחא, ואית נפש. ״ובת כהן כי תהיה לאיש זר״-- דא נשמתא קדישא דאתמשכת מאתר עלאה, ועאלת לגו סתימו דאילנא דחיי, וכד רוחא דכהנא עלאה נשבא, ויהיב נשמתין באילנא דא, פרחין מתמן אינון נשמתין, ועאלין באוצר חד.

ווי לעלמא דלא ידעין בני נשא לאסתמרא, דקא משכין משיכו בהדי יצר הרע דאיהו איש זר, והאי בת כהן פרחת לתתא, ואשכחת בניינא באיש זר, ובגין דאיהו רעותא דמרה עאלת תמן, ואתכפיאת ולא יכילת לשלטאה, ולא אשתלימת בהאי עלמא, כד נפקת מניה, היא בתרומת הקדשים לא תאכל, כשאר כל נשמתין דאשתלימו בהאי עלמא.

תו אית בהאי קרא, **ובת כהן כי תהיה לאיש זר**, עלובתא איהי נשמתא קדישא כי תהיה לאיש זר, דקא אתמשכת על גיורא דאתגייר, ופרחת עליה מגן עדן בארח סתים, על בניינא דאתבני מערלה מסאבא, דא הות לאיש זר.

[תו], דא הוא רזא עלאה יתירא מכלא, בעמודא דקיימא לטקלין, גו אוירא דנשבא, אית טיקלא חדא בהאי סטרא ואית טיקלא אחרא בהאי סטרא, בהאי סטרא מאזני צדק, ובהאי סטרא מאזני מרמה, והאי טקלא לא שכיך לעלמין, ונשמתין סלקין ונחתין, עאלין ותבין. ואית נשמתין עשיקין, כד שלטא אדם באדם, דכתיב (קהלת ח ט) **עת אשר שלט האדם באדם לרע לו**, ״לרע לו״ ודאי, אבל, האי נשמתא דהות לסטרא אחרא איש זר, ואתעשקת מניה, דא איהי לרע לו, לו להוא איש זר, ואיהי בתרומת הקדשים לא תאכל, עד דעביד בה קודשא בריך הוא מה דעביד, אתא קרא ואמר, ובת כהן כי תהיה לאיש זר, הכי הוא.

הכא אית רזא היך מתעשקן נשמתין, אלא האי עלמא אתנהג כלא באילנא דדעת טוב ורע, וכד אתנהגן בני עלמא בסטרא דטוב, טיקלא קיימא ואכרע לסטרא דטוב, וכד אתנהגן בסטרא דרע אכרע להוא סטרא, וכל נשמתין דהוו בההיא שעתא בטיקלא, הוה עשיק לון ונטיל לון, אבל לרע לו, דאינון נשמתין כפיין (ס״א חפיין) לכל מה דאשכחן מסטרא בישא ושיצאן ליה, וסימנא לדא, ארונא קדישא דאתעשק גו פלשתים, ושליטו ביה לרע לון, אוף הכי הני נשמתין אתעשקן מסטרא אחרא לרע לון.

מה אתעבידו מאינון נשמתין? חמינן בספרי קדמאי, דמנייהו הוו אינון חסידי אומות העולם, ואינון ממזרי תלמידי חכמים דקדמן לכהנא רבא עמא דארעא, וחשוב בעלמא, אף על גב דעאל לפני ולפנים, בכה האי סבא רגעא חדא, תוהו חברייא ולא אמרו מידי.

פתח ההוא סבא ואמר, (שמות כא ח) **אם רעה בעיני אדניה אשר לא יעדה, והפדה, לעם נכרי וגו׳** -- האי פרשתא על רזא דא אתמר, (שם ז) **וכי ימכר איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים אם רעה וגו׳**, מאריה דעלמא מאן לא ידחל מינך, דאנת שליט על כל מלכין דעלמא, כמה דאת אמר (ירמיה י ז) **מי לא יראך מלך הגוים כי לך יאתה וגו׳**.

כמה אינון בני נשא בעלמא דקא משתבשן בהאי קרא, וכלהו אמרין, אבל קרא דא לא אתיישר בפומייהו, וכי קודשא בריך הוא מלך הגוים איהו? והלא מלך ישראל איהו? והכי אקרי, דהא כתיב (דברים לב ח) **בהנחל עליון גוים וגו׳**, וכתיב (שם ט) **כי חלק יהו״ה עמו**, ועל דא אקרי מלך ישראל. ואי תימא דאיהו מלך הגוים אקרי, הא שבחא דלהון דקודשא בריך הוא מלך עלייהו, ולא כמה דאמרין דאתמסרו לשמשין ולממנן דיליה, ותו סיפא דקרא, דכתיב (ירמיה י ז) **כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך**, כל האי שבחא איהו לשאר עמין, ותווהא איהו היך לא מסתלקי בהאי קרא לרום

דף צו עמוד א

רקיעא. אלא דקודשא בריך הוא סמא עינייהו ולא ידעי ביה כלל. דהא מה דאנן אמרי דכלהו אין, ואפס, ותהו, דכתיב (ישעיה מ יז) כל הגוים כאין נגדו מאפס ותהו נחשבו לו, הא עקרא עלאה רבא ויקירא שוי לון קרא דא.

אמר ליה רבי חייא, והא כתיב (תהלים מז ט) **מלך אלהי״ם על גוים וגו׳**? אמר ליה, אנא חמינא דבתר כתלייהו הוית, ונפקת בהאי קרא לסייעא לון, הוה לי לאתבא בקדמיתא על מה דאמינא, אבל כיון דאשכחנא לך בארחא, אעבר לך מתמן, ומתמן איהך לאעברא כלא.

תא חזי, כל שמהן, וכל כנויין דשמהן, דאית ליה לקודשא בריך הוא, כלהו מתפשטן לארחייהו, וכלהו מתלבשין אלין באלין, וכלהו מתפלגין לארחין ושבילין ידיען, בר שמא יחידאה בריר מכל שאר שמהן, דאחסין לעמא יחידאה בריר מכל שאר עמין, ואיהו יו״ד ה״א וא״ו ה״א, דכתיב (דברים לב ט) **כי חלק יהו״ה עמו**, וכתיב (שם ד ד) **ואתם הדבקים ביהו״ה**, בשמא דא ממש, יתיר מכל שאר שמהן. ושמא חד מכל שאר שמהן דיליה, ההוא דאתפשט ואתפלג לכמה ארחין ושבילין, ואקרי ׳אלהים׳, ואחסין שמא דא ואתפלג לתתאי דהאי עלמא, ואתפלג שמא דא לשמשין ולממנן דמנהגי לשאר עמין, כמה דאת אמר (במדבר כב ט) **ויבא אלהי״ם אל בלעם לילה**, (בראשית כ ג) **ויבא אלהי״ם אל אבימלך בחלום הלילה**, וכן כל ממנא וממנא דאחסין לון קודשא בריך הוא לשאר עמין, בשמא דא כלילן, ואפילו ע״ז בשמא דא אקרי, ושמא דא *״מלך על גוים״*. ולאו הוא שמא דא, ההוא דמלך על ישראל, דאיהו יחידאה לעמא יחידאה, לעמא דישראל עמא קדישא.

ואי תימא על ארחא דא נוקים קרא דכתיב (ירמיה י ז) **מי לא יראך מלך הגוים**, דדא איהו שמא דקא מלך על גוים -׳אלהים׳- דהא דחילו ביה שריא, ודינא ביה שריא -- לאו הכי, ולאו על דא אתמר. דאי הכי אפילו ע״ז בכללא דא איהו, אבל כיון דכותלא דהוית סמיך אבתריה אתנסח, קרא קאים על קיומיה באסתכלותא זעיר, מי לא יראך מלך הגוים, ואי תימא דמלך הגוים על קודשא בריך הוא אתמר, לאו הכי, אלא מאן הוא מלך הגוים דלא יראך, דלא דחיל מינך ולא יזדעזע מינך, מי מלך הגוים דלא יראך. כגוונא דא, (תהלים קיג א) **הללויה הללו עבדי יהו״ה, הללו את שם יהו״ה**, מאן דשמע ליה

לא ידע מאי קאמר כיון דאמר הללויה? אוף הכי **הללו עבדי יהוה**, דהוה ליה למכתב "עבדי יהוה הללו את שם יהוה"? אוף הכא הוה ליה למכתב "מי ממלך הגוים דלא יראך"? אלא כלא על תקוניה אתמר.

כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך מהו מלה דאתפשט בינייהו בחכמתא דלהון, מאין כמוך, וכלהו אודאן על דא, כד חמאן בחכמתא דלהון עובדך וגבורתך, אתפשט מלה דא בינייהו ואמרי מאין כמוך, בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך אמרי ואתפשט בינייהו.

חדו חברייא ובכו ולא אמרו מידי. אוף הכי בכה איהו כמלקדמין.

פתח ואמר, (בראשית כא י) **ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה וגו'** - חברייא אתערו, דבעאת שרה לפנאה ע"ז מביתא, ועל דא כתיב **כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה**.

הכא כתיב, וכי ימכר איש את בתו, דא נשמתא, בגלגולי, על עובדין בישין דעלמא, לאמה, ההוא סטרא אחרא, בגלגולא בישא דטיקלא דאהדר, והא אתעשקת, לאפקא לה מתמן, ודאי לא תצא כצאת העבדים.

כל אינון נשמתין דמתעשקן מאן אינון, הכא איהו רזא, אלין אינון נשמתין דינוקין זעירין, כד אינון ינקי מגו תוקפא דאמהון, וקודשא בריך הוא חמי דאי יתקיימון בעלמא יבאשון ריחיהון, ויחמצון כחומץ דא, לקיט לון זעירין בעוד דיהבי ריחא, מה עביד, שביק לון לאתעשקא בידא דההיא אמה, ודא איהי לילית, דכיון

דף צו עמוד ב

דאתייהיבו ברשותה, חדאת (נ"א אחדת) בההוא ינוקא, ועשיקת ליה, ואפיקת ליה מעלמא, כד איהו יניק בתוקפא דאמיה.

ואי תימא אינון נשמתין דיעבדון טב לעלמא, לאו הכי, דכתיב אם רעה בעיני אדניה, דיחמיץ ההוא גברא בה לבתר יומין, אי אתקיים בה, דא אתעשקת, ואחרא לא אתעשקת, ועל אלין כתיב (קהלת ד א) **ואראה את כל העשוקים וגו'**, והיינו **אם רעה בעיני אדניה**.

אשר לא יעדה-- 'לא' באלף כתיב, אי תימא דהא בההוא סטרא אחרא אזמין לה קודשא בריך הוא מיומא דהות, לא, והשתא בגלגולי טיקלא לו יעדה בוא"ו, מה דלא הות מקדמת דנא.

והפדה-- מאי "והפדה"? פריק לה קודשא בריך הוא השתא דסלקא ריחא עד לא תחמיץ, וסליק לה לרומי מרומים במתיבתא דיליה.

ואי תימא כיון דאתעשקת מההוא סטרא אחרא, יהיב לה כמה דאמרו לחסידי שאר עמין, ולאינון ממזרי תלמידי חכמים, אתא קרא ואוכח לעם נכרי לא ימשול למכרה ודאי, בבגדו בה, דעשיק לה בעשיקו דגלגולא דטיקלא, אלא לישראל ודאי, ולא לאחרא, וכד נפקת מן טיקלא, לא תצא כצאת העבדים, אלא מתעטרא בעטרהא בארמא על רישה.

ואי תימא דהאי סטרא אעילת לה בההוא ינוקא, לאו הכי, אלא נטלת לה וחדאת בהדה, ופרחת מן ידהא, ועאלת בההוא אתר, ואיהי פקידת לההוא ינוקא וחדאת ביה וחייכת ביה, ותאיבת להההוא בשר, עד דלבתר נטיל קודשא בריך הוא נשמתיה, והיא לגופא, ולבתר כלא איהו ברשותא דקודשא בריך הוא:

תא חזי, **לא תצא כצאת העבדים** מאי הוא? אלא בשעתא דנפקת מן טיקלא, וההוא סטרא בחדו, רשים לה קודשא בריך הוא, וחתים לה בחד גושפנקא, ופריש עלה לבוש יקר דיליה, ומאן איהו, שמא קדישא דאקרי אלו"ה, ודא הוא בבגדו בה, לבושא יקירא דמלכא פריש עלה, וכדין איהי נטירא, דלא אתמסרת לעם נכרי, אלא לישראל לחוד.

ודא איהו דכתיב (איוב כט) **כימי אלו"ה ישמרני**, ועל רזא דא כתיב הכא, לעם נכרי לא ימשול למכרה בבגדו בה, בעוד דלבוש יקר דמלכא בה, כיון דבגדו בה, כתיב לעם נכרי לא ימשל למכרה. מה רשו אית להההוא סטרא בה, תא חזי, כל בני עלמא כלהו ברשותיה דמלכא קדישא, וכלהו אית לון זמנא בהאי עלמא, עד דאיהו בעי לסלקא לון מן עלמא, ודא לית ליה זמנא, ועל דא איהי חייכת בהו וחדאת בהו.

תו אזהרותא לבני נשא (בהאי עלמא) אית בהני קראי, וכמה עיטין טבין עלאין אינון בכל מלי דאורייתא, וכלהו קשוט בארח קשוט, ואשתמודען לגבי חכימין דידעי ואזלי בארח קשוט. בזמנא דבעא קודשא בריך הוא למברי עלמא, סליק ברעותא קמיה, וצייר כל נשמתין דאינון זמינין למיהב בבני נשא לבתר. וכלהו אתציירו קמיה בההוא ציורא ממש דזמינין למהוי בבני נשא לבתר. וחמא כל חד וחד. ואית מנהון דזמינין לאבאשא ארחייהו בעלמא.

ובשעתא דמטא זמנייהו, קרי קודשא בריך הוא להההיא נשמתא, אמר לה: זילי עולי בדוך פלן, בגוף פלן. אתיבת קמיה: מאריה דעלמא, די לי בעלמא דא דאנא יתבא ביה, ולא איהך לעלמא אחרא דישתעבדון בי, ואהא מלוכלכא בינייהו. אמר לה קודשא בריך הוא: מן יומא דאתבריאת, על דא אתבריאת למהוי בההוא עלמא. כיון דחמאת נשמתא כך, בעל כרחה נחתת ועאלת תמן. אורייתא דיהבת עיטא לכל עלמא, חמאת הכי, אזהירת לבני עלמא ואמרת, חמו כמה חס קודשא בריך הוא עלייכו, מרגליתא טבא דהות ליה זבין לכו למגנא, דתשתעבדון בה בהאי עלמא.

וכי ימכר איש-- דא קודשא בריך הוא, **את בתו**-- דא נשמתא קדישא, **לאמה**-- למיהוי אמה משתעבדא בינייכו

דף צז עמוד א

בהאי עלמא. במטו מנייכו, בשעתא דמטי זמנא לנפקא מהאי עלמא **לא תצא כצאת העבדים** -- לא תפוק מתטנפא בחובין, תפוק בת חורין, ברירה נקיה, בגין דיחדי בה מארה וישתבח בה, ויהיב לה אגר טב בצחצוחי דגנתא דעדן, כמה דאת אמר (ישעיה נח יא) **והשביע בצחצחות נפשך**, ודאי כד תפוק ברירה נקיה כדקא יאות.

אבל **אם רעה בעיני אדניה**-- כד נפקת מלוכלכא בטנופי חובין, ולא אתחזיאת קמיה כדקא יאות, ווי להההוא גופא דאתאביד מההיא נשמתא לעלמין, בגין דכד נשמתין סלקין ברירן, ונפקין נקיין מהאי עלמא, כל נשמתא ונשמתא עאלת בספרא דאחמתא דמלכא, וכלהו בשמהן, ואמר דא היא נשמתא דפלניא, זמינת תהא להההוא גופא דשבקת, וכדין כתיב **לו יעדה בו**'. וכד נפקת 'רעה בעיני אדניה' --דקא אסתאבת בחובין ובטנופא דחטאין-- כדין **לא יעדה**, בא', ואתאביד ההוא גופא מינה, ואיהי לא אזדמנת לגביה. בר ההיא דמארה אתרעי ותב בתיובתא דגופא בה, כדין כתיב **והפדה** כמה דאת אמר (איוב לג כד) **פדה נפשו מעבור בשחת**. **והפדה**-- האי איהו בבר נש, דעיטא דיליה דיפרוק לה ויתוב בתיובתא. ולתרין סטרין קאמר קודשא בריך הוא - "והפדה" בתיובתא, לבתר דתב בתיובתא 'פדה' לה מארחא דגיהנם.

לעם נכרי לא ימשל למכרה -- מאן "עם נכרי"? עלובתא איהי נשמתא דכד נפקת מעלמא ובר נש אסטי ארחיה בהדה, היא בעאת לסלקא לעילא גו משריין קדישין, בגין דמשריין קדישין קיימין בההוא ארחא דגן עדן, ומשריין נוכראין קיימין בההוא ארחא דגיהנם. זכתה נשמתא וההוא נטירו ופרישו דלבושא יקירא עלה, כמה משריין קדישין קא מתעתדן לה לאתחברא בהדה, ולמיעאל לה לגן עדן. לא זכתה, כמה משיירין נוכראין מתעתדן למיעל לה בארחא דגיהנם, ואינון משריין דמלאכי חבלה זמינין למעבד בה נוקמין. אתא קרא ואוכח **לעם נכרי לא ימשל למכרה**-- אלין מלאכי חבלה, **בבגדו בה**- - איהו נטירא, דקודשא בריך הוא עביד לה נטירא דלא ישלוט בה עם נכרי, בההוא פריסו דנטירו עלה.

ואם לבנו ייעדנה -- תא חזי כמה אית ליה לבר נש לאזדהרא דלא יסטי ארחוי בהאי עלמא, דאי זכה בר נש בהאי עלמא, ונטיר לה לנשמתא כדקא יאות, האי איהו בר נש דקודשא בריך הוא אתרעי ביה, ואשתבח ביה בכל יומא בפמלייא דיליה, ואמר חמו ברא קדישא דאית לי בההוא עלמא כך וכך עביד, כך וכך עובדוי מתתקנן. וכד האי נשמתא נפקת מהאי עלמא זכייא נקייה ברירה, קודשא בריך הוא אנהיר לה בכמה נהורין. בכל יומא קארי עלה דא היא נשמתא דפלניא ברי, נטירא ליהוי ליה להההוא גופא דשבק. ודא הוא דכתיב **ואם לבנו ייעדנה**.

כמשפט הבנות יעשה לה -- מאי "כמשפט הבנות"? הכא אית רזא לחכימין, בגו טנרא תקיפא, רקיעא טמירא, אית היכלא חדא דאקרי 'היכל אהבה'. ותמן אינון גנזין טמירין, וכל נשיקין דרחימו דמלכא אינון תמן. ואינון נשמתין רחימאן דמלכא עאלין תמן. כיון דמלכא עאל בההוא היכלא דמלכא, תמן כתיב (בראשית כט יא) **וישק יעקב לרחל**, וקודשא בריך הוא אשכח תמן להההיא נשמתא קדישא. קדים מיד ונשיק לה וגפיף לה, וסליק לה בהדיה, ואשתעשע בה. ודא הוא **כמשפט הבנות יעשה לה**-- כדינא דאבא עביד לברתיה דאיהי חביבא לגביה, דנשיק לה וגפיף לה ויהיב לה מתנן, כך קודשא בריך הוא עביד לנשמתא זכאה בכל יומא, כמה דכתיב "כמשפט הבנות". **יעשה לה** - היינו דכתיב (ישעיה סד ג) **יעשה למחכה לו**, כמה דהאי ברתא אשלימת עשייה בהאי עלמא, אוף הכי קודשא בריך הוא אשלים לה עשייה אחרא בעלמא דאתי, דכתיב **עין לא ראתה אלהי"ם זולתך יעשה למחכה לו**, והכא כתיב

דף צז עמוד ב

יעשה לה. עד כאן. ההוא סבא אשתטח וצלי צלותא.

בכה כמלקדמין ואמר **אם אחרת יקח לו וגו׳**, מאי ״אם אחרת״? וכי נשמתא אחרא זמין קודשא בריך הוא לאתבא לצדיקייא בהאי עלמא, ולאו האי נשמתא דאשלימת בהאי עלמא רעותא דמארה? אי הכי לית אבטחותא לצדיקייא כלל! מאי״ אם אחרת יקח לו״? פתח ההוא סבא ואמר, (קהלת יב ז) **וישוב העפר על הארץ כשהיה, והרוח תשוב אל האלהי״ם אשר נתנה** - האי קרא אוקמוה חברייא בחרבן בי מקדשא. (ותמן תנינן) **וישוב העפר על הארץ כשהיה**-- הכא איהו מאי דכתיב (בראשית יב ו) **והכנעני אז בארץ**, ״כשהיה״ ודאי. **והרוח תשוב אל האלהי״ם אשר נתנה** - מאי ״והרוח תשוב״? דא שכינתא דאיהי רוח קדישא, כד חמאת שכינתא באינון עשר מסעות דקא נטלא, ולא בעאן ישראל לאתבא בתיובתא קמי קודשא בריך הוא, ושלטא סטרא אחרא על ארעא קדישא, ואוקמוה חברייא.

תא חזי, רוחא דבר נש זכאה אתעטר בדיוקנא בגן עדן דלתתא, ובכל שבתי ומועדי ורישי ירחי, מתעטרן רוחי ומתפשטן וסלקין לעילא, וכמה דעביד קודשא בריך הוא בההיא נשמתא עלאה קדישא לעילא, הכי נמי עביד בהאי רוחא לתתא בגן עדן לתתא, דקא סלקת קמיה, ואמר דא איהי רוחא דפלניא גופא, מיד מעטר לה קודשא בריך הוא להאי רוחא בכמה עטרין ואשתעשע בה. ואי תימא דהא בגין רוחא דא שביק קודשא בריך הוא מה דעביד לנשמתא - לאו הכי. אלא **שארה כסותה וענתה לא יגרע**, אלין אנון תלת שמהן עלאין, דעין לא ראתה אלהי״ם זולתך, וכלהו בעלמא דאתי, ואתמשכן מתמן. חד מנייהו ״שארה״-- משיכו דנציצו ונהירו דנהיר בארח סתים, מזונא (לן) דזן כלא, ואקרי יהו״ה בנקודת אלהי״ם. **שארה** בהפוך אתוון **אשר ה**, ודא (בראשית מט כ) **מאשר שמנה לחמו**, ודא הוא ״שארה״. ״כסותה״-- פרישו דמלכא, דא משיכו אחרא דנהיר ונטיר לה תדיר, פרישו דלבושא דמלכא דפריש עלה אלו״ה, דא ״בבגדו בה״ תדיר, דלא אתעדי מינה, והאי איהו ״כסותה״. ״וענתה״ מאן איהו? דא משיכו דעלמא דאתי, דביה כלא, יהו״ה צבאות איהו, ודא איהו דנהיר בכל נהורין סתימין עלאין דאילנא דחיי, דביה עונה טמירא, דמתמן נפקת, וכל דא בעדונא וכסופא דעלמא דאתי.

תלתא הני לא יגרע לה, כד איהי זכאת כדקא יאות. ואי לאו איהי כדקא יאות, הני תלתא גרעאן מנה, דלא יתעביד לה עטרה אפילו מחד מנייהו. תא חזי מה כתיב: **ואם שלש אלה לא יעשה לה**, דלא זכאת בהו, **ויצאה חנם אין כסף**-- תפוק מקמיה ודחיין לה לבר; **אין כסף**-- לית לה כסופא ולית לה עדונא כלל.

עד כאן אוכיחת אורייתא דכל עיטין בה תליין, ויהיבת עיטא טבא לבני נשא. מכאן ולהלאה נהדר למלין קדמאין, בההוא נטירו עלאה דקא פריש עלה קודשא בריך הוא, בגין דלא תהא לעם נכרי, דהא בגדו בה, ונטירו איהו לה תדיר.

ואם לבנו ייעדנה כמשפט הבנות יעשה לה -- אמר ההוא סבא, חברייא כד תהכון לגבי ההוא טינרא דעלמא סמיך עליה, אמרו ליה דידכר יומא דתלגא, דאזדרעו פולין לחמשין ותרין גוונין, והדר אקרינן האי קרא, והוא יימא לכון, אמרו, במטו מינך, מאן דשארי מלה הוא יימא, אמר לון ודאי ידענא דזכאין אתון, ואית לרמזא לכון רמזא דחכימין, ועל מה דאנא אימא, כד תדכרון ליה סימנא דא, הוא ישלים על דא. השתא אית לומר, מאן הוא דאקרי ׳בן׳ לקודשא בריך הוא? תא חזי כל

דף צח עמוד א

ההוא דזכי לתליסר שנין ולהלאה, אקרי ׳בן׳ לכנסת ישראל. וכל מאן דאיהו מבן עשרין שנין ולעילא וזכי בהו, אקרי ׳בן לקודשא בריך הוא׳. ודאי (דברים יד א) **בנים אתם ליהו״ה אלהיכ״ם**.

כד מטא דוד לתליסר שנין, וזכה בההוא יומא דעאל לארביסר, כדין כתיב (תהלים ב ז) **יהו״ה אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך**. מאי טעמא? דהא מקדמת דנא לא הוה ליה ברא, ולא שראת עליה נשמתא עלאה, דהא בשני ערלה הוה. ובגין כך **אני היום ילדתיך**-- היום ודאי ילדתיך. אני ולא סטרא אחרא כמה דהוה עד השתא. אני בלחודאי. בר עשרין שנין מה כתיב בשלמה? (משלי ד ג) **כי בן הייתי לאבי**-- לאבי ממש ודאי. **ואם לבנו ייעדנה**-- מבר תליסר שנין ולהלאה, דהא נפקת מרשו דסטרא אחרא דאזדמנת ליה.

מה כתיב? **כמשפט הבנות יעשה לה** - מהו ״כמשפט הבנות״? תנינן, בכל יומא ויומא חמי קודשא בריך הוא להההוא ינוקא דקאי ברשו דערלה, ואיהו נפיק מינה, ואתמשך לבי ספרא ותבר לה, ואזיל לבי כנישתא ותבר לה. מה עביד קודשא בריך הוא להההיא נשמתא? אעיל לה לאדרא דיליה, ויהיב לה מתנן ונבזבזן סגיאין, וקשיט לה בקשוטין עלאין, עד זמנא דאעיל לה לחופה בההוא (נ״א גו ההוא) בר מתליסר שנין ולעילא.

אם אחרת יקח לו -- הכא אית רזא דרזין, לחכימין אתמסרו, ואית לאודעא בקדמיתא מלה חדא. תא חזי ביומא דשבתא בשעתא דאתקדש יומא, נפקי נשמתין מגו אילנא דחיי, ומנשבן אינון נשמתין קדישין לתתאי, ונייחין בהו כל יומא דשבתא. ולבתר דנפיק שבתא, סלקין כלהו נשמתין, ומתעטרן

בעטרין קדישין לעילא, (וכד מתעטרן בההוא טבא אלין אינון בעליו דההוא טיבו ודאי). אוף הכי קודשא בריך הוא אזמין להההוא בר נש, ודא הוא נשמתא אחרת. ואף על גב דדא זמינא ליה נשמתא דהות ליה בקדמיתא, שארה דקדמיתא כסותה וענתה לא יגרע כמה דאתמר.

בכה ההוא סבא כמלקדמין ואמר איהו לנפשיה: סבא סבא כמה יגעת לאדבקא מלין קדישין אלין, והשתא תימא לון ברגעא חדא. אי תימא דתיחס עלייהו על אינון מלין ולא תימא לון, הא כתיב (שם ג כז) **אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך לעשות**, מאי "אל תמנע טוב מבעליו"? אלא קודשא בריך הוא וכנסת ישראל אינון הכא, דהא בכל אתר דמלין דאורייתא אמרין קודשא בריך הוא וכנסת ישראל אינון תמן, וצייתי לון. וכדין ההוא אילנא דטוב ורע בשעתא דאזלין מתמן וצייתי אינון מלין, ההוא סטרא דטוב אתגבר ואסתלק לעילא, וקודשא בריך הוא וכנסת ישראל מתעטרן בההוא טוב, ואלין אינון 'בעליו' דההוא 'טוב'. סבא סבא את אמרת מלין אלין ולא ידעת אי קודשא בריך הוא הכא, ואי אלין דקיימי הכא זכאין למלין אלין, לא תדחל סבא, דהא הוית בכמה קרבין דגברין תקיפין ולא דחילת, והשתא אנת דחיל?! אימא מילך, דהא ודאי הכא איהו קודשא בריך הוא וכנסת ישראל, וזכאין אינון אלין דהכא. ואי לאו הכי, לא אערענא בהו ולא שרינא באלין מלין. אימא מילך סבא, אימא בלא דחילו.

פתח ואמר (תהלים קד א) **יהו"ה אלה"י גדלת מאד הוד והדר לבשת** -- "יהוה אלהי" דא שירותא דמהימנותא, סליקו דמחשבה, ועלמא דאתי, רזא חדא בלא פרודא. "גדלת"-- דא שירותא דיומא קדמאה, ואינון יומין עתיקין, סטרא דימינא. "מאד"-- דא הוא סטרא דשמאלא. "הוד והדר לבשת"-- אלין תרין בדי ערבות, עד הכא. כיון דמטא לגו אילנא דחיי, אתטמר ולא אסתלק (ס"א ולא בעא) למהוי במניינא, בגין ההוא 'מאד'. מאי 'מאד'? שמאלא דכל ענפין דלתתא, ובכללא ענפא מרירא חדא, ועל דא אתטמר ההוא אילנא דחיי, ולא בעא למהוי במניינא דא.

עד דאהדר כמלקדמין ושבח בגוונא אחרא ואמר **עטה אור כשלמה**-- דא שירותא (דאור)

דף צח עמוד ב

דיומא קדמאה, **נוטה שמים**-- הכא אתכליל שמאלא ולא אמר 'מאד', אתכליל שמאלא בימינא למהוי נהיר בכללא דשמים. **המקרה במים עליותיו**-- הכא נפיק בחדוה ההוא אילנא דחיי, נהר דנפיק מעדן, ואשתרשו ביה במימוי אינון תרי בדי ערבות, דאינון גדלין במימוי. הדא הוא דכתיב (נ"א ההוא אילנא דחיי, ואשתרשו ביה אינון תרי בדי ערבות דאינון גדילין במימוי דההוא נהר דנפיק מעדן, ודא הוא) **המקרה במים עליותיו**. מאן "עליותיו"? אלין בדי ערבות. ודא הוא דכתיב (ירמיה יז ח) **ועל יובל ישלח שרשיו**. ודא הוא רזא דכתיב (תהלים מו ה) **נהר פלגיו ישמחו עיר אלהי"ם** - מאן "פלגיו"? אלין אינון שרשיו, והכי אקרון: עליותיו, שרשיו, פלגיו -- כלהו אשתרשו באינון מיין דההוא נהר. **השם עבים רכובו**-- דא מיכאל וגבריאל, אלין הם עבים. **המהלך על כנפי רוח**-- למיהב אסוותא לעלמא, ודא איהו רפאל. מכאן ולהלאה **עושה מלאכיו רוחות וגו'**.

סבא סבא אי כל הני ידעת, אימא ולא תדחל. אימא מילך וינהרון מלין דפומך. חדו חברייא והוו צייתין בחדוה למלוי קדישין. אמר אי סבא אי סבא, במה עיילת גרמך, עאלת בימא רבא אית לך לשטטא ולנפקא מתמן.

אם אחרת יקח לו -- כמה גלגולין עתיקין הכא, דלא אתגלון עד האידנא, וכלהו קשוט כדקא יאות, דלית לאסטאה מארח קשוט אפילו כמלא נימא. בקדמיתא (נ"א השתא) אית לאתערא, נשמתין דגיורין כלהו פרחן מגו גנתא דעדן בארח סתים, כד מסתלקן מהאי עלמא נשמתהון דקא רווחו מגו גנתא דעדן, לאן אתר תייבין.

אלא תנינן, מאן דנטיל ואחיד בנכסי גיורין בקדמיתא זכי בהו, אוף הכי, כל אינון נשמתין קדישין עלאין, דקא זמין לון קודשא בריך הוא לתתא כדקאמרן, כלהו נפקין לזמנין ידיען (וסלקין) בגין לאשתעשעא בגן עדן (דלעילא), ופגען באינון נשמתין דגיורין, מאן דאחיד בהו מאלין נשמתין (דסלקין), אחיד בהו וזכי בהו, ומתלבשן בהו וסלקין, וכלהו קיימי בהאי לבושא, ונחתי גו גנתא בלבושא דא, בגין דבגנתא דעדן לא קיימאן תמן אלא בלבושא כל אינון דקיימי תמן.

אי תימא דבגין האי לבושא גרעאן אינון נשמתין מכל ענוגא דהוה לון בקדמיתא, הא כתיב אם אחרת יקח לו, שארה כסותה ועונתה לא יגרע. בגנתא קיימי בלבושא דא דקדמן לאחדא בהו וזכי בהו, וכד סלקין לעילא מתפשטן מניה, דהא תמן לא קיימין בלבושא.

בכה ההוא סבא כמלקדמין, ואמר לנפשיה, סבא סבא בודאי אית לך למבכי, בודאי אית לך לאושדא דמעין על כל מלה ומלה, אבל גלי קמי קודשא בריך הוא ושכינתיה קדישא, דאנא ברעו דלבא, ובפולחנא דלהון קאמינא, בגין דאינון בעליו דכל מלה, ומתעטרן בהו. כל אינון נשמתין קדישין כד נחתי להאי עלמא, בגין למשרי כל חד על דוכתייהו דאתחזון בהו לבני נשא, כלהו נחתי מתלבשן באינון נשמתין דקא אמרן, והכי עאלין בזרעא קדישא,

ובמלבושא דא קיימי לאשתעבדא מנייהו בהאי עלמא. וכד אשתאבן אינון מלבושין ממלין דהאי עלמא, אינון נשמתין קדישין אתזנן (נ״א אתהנון) מריחא דקא אריחו מגו לבושיהון אלין.

קודשא בריך הוא כל מלין סתימין דאיהו עביד עאל לון באורייתא קדישא, וכלא אשתכח באורייתא, וההיא מלה סתימא גלי לה אורייתא, ומיד אתלבשא בלבושא אחרא, ואתטמר תמן ולא אתגלי, וחכימין דאינון מליין עיינין, אף על גב דההיא מלה אסתים בלבושה (תמן), חמאן לה מגו לבושה, ובשעתא דאתגלי ההיא מלה עד לא תיעול בלבושה, רמאן בה פקיחו דעינא, ואף על גב דמיד אסתים, לא אתאביד מעינייהו (נ״א מינייהו).

בכמה דוכתין אזהר קודשא בריך הוא על גיורא, (בגין) דזרעא קדישא יזהרון ביה, ולבתר נפיק מלה סתימא מנרתקה,

דף צט עמוד א

וכיון דאתגלי, אהדר לנרתקה מיד ואתלבש תמן, כיון דאזהר על גיורא בכל אינון דוכתין, נפק מלה מנרתקה ואתגלי, ואמר (שמות כג ט) **ואתם ידעתם את נפש הגר**, מיד עאלת לנרתקה ואהדרת בלבושה ואתטמרת, דכתיב **כי גרים הייתם בארץ מצרים**, דחשיב קרא דבגין דאתלבש מיד לא הוה מאן דאשגח בה, בהאי נפש הגר ידעת נשמתא קדישא במלין דהאי עלמא ואתהניאת (נ״א ואשתאבת) מנייהו.

פתח ההוא סבא ואמר, (שם כד יח) **ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר וגו׳**, ענן דא מאי הוא? אלא דא הוא דכתיב (בראשית ט יג) **את קשתי נתתי בענן**, תנינן דההוא קשת אשלחת לבושוי ויהיב לון למשה, ובההוא לבושא סליק משה לטורא, ומניה חמא מה דחמא ואתהני מכלא עד ההוא אתר.

אתו אינון חברייא ואשתטחו קמיה דההוא סבא, ובכו ואמרו אלמלא לא אתינא לעלמא אלא למשמע מלין אלין מפומך - די לן. אמר ההוא סבא (אם אחרת יקח לו) חברייא, לאו בגין דא בלחודוי שרינא מלה, דהא סבא כגיני לאו במלה חדא עביד קיש קיש ולא קרי. כמה בני עלמא בערבוביא בסכלתנו דלהון, ולא חמאן בארח קשוט באורייתא, ואורייתא קרי בכל יומא בנהימו (נ״א ברחימו) לגבייהו (דבני נשא), ולא בעאן לאתבא רישא, ואף על גב דאמינא דהא אורייתא מלה נפקא מנרתקה ואתחזיאת זעיר ומיד אתטמרת, הכי הוא ודאי, ובזמנא דאתגליאת מגו נרתקה ואתטמרת מיד, לא עבדת דא אלא לאינון דידעין בה ואשתמודען בה.

מתל למה הדבר דומה: לרחימתא דאיהי שפירתא בחיזו ושפירתא בריוא, ואיהי טמירתא בטמירו גו היכלא דילה, ואית לה רחימא יחידאה דלא ידעין ביה בני נשא, אלא איהו בטמירו. ההוא רחימא מגו רחימו דרחים לה, עבר לתרע ביתה תדיר, זקיף עינוי לכל סטר. איהי ידעת דהא רחימא אסחר תרע ביתה תדיר. מה עבדת? פתחת פתחא זעירא בההוא היכלא טמירא דאיהי תמן, וגליאת אנפהא לגבי רחימאה, ומיד אתהדרת ואתכסיאת. כל אינון דהוו לגבי רחימא לא חמו ולא אסתכלו, בר רחימא בלחודוי, ומעוי ולביה ונפשיה אזלו אבתרה, וידע דמגו רחימו דרחימת ליה אתגליאת לגביה רגעא חדא, לאתערא (ס״א לגביה רחימו) ליה. הכי הוא מלה דאורייתא - לא אתגליאת אלא לגבי רחימאה, ידעת אורייתא דההוא חכימא דלבא אסחר לתרע ביתה כל יומא. מה עבדת? גליאת אנפהא לגביה מגו היכלא וארמיזת ליה רמיזא, ומיד אהדרת לאתרה ואתטמרת. כל אינון דתמן - לא ידעי ולא מסתכלי. אלא איהו בלחודוי, ומעוי ולביה ונפשיה אזיל אבתרה. ועל דא אורייתא אתגליאת ואתכסיאת ואזלת ברחימו לגבי רחימאה לאתערא בהדיה רחימו.

תא חזי, ארחא דאורייתא כך הוא, בקדמיתא כד שריא לאתגלאה לגבי בר נש, (ברגעא) ארמיזת ליה ברמיזו. אי ידע - טב, ואי לא ידע - שדרת לגביה וקראת ליה ״פתי״, ואמרת אורייתא להההוא דשדרת לגביה *אמרו לההוא פתי דיקרב הכא, ואשתעי בהדיה*. הדא הוא דכתיב (משלי ט ד) **מי פתי יסור הנה חסר לב וגו׳**. קריב לגבה - שריאת למללא עמיה מבתר פרוכתא דפרסא ליה; מלין לפום ארחוי. עד דיסתכל זעיר זעיר. ודא הוא ׳דרשה׳. לבתר תשתעי בהדיה מבתר שושיפא דקיק מלין דחידה, ודא איהו ׳אגדה׳. לבתר דאיהו רגיל לגבה אתגליאת לגביה אנפין באנפין, ומלילת בהדיה כל רזין סתימין דילה, וכל ארחין סתימין דהוו בלבה טמירין מיומין קדמאין. כדין

דף צט עמוד ב

איהו בר נש שלים בעל תורה ודאי, מארי דביתא, דהא כל רזין דילה גליאת ליה, ולא רחיקת ולא כסיאת מיניה כלום. אמרה ליה: חמית מלה דרמיזא דקא רמיזנא לך בקדמיתא, כך וכך רזין הוו, כך וכך הוא, כדין חמי (ס״א דעלאין) דעל אינון מלין לאו לאוספא ולא למגרע מנייהו, וכדין פשטיה דקרא כמה דאיהו, דלאו לאוספא ולא למגרע אפילו את חד. ועל דא בני נשא אצטריכו לאזדהרא, ולמרדף אבתרא דאורייתא, למהוי רחימין דילה כמה דאתמר.

תא חזי **אם אחרת יקח לו**-- גלגולין דמתגלגלן בהאי קרא כמה רברבין ועלאין אינון ; דהא כל נשמתין עאלין בגלגולא, ולא ידעין בני נשא ארחוי דקודשא בריך הוא, והיך קיימא טיקלא, והיך אתדנו בני נשא בכל יומא ובכל עידן, והיך נשמתין עאלין בדינא עד לא ייתון להאי עלמא, והיך עאלין בדינא לבתר דנפקי מהאי עלמא.

כמה גלגולין וכמה עובדין סתימין עביד קודשא בריך הוא בהדי כמה נשמתין ערטילאין, וכמה רוחין ערטילאין אזלין בההוא עלמא דלא עאלין לפרגודא דמלכא, וכמה עלמין אתהפך בהו, ועלמא דאתהפך בכמה פליאן סתימין, ובני נשא לא ידעין ולא משגיחין, והיך מתגלגלן נשמתין כאבנא בקוספיתא, כמה דאת אמר (ש״א כה כט) **ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע**.

(והואיל ושרינן לגלאה) השתא אית לגלאה, דהא כל נשמתין מאילנא רברבא ותקיפא --דהוא נהר דנפיק מעדן-- נפקי, וכל רוחין -- מאילנא אחרא זעירא נפקין. נשמה מלעילא רוח מלתתא. ומתחברן כחדא כגוונא דדכר ונוקבא. וכד מתחברן כחדא כדין נהרין נהירו עלאה, ובחבורא דתרוייהו אקרי ׳נר׳ - (משלי כ כז) **נר יהו״ה נשמת אדם**. מהו ״נר״? **נ**שמה **ר**וח. ועל חבורא דתרוייהו כחדא אקרי נר, דכתיב ״נר יהו״ה נשמת אדם״ -- נשמה ורוח, דכר ונוקבא, לאנהרא כחדא. ודא בלא דא - לא נהרין ולא אקרי נר. וכד מתחברן כחדא אקרי כלא ׳נר׳, וכדין אתעטף נשמה ברוח, לקיימא תמן לעילא בהיכלא טמירא דכתיב (ישעיה נז יז) **כי רוח מלפני יעטוף**, ״יתעטף״ לא כתיב, אלא ״יעטוף״. מאי טעמא? בגין ד״נשמות אני עשיתי״.

תמן בגנתא דלעילא בהיכלא טמירא אתעטף ואתלבש נשמה ברוח כמה דאתחזי, וכיון דבההוא היכלא לא הוי ולא אשתמש אלא ברוח, ונשמה נפש לא אתי לתמן (נ״א מתמן), אלא מתלבש בההוא רוח תמן, וכד נחתא לגו גן עדן דלתתא (בהאי עלמא), אתלבש בההוא רוחא אחרא דאמינא, ההוא דנפיק מתמן והוה מתמן, ובכלהו שריא בהאי עלמא ואתלבש בהו.

ההוא רוח דנפיק מהאי עלמא, דלא אתרבי (ס״א דלא אתדכי) ולא אתפשט בהאי עלמא -- אזלא בגלגולא ולא אשכח נייחא. אתי בגלגולא בעלמא כאבנא בקוספיתא. עד דישכח ההוא פרוקא דיפרוק ליה, ואייתי ליה בההוא מאנא ממש דהוה איהו אשתמש ביה, ודביק ביה תדיר רוחיה ונפשיה, והות בת זוגיה -- רוחא ברוחא. וההוא פרוקא בני ליה כמלקדמין. וההוא רוחא דשבק ואתדבק בההוא מאנא לא אתאביד, דהא לית מלה אפילו זעירא בעלמא דלא הוי ליה אתר ודוכתא, לאתטמרא ולאתכנשא תמן. ולא אתאביד לעלמין. ובגין כך ההוא רוחא דשבק בההוא מנא תמן הוא, ודא רדיף בתר עקרא ויסודא (נ״א דיליה) דקא נפיק מיניה, ואייתי ליה ובני ליה בדוכתיה באתר דההוא רוח בת זוגיה דנפקת בהדיה, ואתבני תמן כמלקדמין. ודא איהו בְּרִיָה חדתא השתא בעלמא/ רוחא חדתא וגופא חדתא.

ואי תימא: רוח דא, דא הוא מה דהוה? הכי הוא, אבל לא אתבני אלא בגין ההוא רוחא אחרא דקא שבק בההוא מאנא.

דף ק עמוד א

הכא אית רזא דרזין, (ס״א רזא דרזין בההוא מאנא).בספרא דחנוך. בניינא דא דאתבני, לא אתבני אלא בההוא רוחא אחרא דשביק תמן בההוא מאנא, וכד שארי לאתבנאה, דא משיך אבתריה דההוא רוח דאזיל ערטילאה, ומשיך ליה לגביה, ותמן תרי רוחות דאינון חד. לבתר - דא איהו רוח ודא איהו נשמה, ותרווייהו חד. אי זכה לאתרבאה ולמזכי כדקא יאות, תרווייהו אינון חד, לאתלבשא בהו נשמתא אחרא עלאה.

כמה דאית לשאר בני עלמא, רוח דזכאן בהו נשמתין אינון דקדמן ואחידן בהו, ורוחא אחרא מלעילא ונשמתא קדישא אתלבשא בהו -- אוף הכי נמי, מדיליה ממש אית תרין רוחין, בגין לאתלבשא בהו נשמה עלאה. דהא לדין גופא אחרא, דקא אתבני השתא חדתא, ההוא גופא קדמאה דשבק מה אתעביד מניה, או האי בריקנייא, או האי בריקנייא, לפום סכלתנו דבר נש אשתמע דהאי קדמאה דלא אשתלים בקדמיתא אתאביד, הואיל ולא זכה, אי הכי למגנא אשתדל בפקודי אורייתא, או אפילו בחד מנייהו, והא אנן ידעינן דאפילו ריקנין דישראל כלהו מליין מצות כרמון, וגופא דא אף על גב דלא אשתלים לאתרבאה ולמזכי ולמסגי בעלמא, פקודין אחרנין דאורייתא נטר, דלא אתאבידו מניה, וכי למגנא הוו.

חברייא חברייא, פקיחו עינייכו, דהא אנא ידענא דהכי אתון סברין וידעין, (נ״א סלקין אדעתין), דכל אינון גופין ציונין אינון בריקנייא, דלא אית לון קיומא לעלמין, לאו הכי, וחס לן לאסתכלא באלין מלין.

פתח סבא ואמר, (תהלים קו ב) **מי ימלל גבורות יהו״ה ישמיע כל תהלתו** -- מאן הוא בעלמא דיכיל למללא גבורן דעביד קודשא בריך הוא בעלמא תדיר? ההוא גופא קדמאה דשבק לא אתאביד, וקיומא להוי ליה לזמנא דאתי, דהא עונשיה סבל בכמה זינין, וקודשא בריך הוא לא מקפח אגרא דשום

בריין דברא, בר אינון דנפקו מגו מהימנותא דיליה, ולא הוה בהו טב לעלמין, ובר מאינון דלא כרעו במודים, דהני קודשא בריך הוא עביד מנייהו בריין אחרנין, בגין דלא יתבני ההוא גופא בדיוקנא דבר נש, ולא יקום לעלמין.

אבל הני לאו הכי, מה עביד קודשא בריך הוא, אי ההוא רוח זכי לאתתקנא בהאי עלמא בההוא גופא אחרא, מה עביד קודשא בריך הוא, ההוא פרוקא דקא פריק ליה, ההוא רוח דיליה דקא אעיל תמן, ושתף וערב בההוא רוח דהוה בההוא מאנא, ודאי לא אתאביד, ומה אתעביד, דהא תלת רוחין תמן (ס״א בההוא גופא אחרא ביה יקום, ומה עביד קודשא בריך הוא, תא חזי, ההוא פרוקא דקא פריק ליה, רוח דיליה הא אעיל תמן, ושביק ושתף וערב בההוא מאנא, וההוא רוחא קדמאה דהוה בההוא מאנא ואתדבק ביה ודאי אשתאר תמן, ולא אתאביד, ובגין כך ההוא רוחא דשבק בההוא מאנא ואתדבק תמן, הוא רדיף בתר עקרא דיליה ויסודא דיליה דקא נפיק מניה, ואייתי ליה ובני ליה בדוכתיה, באתר דהות בת זוגיה, הא תלת רוחין תמן), חד דהוה בההוא מאנא ואשתאר תמן, וחד ההוא דאתמשך תמן דהוה ערטילאה, וחד ההוא דאעיל תמן ההוא פרוקא ואתערב בהו.

למהוי בתלת רוחין - אי אפשר. ומה אתעביד? אלא כך אינון גבורן עלאין דעביד קודשא בריך הוא, ההוא רוחא דעאיל תמן ההוא פרוקא, ביה אתלבש ההיא נשמתא באתר דלבושא דגיורי, (והוא) וההוא רוחא ערטילאה דתב תמן לאתבנאה, להוי לבושא לנשמתא עלאה, וההוא רוח דהוה בקדמיתא דאשתאר בההוא מנא פרח מתמן, וקודשא בריך הוא אזמין ליה אתר בגו רזין כוין דטנרא דבתר כתפוי דגן עדן, ואתטמר תמן, ואסתלק להההוא גופא קדמאה דהוה בקדמיתא, ובההוא רוח יקום ההוא גופא, ודא איהו חד דאינון תרין דקא אמינא (לעילא).

אבל ההוא גופא עד דלא יקום, עונשיה סגיא, דהא בגין דלא זכה לאתרבאה, נחתי ליה לגו אדמה דסמיך לארקא, ואתדן תמן, ולבתר סלקין ליה להאי תבל, השתא נחית והשתא סליק, הא סליק והא נחית, לית ליה שכיכו, בר בשבתי וביומין טבין ובריש ירחי. ואלין דמיכין באדמת עפר,

דף ק עמוד ב

אדמת מאדמה, עפר מתבל, ועל אלין כתיב (דניאל יב ב) **ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו, אלה לחיי עולם, ואלה לחרפות ולדראון עולם** - כל אלין דלא זכו לאתתקנא.

אבל אי זכה ההוא רוחא ערטילאה דתב כמלקדמין לאתתקנא, זכאה איהו, דהא ההוא רוחא דאתמר ביה דאתטמר בטנרא, יתתקן בההוא גופא קדמאה, ועל אלין כתיב אלה לחיי עולם, ואלה לחרפות וגו׳, כל אינון דלא זכו לאתתקנא.

ואלין אינון גבורן עלאין דמלכא עלאה קדישא, ולא אתאביד כלום, אפילו הבל דפומא אתר ודוכתא אית ליה, וקודשא בריך הוא עביד מיניה מה דעביד, ואפילו מלה דבר נש, ואפילו קלא לא הוי בריקנייא, ואתר ודוכתא אית להו לכלא.

האי דאתבני השתא ונפק לעלמא בריה חדתא, לית ליה בת זוג, ועל דא לא מכריזי עליה, דהא בת זוגיה אתאבידת מניה, בת זוגיה דהות ליה אתעבידת אמיה, ואחוה אבוה.

סבא סבא מה עבדת? טב הוה לך שתיקא! סבא סבא הא אמינא דעאלת בימא רבא בלא חבלין ובלא דגלא, מה תעביד, אי תימא דתסתלק לעילא, לא תיכול! אי תימא דתיחות לתתא, הא עמקא דתהומא רבא! מה תעביד?! אי סבא אי סבא, לא אית לך לאהדרא לאחורא, בעדנין אלין לא הוית ולא אתרגילת לאתחלשא בתוקפך, דהא ידעת דבר נש אחרא בכל דרא דא לא עאל בארבא בעמיקא דא דאנת תמן, בריה דיוחאי ידע לאסתמרא ארחוי, ואי עאל בימא עמיקא, אשגח בקדמיתא היך יעבר בזמנא חדא וישוטט בימא עד לא ייעול, ואנת סבא לא אשגחת בקדמיתא. השתא סבא הואיל ואנת תמן, לא תחלש בתוקפך, לא תשבוק כל ארחך למשטטא לימינא ולשמאלא, לארכא ולפותייא, לעמקא ולרומא, לא תדחל, סבא סבא אתתקף בתקפך, כמה גברין תקיפין תברת בתקפיהון, וכמה קרבין נצחת, בכה.

פתח ואמר (שיר ג יא) **צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה, בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו** -- האי קרא אוקמוה והכי הוא, אבל ״צאינה וראינה״, וכי מאן יכיל למחמי במלך שלמה, דהוא מלכא דשלמא דיליה, והא סתים הוא מכל חילי מרומין דלעילא בההוא אתר (ישעיה סד ג) ד״עין לא ראתה אלהי״ם זולתך״, ואת אמרת ״צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה״? ותו דהא כבוד דיליה, כלהו מלאכי עלאי שאלי ואמרי איה מקום כבודו! אלא מה דאמר ״צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה״-- בעטרה כתיב, ולא כתיב ״ובעטרה״. דכל מאן דחמי ההיא עטרה, חמי נעם מלכא דשלמה דיליה. **שעטרה לו אמו** -- הא תנינן *קרי לה בת, קרי לה אחות, קרי לה אם* - וכלא איהו וכלא הוי. מאן דיסתכל וינדע בהאי, ינדע חכמתא יקירא.

השתא מה אעביד? אי אימא רזא סתימא דא -- לא אצטריך לגלאה; אי לא אימא -- ישתארון זכאין אלין יתמין מהאי רזא! נפל ההוא סבא על אנפוי ואמר, (תהלים לא ו) **בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי יהו"ה אל אמת**.

מאנא דהות לתתא, היך יתעביד לעילא? בעלה דהוה לעילא היך יתהפך וליהוי לתתא? בת זוגיה אתעבידת אמיה! תווהא על תווהא! אחוה אבוה! אי אבוה דקדמיתא יפרוק ליה - יאות; אבל אחוה דליהוי אבוה! וכי לאו תווהא איהו דא? ! עלמא בהפוכא איהו ודאי! עלאין לתתא ותתאין לעילא!

אלא (דניאל ב כ) **להוא שמיה די אלהא מברך מן עלמא ועד עלמא די חכמתא וגבורתא דיליה היא, והוא מהשנא עדניא וזמניא וגו' ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרא**. תא חזי, מאן דשרי בנהורא לא יכיל לאסתכלא ולמחמי בחשוכא, אבל קודשא בריך הוא לאו הכי,

דף קא עמוד א

ידע מה בחשוכא אף על גב דנהורא עמיה שרא, מגו נהורא מסתכל בחשוכא וידע כל מה דתמן.

הכא אית לאקדמא בקדמיתא מלה חדא, דאמרו קדמאי באינון חזוי ליליא, דתנן מאן דאתי על אמיה בחלמא יצפה לבינה, דכתיב (משלי ב ג) **כי אם לבינה תקרא**.

הכא אית לאסתכלא, אי בגין דאיהי אם יאות, והוה ליה למכתב הכי, דמאן דחמא אמיה בחלמא יזכי לבינה, אבל מאן דאתי על אמיה אמאי, אלא רזא עלאה איהו, בגין דאתהפך וסליק מתתא לעילא, ברא הוה בקדמיתא, כיון דסליק לעילא, אתהפך אילנא ואתעביד איהו מעלמא עלאה, ושליט עלה וזכי לבינה.

בקדמיתא כד סליק אינש לתליסר שנין, מה כתיב (תהלים ב ז) **יהו"ה אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך**, כדין איהו לתתא מינה, כיון דסליק עלה, האי איהו מעלמא עלאה, דהא אסתלק בדרגא דיוסף, ודא (ס"א ודאי) זכי לבינה. אוף הכי האי מאנא, בקדמיתא איהו הוה בדרגא דיוסף, בעל אילנא תתאה, קיימא ברעותיה ושליט עליה, דהא כל נוקבא בדיוקנא דנוקבא אילנא תתאה קיימא, כיון דאיהו לא בעא לקיימא בההוא דרגא דיוסף, ולא אתקיים לשמשא ביה ולאפשא בעלמא, ולמעבד תולדין, כדין נחית לתתא ואתעבידת איהי אמיה, וההוא פרוקא ירית ירותא דיוסף דהוה הוא בקדמיתא, ואיהו נחית לתתא.

כיון דנחית לתתא, כדין אתקיים ביה "יהו"ה אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך". אתהפך אילנא. מה דהוה תחותיה ואיהו שליט עליה, אתהדר ושליט ההוא אילנא עליה, ואיהו נחית לתתא, כיון דאיהו נחית לתתא, ההוא דירית ירותא אתר דיוסף, אבוי אקרי, ואבוי הוי ודאי, כלא איהו על תקוניה ודאי כדקא יאות. בקדמיתא הוה מעלמא דדכורא, והא אתעקר מתמן, והשתא איהו מעלמא דנוקבא, ומה דהוה איהו שליט עלה, שלטא איהי עליה, ואתהדר למהוי בעלמא דנוקבא, ועל דא לית ליה בת זוג כלל, ולא מכרזי עליה על נוקבא, דהא מעלמא דנוקבא אתהדר איהו.

וההוא גופא קדמאה דשבק, אלמלא ינדעון ויסתכלון בני עלמא צערא דאית ליה, כד יתעקר מעלמא דדכורא ואתהדר לעלמא דנוקבא, ינדעון דהא לית צערא בעלמא כההוא צערא. בת זוג לית ליה, דהא לא קיימא באתר דדכורא, לא מכרזי עליה על נוקבא, דהא מעלמא דנוקבא איהו, ואי אית ליה בת זוג, הוי ברחמי, אערע בהדי (נ"א בחד) נוקבא דעד כען לא אית לה בר זוג, ועל דא תנינן דילמא יקדמנו אחר ברחמים, אחר תנן, וכלא איהו על תקוניה.

ועל דא כתיב (ויקרא כב יג) **ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבה אל בית אביה כנעוריה** -- "ובת כהן" הא אוקימנא מלה דא. "אלמנה"- מההוא גופא קדמאה. "וגרושה"-- דלא עאלת לפרגודא דמלכא, דכל אינון דלא קיימי בעלמא דדכורא לא אית להו ביה חולקא, הוא אשתמיט ואעקר גרמיה מעלמא דדכורא לא אית ליה חולקא ביה, ועל דא איהי גרושה. "וזרע אין לה"-- דאי הוה לה זרע לא אתעקר מניה, ולא הוה נחית לעלמא דנוקבא. "ושבה אל בית אביה"-- מאן בית אביה? דא עלמא דנוקבא, דההוא עלמא בית אביה אקרי, וההוא מאנא דהוה אתתקן לאשתמשא ביה, אתהפך ואיהו נחית לתתא, וההוא מאנא סליק לעילא. "כנעוריה"-- כההוא זמנא דכתיב "אני היום ילדתיך", ילדתיך ודאי, ישוב לימי עלומיו, כמה דהוה (בקדמיתא) מתליסר שנין ולעילא, אי זכאת לאתתקנא.

הואיל ושבה אל בית אביה -- **מלחם אביה תאכל**,

דף קא עמוד ב

תתענג מההוא ענוגא דעלמא דנוקבא, דאכיל מנהמא דאבירים דנחית מלעילא, אבל לאסתכלא ולאתהני במה דאתהנון שאר צדיקייא לא יכלא, בגין דהוה זר לתמן, ועל דא לא אכיל קדש, אבל אכיל תרומה דאיהו יתיב בעלמא דנוקבא.

ומגו דאיהו מעלמא דנוקבא לא אכיל ליה אלא בלילה, דכתיב (ויקרא כב ז) ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים כי לחמו הוא, דהא קדש דאיהו מעלמא דדכורא, לא אתאכיל אלא ביום, בגיני כך (ירמיה ב ג) קדש ישראל ליהו״ה ראשית תבואתה, שירותא עלאה דכל עלמא דדכורא קדש איהו, ומה דסליק ביה בקדש ישראל הוה, ובגיני כך קדש ישראל ליהו״ה ראשית תבואתה.

כד רוחין פקדאן באינון זמנין דפקדין לבי קברי, אינון לא פקדין, דהא לא זכאן לעלמא דקדש, דכתיב (ויקרא כב י) וכל זר לא יאכל קדש. ואי לא זכה ההוא רוחא לאתתקנא כדקא יאות, כיון דאהדר בגלגולא, אפילו בההוא אתר בתרומה לא אכיל, וזר אקרי אפילו לעלמא תתאה, ולא אכיל בה, עד הכא ברזא דא.

סבא סבא, כיון דשריאת לשטטא בימא רבא, זיל ברעותך לכל סטרין דימא, השתא אית לגלאה, דהא אמינא דהאי פרוקא, כד אתי על גבי ההוא מאנא דקא אמינא, אעיל תמן ודביק תמן רוחא (דעלמא) דיליה בההוא מאנא, ולא אתאביד כלום אפילו הבל דפומא, יאות הוא וכך הוא, סבא סבא אי תימא ותגלי, אימא בלא דחילו. שאר בני נשא דעלמא דקא מסתלקי מניה, והא ידענא דרוח דיליה שביק בההיא אתתא דהות ליה, ורוחא אעיל תמן, מה אתעביד מההוא רוח, ואי נסבא האי אתתא, אוף הכי מה אתעביד מההוא רוח דשבק בה בעלה קדמאה, דהא גבר אחרא אתי עלה, לאתקיימא רוח ברוח לא אפשר.

דהא האי דאתי עלה השתא רוח אעיל בה, וכן ההוא קדמאה דאסתליק רוח אעיל בה, ההוא קדמאה דאסתלק בנין הוו ליה, ודא דהשתא לאו פרוקא איהו, רוח דשבק ההוא קדמאה בההוא מאנא, ואתא האי אחרא ואעיל בה רוח, ודאי לא יכלי תרווייהו לאתקיימא בההוא גופא דאתתא כחדא, אי נימא דאתאביד אי אפשר, מה אתעביד מניה, אוף הכי אי איהי לא אתנסיבת, ההוא רוחא דשבק בה בעלה מאי אתעביד מניה, אי נימא דאתאביד לאו הכי, כל דא צריך לגלאה השתא.

סבא סבא חמי מה עבדת, ובמה אעילת גרמך? קום סבא ארים דגלך, קום סבא ואשפיל גרמך קמי מארך. פתח ההוא סבא ואמר, (תהלים קלא א) **יהו״ה לא גבה לבי ולא רמו עיני וגו׳**, דוד מלכא אמר דא, בגין דהוה מלכא עלאה ושליטא על כל מלכין עלאין ושליטין דאית ממזרח ועד מערב, ולא סליק על לביה לאסטאה מארחא, ותדיר שפיל לביה קמי מאריה, וכד הוה לעי באורייתא הוה מתגבר כאריא, ועינוי תדיר מאיכין בארעא מדחילו דמאריה, וכד הוה אזיל בין עמא לא הוה ביה גסות רוחא כלל. ועל דא כתיב יהו״ה לא גבה לבי וגו׳, לא גבה לבי, אף על גב דאנא מלכא שליטא על כל שאר מלכין דעלמא, ולא רמו עיני, בזמנא דאנא קיימא קמך לעי באורייתא, ולא הלכתי בגדולות ובנפלאות ממני, בשעתא דאנא אזיל בין עמא, ואי דוד מלכא אמר הכי, שאר בני עלמא על אחת כמה וכמה, ואנא כמה אנא שפיל לבא ומאיך עינא קמי מלכא קדישא, וחס לי דבמלין קדישין דאורייתא ירום לבאי.

בכה ודמעוי נפלין על דיקניה, אמר סבא לאי בחילא, כמה שפיראן דמעין על דיקנך, כמה דהוה שפיר משחא טבא כד הוה נחית על דיקנא דסבא טבא דאהרן, אימא מילך סבא

דף קב עמוד א

דהא מלכא קדישא הכא.

שאר בני נשא דעלמא דקא אסתלקו מניה, ושבקו רוחא בההוא מאנא דהוו משתמשי ביה, ואתנסיבת, ואתא אחרא ואעיל בההוא מאנא רוחא אחרא, מה אתעביד מההוא קדמאה כמה דאתמר.

תא חזי כמה עלאין גבוראן דמלכא קדישא דקא עביד, ומאן יכיל למללא לון, כד האי בעלה תניינא אתי, ואעיל רוחא בההוא מאנא, רוחא קדמאה מקטרגא בהאי רוח דעאל, ולא אתיישבן כחדא, ובגיני כך אתתא לא אתיישבת כדקא יאות בהדי בעלה תניינא, בגין דרוחא קדמאה מכשכשא בה, וכדין איהי דכירת ליה תדיר, ובכאת עליה או אתאנחת עליה, דהא רוחא דיליה מכשכשא במעהא כחויא, ומקטרגא בהדי רוח אחרא דעאל בה מבעלה תנינא, עד זמן סגי מקטרגין דא בדא. ואי אעבר דא דעאל לההוא (אתערו) דהוה קדמאה, (לבתר) דא קדמאה נפיק ואזיל ליה, ולזמנין דדחי דא קדמאה להההוא תניינא, ואתעביד ליה מקטרגא, עד דאפיק ליה מעלמא.

ועל דא תנינן, דמתרין ולהלאה לא יסב בר נש להאי אתתא, דהא מלאך המות אתתקף בה, ובני עלמא לא ידעין, דהא רוחא כיון דאתתקף וקא נצח להההוא רוחא אחרא תניינא, מכאן ולהלאה לא יתערב בר נש אחרא בהדה.

חברייא הא ידענא דבאתר דא אית לכו למקשי ולימא, אי הכי לא מית בדינא האי תניינא, ולא דיינין ליה מלעילא, תא חזי כלא איהו בדינא דינצח פלוני לפלוני, או דלא יקטרג עליה פלוני לפלוני, ומאן דנסיב ארמלתא, כמאן דעאל בימא ברוחין תקיפין בלא חבלין, ולא ידע אי יעבר בשלם אי יטבע גו תהומי. ואי דא דעאל ההוא רוחא תניינא, אתתקיף ונצח להההוא קדמאה, ההוא קדמאה נפק מתמן ואזיל ליה, לאן אתר אזיל ליה, ומה אתעביד.

סבא סבא מה עבדת, חשבת דתמלל זעיר ונפקת להאי, הא עאלת באתר דלא עאל בר נש אחרא, מן יומא דדואג ואחיתופל עבדו בעיין אלין, באינון ארבע מאה בעיי דהוו בעאן על מגדלא דפרח באוירא, ולא אתיב עלייהו בר נש, עד דאתא שלמה מלכא ובירר לון כל חד וחד על תקוניה.

סבא סבא רזא עלאה דהוה טמירא אתית לגלאה מה עבדית, סבא סבא בקדמיתא הוה לך לנטרא ארחך ותסתכל ברישך, אבל השתא לאו שעתא לאתטמרא, סבא אהדר בתקפך. ההוא רוח דנפק לאן אזל? בכה ואמר, חבריא, כל הני בכיין דקא בכינא לאו בגינייכו הוא, אלא דחילנא למארי עלמא דגלינא ארחין סתימין בלא רשו, אבל גלי קמי קודשא בריך הוא דלא ליקרא דילי עבידנא, ולא ליקרא דאבא, אבל רעותי לפולחנא דיליה, ואנא חמינא יקרא דחד מנייכו בההוא עלמא, ואחרא ידענא דהכי הוא, אבל לא גלי קמאי והשתא חמינא.

תנינן דחיין גברא מקמי גברא, בכמה ארחין סתימין אתדחיין, ההוא רוחא קדמאה דאתדחי מקמי ההוא תניינא, לאן אזיל, ההוא רוחא נפיק ואזיל ומשטטא בעלמא ולא ידיע, ואזיל לגו קברא דההוא בר נש, ומתמן משטטא בעלמא, ואתחזי בחלמא לבני נשא, וחמאן בחלמא דיוקנא דההוא בר נש, ואודע לון מלין לפום ארחיה דההוא רוחא קדמאה דקא אתמשך מניה, כמה דאיהו בההוא עלמא, הכי משטטא האי ואודע בהאי עלמא.

והכי אזיל ומשטטא בעלמא, ופקדת תדיר לההוא קברא, עד זמנא דרוחות פקדן לגבי קברייהו דגופין, כדין האי רוחא אתחבר בההוא רוח דיליה, ואתלבש ביה ואזיל ליה, כד עאל לדוכתיה אתפשט מניה, ודוכתא אית ליה (באינון רוחי בגן עדן)

דף קב עמוד ב

באינון היכלין דגן עדן או לבר, לפום ארחוי דכל חד וחד, ותמן אתטמר.

וכד רוחין פקדן להאי עלמא, דמתין נזקקין לגבי חיין, לא נזקקין אלא בההוא משיכו דרוחא, וביה אתלבש רוחא אחרא. ואי תימא אי הכי תועלתא איהו לרוחא, והאי אתתא תועלתא עבדת לכלא, לאו הכי, דאלמלא לא אתנסיבת לגבי אחרא, והאי רוחא קדמאה לא מתדחייא מקמי האי גברא אחרא, תועלתא אחרא הוה ליה בגוונא אחרא, ולא יהא לאי בעלמא כמה דהוי, ולא יזדקק לגבי חיין דהאי עלמא, כמה דהוי משטטא הכא והכא.

אי הכי זווגא תניינא דהאי אתתא לא הוי מלעילא, ואת אמרת דאתדחייא גבר מקמי גבר, ואמינא, דהאי בעלה תניינא דנסיב לאתתא דא, איהו בר זוגה ממש, וההוא קדמאה לאו בר זוגה ממש הוה, והאי תניינא דילה הוה, וכד מטא זמניה אתדחייא דא מקמיה, ודאי הכי הוא, דהא לא אתדחייא ההוא רוח קדמאה דהוה בהאי אתתא, אלא בגין דהאי תניינא דאיהו בר זוגה, (ד״א איהו בת זוגה). (האי תניינא) וכל אינון תניינין דאתדחיין מקמי קדמאין, קדמאין הוו בני זווגייהו, ולא הני, ובגין כך לא אית לון קיומא בהדייהו, ואתדחייא רוחא תניינא מקמי רוחא קדמאה.

ובגין כך מאן דנסיב ארמלתא, קרינן עליה (משלי ז כג) ולא ידע כי בנפשו הוא, (שם א יז) כי חנם מזורה הרשת וגו׳, ולא ידיע אי היא בת זוגיה ממש אי לאו, ארמלתא דלא נסיבת, אף על גב דאתי בר זוגה ואיהי לא בעאת לאתנסבא, קודשא בריך הוא לא כייף לה מן דינא, וקודשא בריך הוא אזמין להההוא בר נש אתתא אחרא, ולא עאלת בדינא כהאי (ס״א ולית עלה בי דינא בהאי) בההוא עלמא, ואף על גב דלית לה בר, דהא אתתא לא אתפקדת אפריה ורביה כמה דאוקמוה.

אתתא דא דלא אתנסיבת זמנא תניינא, ההוא רוח דשבק בה בעלה מה אתעביד מניה, יתיב תמן תריסר ירחי, ובכל ליליא ולילי נפיק ופקדא לנפשא ואתהדר לאתריה, לבתר תריסר ירחי, דקא אסתלק דינא דההוא גברא, דהא כל אינון תריסר ירחי הא רוחא אתכפייא בעציבו כל יומא, לבתר תריסר ירחי נפיק מתמן, ואזיל וקיימא לתרע גן עדן, ופקדא להאי עלמא לגבי ההוא מאנא דנפיק מניה, וכד האי אתתא אסתלקת מעלמא, ההוא רוח נפיק, ואתלבש בההוא רוח דילה, וזכאת ביה לגבי בעלה, ונהרין תרווייהו כדקא יאות בחבורא חדא.

כיון דאתינא להאי אתר, השתא אית לגלאה ארחין סתימין דמארי עלמא, דלא ידעין בהו בני נשא, וכלהו אזלין בארח קשוט, כמה דאת אמר (הושע יד י) **כי ישרים דרכי יהו״ה, וצדיקים ילכו בם, ופושעים יכשלו בם**, ובני נשא לא ידעין ולא משגיחין כמה אינון עלאין עובדין דקודשא בריך הוא, וכמה משניין אינון, ובני עלמא לא ידעין, וכלהו בארח קשוט, דלא סטאן לימינא ולשמאלא.

הני דמתגלגלין דקא אתתרכו בתרוכין מההוא עלמא, ולית לון בת זוג, בת זוג דקא מזדווגן בהאי עלמא מאן אינון, אינון נשין דקא מזדווגן בהדייהו בהאי עלמא, דהא (תריך לה, ולית ליה בת זוג, כאינון גברין דלא תריכו, וקא מזדווגן בהדי נשייהו) לכלהו בני נשא אית לון בת זוג, בר מהאי.

חמו השתא כמה אינון רברבין ועלאין גבורן דיליה. תנינן, מאן דמתרך אתתיה קדמאה מדבחא אחית עלוי דמעין. מדבחא אמאי? אלא הא אמינא דכל נשין דעלמא בדיוקנא דהאי מזבח קיימי, ועל דא ירתאן אינון שבע ברכאן, דכלהו מכנסת ישראל אינון, ואי איהו

דף קג עמוד א

מתרך לה, אהדר אבנא (נ״א דמדבחא עלאה) לגרעונא. מאי טעמא? בגין דמתחברן תרוכין בהדי הדדי.

ורזא דא דכתיב, (דברים כד א) **וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה וגו׳, ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר**, ממשמע דאמר ״והלכה והיתה לאיש״, לא ידענא דאיהי אזלא לגבי בעלה דתריך לה? (נ״א דלית ההוא דתריך לה), מאי אחר? אלא כמה דאתמר, ״אחר״ תנן, ו״אחר״ כתיב, ו״אחר״ קרינן ליה, דכתיב (איוב ח יט) **ומעפר אחר יצמחו**. ותרוכין מתחברן כחדא, תרוכין דההוא עלמא, ותרוכין דהאי עלמא. ומה דהות האי אתתא בדיוקנא עלאה, הא אשתעבדא לדיוקנא תתאה.

קרינן ליה ״אחר״, וקרינן ליה ״אחרון״. ״אחרון״ מנלן? דכתיב (שם יט כה) **ואחרון על עפר יקום**, והכא כתיב **ושנאה האיש האחרון..או כי ימות האיש האחרון** -- ״אחרון״? ״שני״ מבעי ליה? ואי תימא דלא תזדווג אפילו לעשרה דא בתר דא, לאו הכי, וכי לבעלה דא תזדווג ולא לאחרא? מאי אחרון? אלא דא איהו האי אחר דקאמרן, ואיהו אחר ואיהו אחרון, השתא אבנא מתגלגלא בקוספיתא.

אחר אמאי אקרי הכי, דהא כל בניינא נפל ואתהדר לעפרא, איהו הוה מה דהוה, ולא אחרא, אמאי קרינן ליה אחר, אוף הכי אמאי אקרי אחרון, וכי אחרון איהו, והא אי יתישר יאות, ואי לאו, יהדר ויתגלגל ויתנטע כמלקדמין, ואמאי אקרי אחרון. אבל תא חזי, כתיב (בראשית א לא) וירא אלהי״ם את כל אשר עשה והנה טוב מאד, מאי טוב תנינן דא מלאך דטוב, מאד דא מלאך המות, ולכלא קודשא בריך הוא אזמין תקונוי.

תא חזי כתיב, (שם ב ב) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, נהר דא לא שכיך לעלמין מלאפשא ולמסגי ולמעבד פירין, ואל אחר אסתרס, ולית ליה תיאובתא לעלמין, ולא אפיש ולא עביד פירין, דאלמלי עביד פירין יטשטש לכל עלמא, ובגין כך בר נש דגרים להההוא סטר דיפוש בעלמא, אקרי רע, ולא חמי אפי שכינתא לעלמין, דכתיב (תהלים ה ה) לא יגורך רע. האי בר נש דמתגלגלא בגלגולא, אי איהו עבר, ואתדבק בההוא אל אחר דלא עביד פירין ולא אפיש בעלמא, בגין כך אקרי אחר, ושמא גרים ליה, איהו הוא ואחר אקרי.

אחר ודאי, אחרון, מקדמאה ואילך אחרון קרינן ליה, ואחרון אקרי, תניינא איהו, ומיד אקרי אחרון, והכי קרי ליה קודשא בריך הוא אחרון, בגין דיתתקן למהוי אחרון, ולא יתוב כמלקדמין, תליתאה אוף הכי, וכן בכל זמנין מקדמאה ואילך הכי אקרי אחרון, והכי אצטריך למקרי אחרון, דאלמלא אתקרי מיד תניינא, הא פתיחו דפומא לאהדרא כמלקדמין, וההוא בניינא אסתתר.

מנלן? מבית שני דאקרי ״אחרון״ דכתיב (חגי ב ט) **גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון** דהא מקדמאה ואילך אחרון אקרי, דהא לא יהא פתיחו דפומא, דההוא בניינא ינפול ויתהדר כמלקדמין, אוף הכי דא אחרון קרינן ליה. ובגין כך כתיב **לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה** - ״לא יוכל״? ״לא יקחנה״ מבעי ליה? מאי ״לא יוכל״? אלא כיון דהאי אתתא אתדבקת באחר, ונחתת לאשתעבדא בדרגא תתאה, לא בעי קודשא בריך הוא דאיהו יתוב מדרגא דיליה, למיהב איבא ולאתדבקא בההוא דרגא דלאו דיליה.

ותא חזי, אי האי אתתא לא אתנסיבת, אפילו תזנה בכל גוברין דעלמא, אי בעי בעלה יתוב לגבה, אבל אי אתדבקא בנשואין לאחר, (נ״א ואחר) דא (האי) לא יוכל לשוב לדרגא קדמאה דהוה בקדמיתא לגבה, לא יוכל ודאי לאתבא להההוא דרגא לעלמין.

אחרי אשר הטמאה - תנינן דהטמאה בלביה, אי הכי אפילו אי תתרחק ותזנה בלא נשואין, אלא כיון דאתדבקת לאחר, הא קבילת עלה חולקא דההוא סטרא, ובעלה

דף קג עמוד ב

דמאה דאיהו מסטרא אחרא טבא דטוב, לא יהא ליה בה חולקא לעלמין, ולא יפיש כלל להההוא אתר, הא אם שלחה האיש האחרון, או כי ימות האיש האחרון, לקדמאה אסורה, אבל לשאר בני נשא תשתרי, דילמא תשכח אתרא כמלקדמין, ואחרון יקום דיזדווג בהדה.

מאן דאית ליה בנין מאתתיה קדמיתא, ואעיל האי לגו ביתיה, ההוא יומא אתדבק בחרבא קשיא דמתהפכא, בגין תרין סטרין, חד דהא תרין דחת לון לבר, והשתא איהו תליתאה, ותו מאנא דאשתעבד (נ״א דאשתתף) ביה אחר, היך ייתי איהו למיהב ביה רוחא דיליה וישתתף בהדה ויתדבק בה, לאו דאיהי אסורה, אבל ודאי שתופא בישא איהו לגרמיה (כדאמרן).

רבי לויטס איש כפר אונו, הוה חייך ומתלוצץ על אתתא דא, כד חמי מאן דאזדווג בהדה, והוה אמר (משלי לא כה) ותשחק ליום אחרון כתיב, מאן דאתדבקת ביה באיש אחרון חיוכא איהי לבתר.

השתא אית לאהדרא ולעיינא, על אתר (נ״א אילנא) חד רב ועלאה דהוה בעלמא, וגזעא ושרשא דקשוט, ואיהו עובד אבי ישי אבי דוד, דהא אתמר דאחרון הוה, היך נפק שרשא דקשוט מגו אתר דא. אלא עובד אתתקן בתקונא עלאה, ואהדר שרשא דאילנא דקא אתהפך על תקוניה, ואסתלק ביה ואתתקן כדקא יאות, ועל דא אקרי עובד, מה דלא זכו הכי שאר בני עלמא, אתא איהו פלח ואעדר עקרא ושרשא דאילנא, ונפק מענפין מרירן, ואהדר (נ״א ואעדר) ואתקן בגופא דאילנא. אתא ישי בריה ואחסין ליה ותקין ליה, ואתאחד בענפוי דאילנא אחרא עלאה, וחבר אילנא באילנא, ואסתבכו דא בדא, כיון דאתא דוד, אשכח אילנין מסתבכן ומתאחדן דא בדא, כדין ירית שלטנו בארעא, ועובד גרים דא.

בכה ההוא סבא ואמר: אי סבא סבא, ולא אמינא לך דעלת בימא רבא, השתא אנת הוא גו תהומי רברבין, אתתקן לסלקא, סבא סבא אנת גרמת דא, דאלמלא הוית שתיק בקדמיתא הוה יאות לך, אבל השתא לא יכילת, ולית מאן דאחיד בידך אלא אנת בלחודך, קום סבא ואסתלק בסליקו.

עובד דא אתתקן, ונפק מגו חקל בישא דגובין בישין, אתא ישי בריה ואתקין ואעדר אילנא, ועם כל דא (ועובד) דא רזא דרזין, ולא ידענא אי אימא אי לא אימא, אימא מילך סבא, ודאי אימא, בדא ידיעאן כל שאר בני גלגולא. [עובד אילנא אתקין, ועם כל דא דאילנא אתקין] (עובד עם כל דא אילנא אתקין) כד אתא דוד מלכא, באילנא תתאה דנוקבא אשתאר, ואצטריך לקבלא חיין מאחרא, ומה אי האי דאתתקן ואתקין כלא, הכי, שאר בני עלמא דאתיין בגלגולא, דלא יכלין לאתתקנא הכי, על אחת כמה וכמה. דבכל סטרין אתהפך בגלגולא, פרץ הכי הוה, בעז הכי הוה, עובד הכי הוה, (נ״א ועם כל דא אילנא אתתקן), ובכלא נפק אילנא מסטרא דרע, ואתדבק לבתר בסטרא דטוב, בקדמיתא (בראשית לח ז) ויהי ער בכור יהודה רע, (נ״א אונן אוף הכי) מחלון אוף הכי, ולאו כל כך, אבל בהני אתעכל רע ונפק טוב לבתר, (נפק) ההוא דכתיב ביה (ש״א טז יב) **וטוב ראי**, (שם יח) **ויהו״ה עמו**, הכא קיימא אילנא תתאה על תקוניה, ומלך אלהי״ם על גוים.

בשירותא דכלא, מעקרא ויסודא עלאה, אשתרשו דרגין, ראובן שמעון לוי, יהודה מה כתיב ביה, (בראשית כט לה) **הפעם אודה את יהו״ה**, וכתיב **ותעמוד מלדת**, היינו (ישעיה נד א) **רני עקרה לא ילדה**, בגין דכד אתיליד יהודה, נפקת נוקבא מתדבקא בדכורא, ולא הות על תקונהא אנפין באנפין, ולא אתכשרת לאולדא, כיון דנסר לה קודשא בריך הוא, ואתקין לה (ס״א אנפין באנפין), כדין אתכשרת לאתעברא ולאולדא.

ובספרא דחנוך, ״ותעמוד מלדת״ לאו על לאה אתמר, אלא על רחל אתמר, ההיא דמבכה

דף קד עמוד א

על בניה, ההיא דאשתרשת ביהודה, יה״ו ד״ה, ותעמוד מלדת, דהא לא אתתקנת.

בקדמיתא דיוקנא דלעילא הוה כלא, ראובן, או״ר ב״ן, (בראשית א ג) ויאמר אלהי״ם יהי אור, ימינא אור (בן), שמעון, שמאלא אור, בההוא סיגא דדהבא בהדיה שם עון, לוי, חבורא דכלא, לאתחברא מתרין סטרין. יהודה, נוקבא בהדי דכורא מתדבקת, יה״ו דא דכורא, ד״ה דא נוקבא דהות בהדיה, ד״ה, אמאי ד״ה, אלא ד׳ באתדבקותא דרע בהדה, איהי דל״ת מסכנא איהי, ואצטריך לאתבא בגלגולא, לאתעכלא ההוא רע ולמתבלי בעפרא, ולבתר לצמחא בסטרא דטוב, ולנפקא ממסכנו לעתירו, וכדין ה׳, ועל דא יה״ו ד״ה.

פוק סבא מגו תהומי, לא תדחל, כמה ארבין זמינין לך בשעתא דתשוטט ימא בגין לנייחא בהו, בכה כמלקדמין ואמר, מארי דעלמא דילמא יימרון משריין עלאין דאנא סבא ובכי כינוקא, גלי קמך דעל יקרך אנא עביד, ולא עבידנא על יקרא דילי, דהא בקדמיתא הוה לי לאסתמרא דלא איעול בימא

רבא, והשתא כיון דאנא ביה, אית לי לשטטא בכל סטרין ולנפקא מניה.

יהודה אתה יודוך אחיך (שם מט ח) (ס״א כלהו אודן על שמא דא והיינו וכו׳) היינו דאנן אמרין ברוך אתה, איהו ברוך, ואיהי אתה, לכלהו בנוי לא אמר יעקב אתה, אלא לאתר דאצטריך, דא איהו אתה. שמא דא, (נ״א ודאי אתה) יודוך אחיך, כלהו אודן לך על שמא דא, ודאי אתה יודוך אחיך, על שמא דא אסתלק ואתכפיא סטרא אחרא, בגין דכד אתקרי ואדכר, הא נפקת סטרא אחרא בהדה, כיון דאמרי אתה, שלטנו ורברבנו אית לה, וסטרא אחרא אתכפייא ולא אתחזיאת תמן, ודאי בשמא דא אתרשים ואתבריר מסטרא אחרא, ודא אסתלקו ושלטנו דילה, ותבירו וביש לסטרא אחרא, כיון דיודוך אחיך על שמא דא אתה, כדין ידך בערף אויביך, מיד אתכפיין לגבך ושמא דא גרים.

ידענא חברייא ידענא, דהא אתה שמא דא אתון אמרין לאתר אחרא עלאה, דכתיב (תהלים קי ד) אתה כהן לעולם, בימינא עלאה, שפיר איהו, דהא כיון דרבי שמעון אודן ליה עלאין ותתאין, וזכה לכלא, כל מה דאיהו אמר הכי איהו ושפיר. אבל כד תהוון מטאן לגביה, אמרו ליה ואדכרו ליה יומא דתלגא, כד זרענא פולין לחמשין ותרין גוונין, דהא אתה כהן, הכא אתקשר כוס דברכה בימינא בלא פרודא כלל, ובגין כך אתה כהן לעולם, הכא אתקשר כוס בימינא כדקא יאות.

ועל דא אמר קרא, ״יהודה אתה״, להאי אתה ״יודוך אחיך״, ולא כתיב ״יהודה יודוך אחיך״ ולא יתיר, אלא על שמא ד׳אתה׳; אתה, אתר דא אצטריך לשמא דא ולא אחרא.

יהודה אבא קדמאה ואבא תניינא, ולא הוה ביה חלופא לעלמין, ובגין כך פרץ אתתקף ביה בתוקפוי, מה דלא הוה הכי לכל בני עלמא, ועל דא בניינא דדוד שארי חשבונא מפרץ, ולא מבעז, דהוה ביה שנויא, חברייא, אי תשגחון לאו מלין בסתימו קא אמינא, ואף על גב דסתימין אינון. ועל דא יהודה רווח שמא דאקרי אתה, קם על בורייה זמנא קדמאה וזמנא תניינא, ולא אשתני לעלם, ובנוי דיהודה וזרעא דיליה אודן ואמרין כי אתה אבינו, מה דלית הכי לשאר בני גלגולא לעלמין, שאר בני גלגולא, תרין אבהן תרין אמהן, אית לון גוון לבניינא, ורזין אלין בעמקי ימא, ובלבא דתהומי אינון, מאן יכיל לאפקא לון, קום סבא אתגבר ואתקף בתוקפך, אפיק מרגלן מגו תהומי.

בעז אתחזי דהוה ביה שנויא כד אוליד לעובד, דהא עובד (ס״א עובדא) בשנויא הוא, לאו הכי, אבצן הוא בעז, הוא אבא קדמאה דלא עבד שנויא, ואי תימא איהו הוה, ודאי כד אתער לעובדא דא ביה הוה. מאן דהוא תקיף כאריא וכליתא ביה הוה, בגין דלא

דף קד עמוד ב

להוי שנויא ביה בדוד, ואתהדר מלה לעקרא קדמאה, בגין דיהא כלא מאבא חדא ושלשלא חדא וכלא חד, ולא הוה שנויא בגלגולא דזרעא דדוד, ועל דא אתה מרישא ועד סופא בלא שנוייא כלל.

השתא נפקת סבא מעמקי לבא דימא, יהודה אתה ודאי מרישא ועד סופא, ולא אתחזי לכל שאר בנין לאתקרי אתה אלא ליה בלחודוי, זכאה חולקיה דדוד דהכי אתבריר ואסתלק משאר עיקרא דבני נשא בארעא.

יודוך אחיך -- יודוך כל בני עלמא מבעי ליה? מאי טעמא אחיך? אלא ארח כל בני עלמא לא מתיבמין לגלגולא אלא סטרא דאחין, ואחא אזדמן ליבומא, (ואתה בגרמך אזדמנת ליבומא), והכא כלהו אחיך יודוך, דלא ישתלשל מנייהו ולא מחד מנייהו שלשולא דמלכו אלא אתה בלחודך, אתה מרישא ועד סופא, אתה עבדת, ומינך נפק כל שלשולא וגזעא (ס״א דיוקנא וגופא) דאריה, בניך בני אריה, דלא אתעברו לשנויא דאחיך, לא אתחלפו לטלה ולא לשור ולא לגדי, ולא לשום דיוקנא אחרא, אלא אריה שארי למבני, ואריה סיים בניינא, כל שלשולך בני אריה נינהו, דאלמלא אתא גלגולא מסטרא דאחא, יתחלפון כל דיוקנין, ויתערבון אלין באלין. ועל דא **יודוך אחיך**, דלא הוה חד מנהון בגלגולא דשלשלאה דבנך, ידך זקיף, דלא הוה בך ערבוביא אחרא מנייהו, והיינו **מטרף בני עלית**, דלא הוה טרפא לאחרא על פתורך, **כרע** במיתת ער, **רבץ** במיתת אונן, לבתר אתגבר **כארי** לאקמא לפרץ, **וכלביא** לאקמא לזרח.

מי יקימנו דכתיב (בראשית לח כו) **ולא יסף עוד לדעתה**, ותרגום לא פסק, מי יקימנו, מאן הוא דיימא אסורה אתתא דא, מאן הוא דיימא הואיל ואשלימת ארחהא לא אצטריכא לך יתיר, יבמה דא כיון דאשלימת ארחהא לא אצטריכת לך יתיר, ואתחזיאת לאתפרשא מינה, אבל מי יקימנו, ודאי מתמן ולהלאה איהי דיליה, דהא אפיק מאן דמכשכש במעהא.

רזא סתימא הכא, אחוה דבר נש אמאי, תו יהודה דהוה אבוי אמאי, אלא ההוא דמכשכש במעהא חמי דמאן דהוה נטיר ליה, מקטרג ליה קטרוגין, בכל סטרין בעי לאפקא, כיון דנפיק, זמין לאחרא ההוא רוח אחרא, ואתיין לאעלא כמלקדמין, עד דאתבני כמלקדמין, בחילא דקטרוגא תקיף דקא מקטרג באחוה, מתמן ולהלאה שריאת אתתא דא ליה. זכאה חולקיה דיהודה, בקדמיתא הוה גור, לבתר אריה דקא אתגבר ואתפשט בחיליה, (ולבתר) אריה, וסיים בלביא, כל שאר בני עלמא לאו הכי, ועל דא יהודה כדקאמרן.

ראובן שמעון לוי, הא תלתא כדקאמרן, יהודה אתחבר בהדייהו, וכלא כדקא יאות. יששכר זבולון תרין ירכין, אתר דינקי נביאי קשוט, יששכר ירכא ימינא, כתיב (דה״א יב לב) **ומבני יששכר יודעי בינה לעתים**, זבולון ירכא שמאלא, וכתיב (דברים לג יח) **שמח זבולון בצאתך**, ובשעורא רברבא כתיב (בראשית מט יג) **זבולון לחוף ימים ישכן והוא לחוף אניות**. מאי טעמא? בגין ד-**וירכתו על צידון**, שיעורא דידיה עד צידון. בנימין אשתאר לעילא בין ירכין, דהא יוסף הוה דיוקניה בארעא, ולאשתמשא בעלמא דא, ועמיה אשתמש משה, דכתיב (שמות יג יט) **ויקח משה את עצמות יוסף עמו**, בנימין אסתלק לעילא, בנימין צדיקו דעלמא. מברכין לתתא, דן ונפתלי גד ואשר, בירכא שמאלא, דן עד פרקא דרגלא. פרקא דרגלא נפתלי, ובגין כך נפתלי אילה שלוחה, קל ברגלוי. בירכא ימינא גד, והוא יגוד עקב, עד פרקא דעקב. אשר פרקא דעקב ימינא, (דברים לג כד) וטובל בשמן רגלו, וכתיב ברזל ונחשת מנעליך.

כל אלין אינון דיוקנין עלאין, דיוקנא דלעילא, ובגין דהוו בריין ממש בהאי עלמא, אתתקנת בהו שכינתא.

דף קה עמוד א

באלין תריסר פרקין, תריסר מתיחין דאתמתחו מישראל ממש, דכתיב (בראשית מט כח) **כל אלה שבטי ישראל שנים עשר**, מתיחין דישראל אלה אקרון, לאתמתחא שמא דמ״י, למהוי בניינא כדקא יאות, למהוי ישראל בכללא דשמא דאלהי״ם, אל״ה איהו ישראל בכלל, מ״י חבר (נ״א ברא) אלה בהדיה, והוה בניינא שלים על תקוניה, שמא חדא ממש. הדא הוא דאמר ליה ליעקב ההוא ממנא דעשו, דכתיב (שם לב כט) כי שרית עם אלהי״ם, (ועם אנשים ותוכל), לעילא בתקונא קדמאה בבניינא קדמאה, כל אלה ודאי בניינא קדמאה איהו, ועל דא לית שציאו לישראל לעלם ולעלמי עלמין, וחס ושלום אלמלא ישתציאו, שמא דא לא הוי, הדא הוא דכתיב (יהושע ז ט) והכריתו את שמנו מן הארץ ומה תעשה לשמך הגדול, שמא גדול, דא בניינא קדמאה שמא קדמאה אלהי״ם.

והשתא דישראל אינון בגלותא, כביכול כל בניינא נפל, ולזמנא דאתי כד יפרוק קודשא בריך הוא לבנוי מגלותא, (אתחבר) מ״י ואל״ה דהוה בהו פרודא בגלותא יתחברון כחדא, ושמא דאלהי״ם יהא שלים על תקוניה, ועלמא יתבסם. הדא הוא דכתיב (ישעיה ס ח) **מי אלה כעב תעופינה, וכיונים אל ארובותיהם**, ובגין דאיהו שמא חדא, לא כתיב מי ואלה, אלא מי אלה, שמא חדא בלא פרודא, והוא אלהי״ם, דהשתא בגלותא אסתלק מי לעילא, כביכול אימא מעל בנין, ובנין נפלו, ושמא דהוה שלים דהוא שמא עלאה רברבא קדמאה נפל.

ועל דא אנן מצלן ומקדשן בבתי כנסיות, על שמא דא דיתבני כמה דהוה, ואמרי יתגדל ויתקדש שמיה רבא, אמן יהא שמיה רבא מברך, מאן שמיה רבא, ההוא קדמאה דכלא, בגין דלית ליה בניינא אלא בהדן, מ״י לא יתבני לעולם אלא באלה. ועל דא בההוא זמנא, מי אלה כעב תעופינה, ויחמון כל עלמא דהא שמא עלאה אתתקן על תקוניה, ואי שמיה רבה דא אתתקן ואתבני על תקוניה, הא ישראל שליטין על כלא, וכל שאר שמהן יתהדרון על תקונייהו, וישראל שלטין על כלא, דהא כלהו תליין בשמיה רבא קדמאה לכל בניינין.

רזא דא, כד ברא קודשא בריך הוא עלמין, קדמאה לכל בניינין שמא דא אתבני, דכתיב (ישעיה מ כו) שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, ברא שמיה על תקוניה, וכד ברא אלה, ברא (שמיה) ליה בכל חילין דיתחזון ליה, למהוי שמיה על תקוניה כדקא יאות, דכתיב (שם) **המוציא במספר צבאם**. מאי ״במספר״? אלא ברא חד דנהיר מסייפי עלמא עד סייפי עלמא אית ליה לקודשא בריך הוא, והוא אילנא רבא ותקיף, רישיה מטי לציית שמיא, וסופיה מתחין שרשוי, ואשתרשן בעפר קדישא. ו׳מספר׳ שמיה, ותליא בשמים עלאין, וחמש רקיעין תליין מניה עד האי מספר, וכלהו נטלין שמא דא בגיניה, דכתיב (תהלים יט ב) **השמים מספרים**, בגין האי מספר כלהו (ד״א בגין האי שמא מספר) שמים רווחין שמא דא בגיניה, ועל דא המוציא במספר צבאם, דאלמלא מספר דא לא ישתכחון חיילין ותולדין לעלמין.

ועל דא כתיב (במדבר כג י) **מי מנה עפר יעקב ומספר את רבע ישראל**, תרין אינון דמנו עאנא, ועאלו בחושבנא על ידייהו, בגין דלא שלטא בהו עינא בישא, מי מנה עפר יעקב, הא חד דעביד חושבנא, ומספר את רבע ישראל, הא מונה אחרא, ועל תרין אלין לא שלטא בהו עינא בישא. דהא מי מנה

לעפר יעקב, אלין אינון אבנין (ד״א דרגין) קדישין, אבנין מפולמין דמנהון נפקי מיין לעלמא, ועל דא כתיב (בראשית כח יד) **והיה זרעך כעפר הארץ**, מה ההוא עפר עלמא מתברך בגיניה, אוף הכי (שם כב יח) **והתברכו בזרעך כל גויי הארץ**, כעפר הארץ ממש. ומספר דאיהו מונה תניינא, מנה לרבע, כל אינון נוקבין מרגלן עלאין, דמטה דשכיב עליה ישראל.

ומתמן

דף קה עמוד ב

ולהלאה איהו מונה לכלא, בגין דאיהו טוב עין, הדא הוא דכתיב מונה מספר לכוכבים, מאן הוא מונה לכוכבים, מספר, מונה מספר לכככבים, על ידוי עברין כלהו בחושבנא. ולזמנא דאתי (ירמיה לג יג) עוד תעבורנה הצאן על ידי מונה, ולא ידעינן מאן הוא, אלא בגין דבההוא זמנא יהא כלא ביחודא, בלא פרודא, כלא ליהוי (וכלא ליהוי) מונה חד.

קום סבא אתער ואתגבר בחילך ושוט ימא. פתח ואמר (במדבר כג י) **מי מנה עפר יעקב ומספר את רבע ישראל** -- בשעתא דיתער קודשא בריך הוא לאחייא מתיא, הני דאתהדרו בגלגולא תרין גופא ברוחא חדא, תרין אבהן תרין אמהן, כמה גלגולין מתגלגלן על (ידא) דא. אף על גב דאתמר והכי הוא, אבל מי מנה עפר יעקב, ואיהו יתקין כלא, ולא יתאביד כלום וכלא יקום, והא אתמר (דניאל יב ב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו, אדמת עפר, הני כמה דאתמר.

בספרא דחנוך, כד חברייא אסתכלו באינון אתוון (דטסין) באוירא ביה, ואינון **אע״ד פמת״ר**, היינו אדמ״ת עפ״ר, היינו (קהלת ד א) **ושבח אני את המתים שכבר מתו**. אדמת עפר אינון אתוון, וקלא אתער ואודע, והכי אמר בבניינא תניינא עפר, עפר קדמאה אדמת, תניינא דאתתקן עיקר, קדמאה פסולת לגביה, אדמת עפר כלהו יקיצו, אלה דאתקנו לחיי עולם, (ס״א יקיצו, כמה דאתמר בספרא דחנוך, חברייא אסתכלו באינון אתוון אדמ״ת עפ״ר, (ואינון אע״ד פמת״ר), אינון אתוון טסאן באוירא, וקלא אתער ואודע (ס״א ואכריז), הקיצו ורננו שוכני עפר, ודא איהו בניינא תניינא דאתתקן, והכי אמר בספרא דחנוך, בניינא תניינא עפר דאתתקן, קדמאה אדמת, וההוא קדמאה פסולת לגבי תניינא דאתתקן, והני ישני אדמת עפר כלהו יקיצו, אלה דאתתקנו לחיי עולם), מאן עולם? דא עולם דלתתא, דהא לא זכו למהוי בעולם דלעילא.

ואלה דלא זכו -- **לחרפות ולדראון עולם**. מאי לחרפות? אלא בגין דסטרא אחרא יתעבר מעלמא, וקודשא בריך הוא אלין דהוו מנביעו דההוא סטרא, ישאר לון לתווהא בהון כל בני עלמא. כל דא מאן גרים, ההוא דלא בעי לאפשא בעלמא, ולא בעי לקיימא (ס״א בדרגא דההוא נהר, דאיהו) ברית קדישא. על דא גרים כל מה דגרים, וכל הני גלגולין דקא אמינא עלה עד הכא, עד כאן סבא, שתיק רגעא חדא, וחברייא הוו תווהין ולא הוו ידעין אי הוה יממא אי הוה ליליא, אי קיימי תמן אי לא קיימי.

פתח ההוא סבא ואמר: **כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשביעית וגו׳** -- קרא דא אוכח על כל מה דאתמר. תא חזי, כל דכורא קאים בדיוקנא בעלמא דדכורא, וכל נוקבא קאים בדיוקנא בעלמא דנוקבא. בעוד דאיהו עבדא דקודשא בריך הוא, אתדבק ביה באינון ׳שש שנים קדמוניות׳. ואי אעקר גרמיה מפולחניה-- יעקר ליה קודשא בריך הוא מאינון ׳שש שנים׳ דעלמא דדכורא, ואתמסר לבר נש דאיהו משית סטרין. יפלח ליה שית שנין, ויתעקר משית שנין (קדמוניות) דלעילא. לבתר נחית מתמן ואתמסר בעלמא דנוקבא. הוא לא בעא לקיימא (בעלמא) בדכורא, נחית וקיימא בנוקבא. אתאת נוקבא דאיהי ׳שביעית׳ ונטלא ליה. הא מכאן ולהלאה מעלמא דנוקבא איהו.

לא בעא לקיימא בה ובפירוקא דילה-- נחית לתתא ואתדבק לתתא, ואתאחיד בסטרא אחרא. מכאן ולהלאה אתעקר מעלמא דדכורא ומעלמא דנוקבא. הא אתאחד באינון עבדים דאינון מסטרא אחרא. השתא כיון דהכי הוא, איצטריך פגם, ולמעבד ביה רשימו דפגם; דהא כל פגם דסטרא אחרא איהו. ומיובל ולהלאה אתהדר לגלגולא ותב לעלמא כמלקדמין, (ס״א אי זכה ואתתקן גרמיה אתדבק), ואתדבק בההוא עלמא דנוקבא ולא יתיר. זכה עביד תולדין בעלמא דנוקבא. וכלהו רזא דכתיב (תהלים מה טו) **בתולות אחריה רעותיה מובאות לך**. וזכאה איהו כד אתתקן וזכי לכך.

ואי לא זכה אפילו בגלגולא דיובלא, הא איהו כלא הוה. אתהדר ולא אשלימו יומוי לאתנסבא בעלמא ולמעבד תולדין. מה כתיב? **אם בגפו יבא בגפו יצא** - אי יחידאי יעול בההוא עלמא בלא

דף קו עמוד א

תולדין, ולא בעא לאשתדלא בהאי, ונפק מהאי עלמא יחידא בלא זרעא. אזיל כאבנא בקוספיתא עד ההוא אתר דטנרא תקיפא, ועאל תמן. ומיד נשב רוחא דההוא יחידאי, דקא אשתביק מנוקביה ואזיל יחידאי, כחויא דלא אתחבר באחרא באורחא, ונשיב ביה, ומיד נפק מגו ההוא אתר דטנרא תקיפא הוא בלחודוי, ואזיל ומשטטא בעלמא עד דקא אשכח פרוקא לאתבא. והיינו **אם בגפו יבא בגפו יצא** - האי דלא בעא לאתנסבא למהוי ליה תולדין.

אבל **אם בעל אשה הוא** - דקא אתנסיב ואשתדל באתתיה ולא יכיל - ההוא לא אתתרך כההוא אחרא. לא ייעול יחידאי ולא נפיק יחידאי. אלא "אם בעל אשה הוא"-- קודשא בריך הוא לא מקפח אגר כל בריין, אף על גב דלא זכו בבני. מה כתיב? **ויצאה אשתו עמו**, ותרווייהו אתיין בגלגולא, וזכיין לאתחברא כחדא כמלקדמין. והאי לא נסיב אתתא דתרוכין, אלא ההיא דאשתדל בה בקדמיתא ולא זכו, השתא יזכו כחדא אי יתקנון עובדין. ועל דא **ויצאה אשתו עמו**.

אם אדוניו יתן לו אשה וגו' -- (השתא) אהדר קרא למלין אחרנין (ס"א למלה קדמאה); להההוא דנפיק יחידאי בלא נוקבא כלל, ויפרוק ליה ההוא דוכתא דאקרי 'שביעית'. וההוא שביעית אקרי 'אדוניו' -- אדון כל הארץ איהו. אם דא אדוניו חס עליה, ואתיב ליה להאי עלמא יחידאי כמה דהוה, ויהיב ליה אתתא, ההיא דמזבח אחיתת עלוי דמעין, ואתחברו כחדא -- **וילדה לו בנים או בנות, האשה וילדיה תהיה לאדניה** כמה דאתמר. דהא אי תב ואתקין ההוא אתר דפגים בחייוי, אתקבל קמי מלכא קדישא, ונטיל ליה ואתקין ליה על תקונוי לבתר. ודא אקרי בעל תשובה, דהא ירית מותביה דההוא אתר דההוא נהר דנגיד ונפיק, ואתקין גרמיה ממה דהוה בקדמיתא. (ס"א ההוא אתר דפגים ואתקין ליה על תקונוי בחייוי, אתקבל קמי מלכא קדישא, ונטיל ליה לבתר, ודא אקרי בעל תשובה, דהא אתקין גרמיה ממה דהוה בקדמיתא) כיון דאתתקן ותב בתיובתא, הא סליק על תקוניה. דלית מלה בעלמא ולית מפתחא בעלמא דלא תבר ההוא דתב בתיובתא.

מאי **יצא בגפו**? הא אתמר, אבל תו רזא אית ביה. **יצא בגפו** כמה דאת אמר (משלי ט ג) **על גפי מרומי קרת**, מה להתם עלוייא וסליקו, אוף הכא עלוייא וסליקו, אתר דמריהון דתיובתא סלקין, אפילו צדיקים גמורים לא יכלין למיקם תמן. ובגין כך כיון דתב בתיובתא קודשא בריך הוא מקבל ליה ודאי מיד.

תנינן, לית מלה בעלמא דקיימא קמי תשובה, ולכלא קודשא בריך הוא מקבל ודאי. ואי תב בתיובתא הא אזדמן לקבליה ארח חיים. ואף על גב דפגים מה דפגים, כלא אתתקן וכלא אתהדר על תקוניה. דהא אפילו במה דאית ביה אומאה (קמי קודשא בריך הוא, קרי ביה (ישעיה יד כז) כי יהו"ה צבאות יעץ ומי יפר, דא איהו רזא סתימא, ותו כד קודשא בריך הוא אומי אומאה, לא אומי אלא אם לא יעביד תיובתא, דהא לית פתגמא דקיימא קמי תיובתא, ועל כלא מכפר קודשא בריך הוא, כד עבדין תיובתא שלימתא) קודשא בריך הוא מקבל, דכתיב (ירמיה כב כד) **חי אני נאם יהו"ה כי אם יהיה כניהו וגו'**, וכתיב (שם ל) **כתבו את האיש הזה ערירי וגו'**. ובתר דתב בתיובתא כתיב (דה"א ג יז) **ובני יכניה אסיר שאלתיאל בנו** -- מכאן דתשובה מתבר כמה גזרין ודינין, וכמה שלשלאין דפרזלא, ולית מאן דקיימא קמי דתיובתא.

ועל דא כתיב (ישעיה סו כד) **ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי** - "אשר פשעו בי" לא כתיב, אלא "הפושעים בי" - דלא בעאן לאתבא ולאתנחמא על מה דעבדו. אבל כיון דאתנחמו, הא מקבל לון קודשא בריך הוא. בגין כך בר נש דא אף על גב דפשע ביה, ופגים באתרא דלא אצטריך, ותב לקמיה - - מקבל ליה וחס עליה. דהא קודשא בריך הוא

דף קו עמוד ב

מלא רחמין איהו, ואתמלי רחמין על כל עובדוי כמה דאת אמר (תהלים קמה ט) **ורחמיו על כל מעשיו**-- אפילו על בעירי ועופי מאטון רחמוי. אי עלייהו מאטון רחמוי, כל שכן על בני נשא דידעין ואשתמודעאן לשבחא למאריהון דרחמוי מאטון עלייהו ושראן עלייהו.

ועל דא אמר דוד קנו **רחמיך רבים יהו"ה כמשפטיך חייני**. אי על חייבין מאטון רחמוי, כל שכן על זכאין. אלא מאן בעי אסוותא? אינון מארי כאבין. ומאן אינון מארי כאבין? אלין אינון חייבין; אינון בעאן אסוותא. ורחמי דקודשא בריך הוא (רחמין) עלייהו דלא יהון שביקין מניה, ואיהו דלא יסתלק מנייהו, ויתובון לקבליה. כד מקרב קודשא בריך הוא - בימינא מקרב, וכד דחי - בשמאלא דחי. ובשעתא דדחי - ימינא מקרב. מסטרא דא דחי, ומסטרא דא מקרב. וקודשא בריך הוא לא שביק רחמוי מנייהו.

תא חזי מה כתיב, (ישעיה נז יז) **וילך שובב בדרך לבו** וכתיב בתריה **דרכיו ראיתי וארפאהו, ואנחהו, ואשלם נחומים לו ולאבליו**. ״וילך שובב״-- אף על גב דחייבין עבדין כל מה דעבדין בזדון, דאזלין בארחא דלבייהו, ואחרנין עבדין בהו התראה, ולא בעאן לצייתא לון, בשעתא דתבין בתיובתא, ונטלין ארחא טבא דתיובתא, הא אסוותא זמינא לקבלייהו.

השתא אית לאסתכלא, אי על חייא אמר קרא, או על מתייא אמר קרא? דהא רישא קרא לאו איהו סיפא, וסיפא לאו איהו רישא. רישא דקרא אחזי על חייא, וסופיה אחזי על מתייא. אלא קרא (ס״א רישא דקרא) אמר בעוד דבר נש איהו בחיוי (והכי הוא ״וילך שובב בדרך לבו״ בגין דיצר הרע דביה תקיף ואתתקף ביה, ועל דא אזיל שובב ולא בעי לאתבא בתיובתא), קודשא בריך הוא חמי ארחוי דקא אזלין בביש בלא תועלתא. אמר קודשא בריך הוא אנא אצטריכנא לאתקפא בידיה; הדא הוא דכתיב ״דרכיו ראיתי״ (וארפאהו) דקא אזלין בחשוכא. אנא בעי למיהב ליה אסוותא; הדא הוא דכתיב ״וארפאהו״. קודשא בריך הוא איהו אעיל בלביה ארחי דתיובתא, ואסוותא לנשמתיה.

ואנחהו מאי ״ואנחהו״? כמה דאת אמר (שמות לב לד) **לך נחה את העם**, אנהיג ליה קודשא בריך הוא בארח מישר, כמאן דאתקיף בידא דאחרא ואפקיה מגו חשוכא. **ואשלם נחומים לו ולאבליו** -- הא אתחזי דמיתא איהו, (אלא) אין ודאי מיתא איהו, וקיימא בחיין, דהואיל (ס״א אלא ודאי חי איהו וקיימא בחיין, והואיל) ואיהו רשע מית אקרי. מהו ״ואשלם נחומים לו ולאבליו״? אלא קודשא בריך הוא עביד טיבו עם בני נשא, דכיון דעאל מי״ג שנין ולהלאה, פקיד עמיה תרין מלאכין נטורין דנטרי ליה. חד מימיניה וחד משמאליה. כד אזיל בר נש בארח מישר אינון חדאן ביה, ואתקיפו עמיה בחדוה, ומכרזן קמיה ואמרין הבו יקר לדיוקנא דמלכא. וכד אזיל בארח עקימו -- אינון מתאבלן עליה ומתעברן מניה. כיון דאתקיף ביה קודשא בריך הוא ואנהיג ליה בארח מישר, כדין כתיב **ואשלם נחומים לו ולאבליו**-- ואשלם נחומים לו בקדמיתא, דאיהו אתנחם על מה דעבד בקדמיתא, ועל מה דעבד השתא ותב בתיובתא, ובתר כן ״ולאבליו״-- אינון מלאכין דהוו מתאבלן עליה כד אתעברו מניה, והשתא דאתהדרו בהדיה הא ודאי נחומים לכל סטרין. והשתא איהו חי ודאי, חי בכל סטרין. אחיד באילנא דחיי. וכיון דאחיד באילנא דחיי כדין אקרי ׳בעל תשובה׳ דהא כנסת ישראל ׳תשובה׳ אוף הכי אקרי, ואיהו ׳בעל תשובה׳ אקרי. וקדמאי אמרו בעל תשובה ממש. ועל דא אפילו צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד (בו) במקום שבעלי תשובה עומדים.

דוד מלכא אמר, (תהלים נא ו) **לך לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי וגו׳**. ״לך לבדך״, מאי ״לך לבדך״? אלא בגין דאית חובין דחטי בר נש לקודשא בריך הוא ולבני נשא, ואית חובין דחטא לבני נשא ולא לקודשא בריך הוא, ואית חובין דחטי לקודשא בריך הוא בלחודוי ולא לבני נשא (אחרא) -- דוד מלכא חב לקודשא בריך הוא בלחודוי ולא לבני נשא. ואי תימא הא

דף קז עמוד א

חב ההוא חובא דבת שבע, ותנינן מאן דאתי על ערוה (אתתא ברעותא) אסרה על בעלה; וחב לחבריה וחב לקודשא בריך הוא? --לאו הכי הוא. דההוא דאת אמר - בהיתרא הוה. ודוד דיליה נקט. וגט הוה לה מבעלה עד לא יהך לקרבא. דהכי הוה מנהגא דכל ישראל, דיהבין גט זמן לאתתיה כל דנפיק חילא. וכן עבד אוריה לבת שבע. ולבתר דעבר זמן והות פטורה לכלא, נטל לה דוד. ובהיתרא עבד כל מה דעבד, דאלמלא לאו הכי ובאסורא הוה, לא שבקה קודשא בריך הוא לגביה. והיינו דכתיב לסהדותא, (ש״ב יב כד) **וינחם דוד את בת שבע אשתו**-- סהדותא דאשתו היא. ודאי אשתו ובת זוגו הות, דאזדמנת לגביה מיומא דאתברי עלמא. (ורזא דמלתא, מלכותא דלעילא דאיהו אתעביד רגלא רביעאה למרכבתא עלאה, ואתקרי בת שבע, על אבן אחת שבעה עינים) הא סהדותא דלא חב דוד חובה דבת שבע כדקאמרן.

ומה היא חובה דחב (אלא) לקודשא בריך הוא בלחודוי ולא לאחרא? דקטל לאוריה בחרב בני עמון, ולא קטליה איהו בשעתא דאמר ליה *״ואדני יואב״*, דהא דוד הוה רבון עליה (ועל יואב). וקרא אוכח דכתיב (שם ב כג ח) **אלה שמות הגבורים אשר לדוד**, ולא ״אשר ליואב״. ולא קטליה ההיא שעתא, וקטליה בחרב בני עמון. וקרא אמר ולא נמצא אתו דבר (מ״א טו ה) **רק בדבר אוריה החתי** - ״רק״ למעוטי קא אתי - *כדכד* אוריה, ולא באוריה. וקודשא בריך הוא אמר, (ש״ב יב ט) **ואותו הרגת בחרב בני עמון**, וכל חרב בני עמון הוה חקיק ביה חויא עקים דיוקנא דדרקון, ואיהו ע״ז דלהון. אמר קודשא בריך הוא, יהבת חילא להוא שקוץ (ד״א דכיון דחרב בני עמון אתגבר ההיא שעתא על אוריה, כמה תוקפא תקיף ההוא חויא עקימא) בגין דבשעתא דקטלו בני עמון לאוריה, וסגיאין מבני ישראל עמיה, ואתגבר בההיא שעתא חרב בני עמון, כמה תוקפא אתתקף ההיא ע״ז דשקוץ.

ואי תימא אוריה לא הוה זכאי כיון דכתיב עליה ״אוריה **החתי**״ -- לאו הכי. זכאה הוה. אלא דשמא דאתריה הוה חתי, כמה דאת אמר (שופטים יא א) **ויפתח הגלעדי**, על שום אתריה אתקרי הכי. ועל דא **בדבר אוריה החתי**, דשקוץ בני עמון אתגבר על מחנה אלהי״ם, דמשריתא דדוד דיוקנא ממש

דלעילא הוו, ובההוא שעתא דפגים דוד משריתא דא, פגים לעילא משריתא אחרא. ועל דא אמר דוד (תהלים נא ו) **לך לבדך חטאתי**-- לבדך ולא לאחרא. דא הוה ההוא חובה דחב לגביה. ודא הוא ׳בדבר אוריה׳. ודא הוא ׳בחרב בני עמון׳.

כתיב (דה״ב טז ט) **כי יהו״ה עיניו משוטטות בכל הארץ**-- אלין נוקבין, וכתיב (זכריה ד י) **עיני יהו״ה המה משוטטים**-- אלין דכורין. והא ידיען אינון. דוד אמר (תהלים נא ו) **והרע בעיניך עשיתי** - ״בעיניך״? ״לפני עיניך״ מבעי ליה? אלא מאי ״בעינך״? אמר דוד בההוא אתר דחבנא - בעיניך הוה, דהוינא ידע דהא עיניך הוו זמינין וקיימן קמאי, ולא חשבנא לון. הרי חובא דחבנא ועבדנא באן אתר הוה? --בעיניך.

למען תצדק בדברך תזכה בשפטך -- ולא יהא לי פתחון פה למימר קמך, תא חזי כל אומנא כד מליל, באומנותיה מליל, דוד בדיחא דמלכא הוה, ואף על גב דהוה בצערא, כיון דהוה קמי מלכא תב לבדיחותיה כמה דהוה, בגין לבדחא למלכא. אמר: מארי דעלמא, אנא אמינא (שם כו ב) **בחנני יהו״ה ונסני**, ואת אמרת דלא איכול לקיימא בנסיונך. הא חבנא למען תצדק בדברך, ויהא מילך קשוט. דאלמלא לא חבנא יהא מלה דילי קשוט, ויהא מילך בריקניא. השתא דחבנא - בגין דלהוי מילך קשוט. יהיבנא אתר לצדקא מילך. בגין כך עבידנא -- **למען תצדק בדברך תזכה בשפטך**. אהדר דוד לאומנותיה, ואמר גו צעריה מלין דבדיחותא למלכא.

תנינן, לאו דוד אתחזי להוא עובדא, דהא איהו אמר (שם קט כב) **ולבי חלל בקרבי** (אנקיד חלל, כבר הוה חלל

דף קז עמוד ב

בקרבי). הכי הוא. אבל אמר דוד, בלבא אית תרין היכלין - בחד דמא ובחד רוחא. ההוא חד דמלייא דמא - ביה דיורא ליצר הרע. ולבי לאו הכי, דהא ריקן איהו, ולא יהבית דיורא לדמא בישא לשכנא ביה יצר הרע. ולבי ודאי חלל איהו בלא דיורא (ד״א דמא) בישא. וכיון דהכי הוא לא אתחזי דוד להוא חובא דחב. אלא בגין למיהב פתיחו דפומא לחייביא, דיימרון דוד מלכא חב ותב בתיובתא ומחל ליה קודשא בריך הוא, כל שכן שאר בני נשא. ועל דא אמר (תהלים נא טו) **אלמדה פושעים דרכיך וחטאים אליך ישובו**. וכתיב (ש״ב טו ל) **ודוד עלה במעלה הזיתים, עולה ובוכה, וראש לו חפוי, והוא הולך יחף** - ראש לו חפוי ויחף אמאי? אלא נזוף הוה. עבד גרמיה נזוף לקבלא עונשא. ועמא הוו רחיקין מניה ארבע אמות. זכאה עבדא דהכי פלח למאריה, ואשתמודע בחוביה לאתבא מניה בתיובתא שלימתא.

תא חזי, יתיר הוה מה דעבד ליה שמעי בן גרא, מכל עקתין דעברו עליה עד ההוא יומא, ולא אתיב דוד לקבליה מלה. דהכי הוה יאות ליה. ובדא אתכפרו חובוי. השתא אית לאסתכלא: שמעי תלמיד חכם הוה, וחכמתא סגיאה הות ביה. אמאי נפיק לגבי דוד, ועבד ליה כל מה דעבד? אלא מאתר אחרא הוה מלה, ואעיל ליה בלביה מלה דא. וכל דא לתועלתא דדוד. דהא ההוא דעבד ליה שמעי גרמא ליה למיתב בתיובתא שלימתא, ותבר לביה בתבירו סגי, ואושיד דמעין סגיאין מגו לביה קדם קודשא בריך הוא, ועל דא אמר (שם טז י) **כי יהו״ה אמר לו קלל** - ידע דהא מאתר עלאה אחרא נחת מלה.

תרין פקודין פקיד דוד לשלמה בריה: חד דיואב וחד דשמעי; עם שאר פקודין דפקיד ליה. דיואב דכתיב (מ״א ב ה) **וגם אתה ידעת את אשר עשה לי יואב בן צרויה** - מלה סתימא הוה, דאפילו שלמה לא הוה ליה למנדע, (ולא ידע) אלא בגין דידעו (ליה) אחרנין אתגלי לשלמה. ועל דא אמר, **וגם אתה ידעת וגו׳**-- מה דלא אתחזי לך למנדע. דשמעי כתיב ח **והנה עמך שמעי בן גרא**. מאי ״והנה עמך״? זמין הוא עמך תדיר. רבו הוה. ובגין כך לא אמר על יואב ״והנה עמך יואב״ אבל שמעי - דא דאשתכח עמיה תדיר, אמר ״והנה עמך״.

(שם לו) **וישלח המלך ויקרא לשמעי, ויאמר בנה לך בית בירושלם** -- אן הוא חכמתא דשלמה מלכא בהאי? אלא כלא בחכמתא עבד, ולכל סטרין אשגח, דהא חכים הוה שמעי, ואמר שלמה בעינא דיסגי אורייתא בארעא על ידוי דשמעי, ולא יפוק לבר.

תו מלה אחרא אשגח שלמה בחכמתא דכתיב (ש״ב טז ה) **יוצא יצוא ומקלל**- מאי ״יוצא יצוא״ תרי זמני? ״ויצא ויקלל״ סגי (ליה)? אלא חד יציאה דנפק מבי מדרשא לגבי דוד, וחד יציאה דנפק מירושלם לגבי עבדוי דמית עלוי. יציאה חדא לגבי מלכא, ויציאה תניינא לגבי עבדין. וכל דא חמא שלמה ואשגח ברוח קודשא ההוא יציאה תניינא. ועל דא אמר (שם לז) **והיה ביום צאתך**-- ידע דביציאה ימות.

ועפר בעפר (ש״ב טז יג) מהו? אמר שלמה, לגבי אבא בעפר הוה, לגבי שמעי במיא, דכתיב (מ״א ב לז) **והיה ביום צאתך ועברת את נחל קדרון**, עפר התם, והכא מיא, תרווייהו דן שלמה למהוי עפר ומיא כסוטה, למאן דאסטין ארחא לגבי אבוי.

כתיב (שם ח) **והוא קללני קללה נמרצת** וכתיב (שם) **ואשבע לו ביהו״ה לאמר אם אמיתך בחרב** - מאי ״בחרב״? וכי שמעי טפשא הוה. דאילו הכי אומי ליה, דלא יימא בחרב לא, אבל בחנית או בגירא אין. אלא תרין מלין הכא. חד אמר ינוקא בריה דנונא רבא --ההוא

דף קח עמוד א

דקשקשוי סלקין לרום עננין-- אומאה דדוד מלכא, כד הוה בעי לאומאה אפיק חרבא דיליה דתמן הוה חקיק שמא גליפא, ותמן אומי. וכך עבד לשמעי דכתיב **ואשבע לו ביהו״ה לאמר אם אמיתך בחרב**-- במאי הוה אומאה דא? --**בחרב**. (ס״א בהאי חרב דשמא קדישא חקיק ביה אומי) **בחרב** אומי. ומלה אחרא דן שלמה. אמר בקללה אתא לגבי אבא. במלין. הא מלין לגביה. ובשם המפורש קטליה ולא בחרב. ובגין דא עבד שלמה הכי.

השתא אית לאסתכלא, דכיון דאומי ליה דוד אמאי קטליה? דאתחזי דהא אומאה דא בעלילה הוה, דהא לבא ופומא לא הוו כחדא? אלא ודאי דוד לא קטליה. והא ידיעא: כל שייפין דגופא מקבלין כלא ולבא לא מקבלא אפילו כחוטא דנימא דשערא. דוד מלכא - לבא הוה, וקביל מה דלא אתחזי ליה לקבלא, ובגין כך (מ״א ב ט) **וידעת את אשר תעשה לו** כתיב. ותו דהא אילנא גרים למהוי נטיר ונוקם כחויא.

כתיב (תהלים נא יח) **כי לא תחפוץ זבח ואתנה עולה לא תרצה, זבחי אלהי״ם רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלהי״ם לא תבזה. כי לא תחפוץ זבח**-- וכי לא בעי קודשא בריך הוא דיקרבון קמיה קרבנא? והא איהו אתקין לגבי חייביא קרבנא דיקרבון ויתכפר להו חובייהו? אלא דוד לקמי שמא דאלהי״ם אמר, וקרבנא לא קרבין לשמא דאלהי״ם אלא לשמא דיו״ד ה״א וא״ו ה״א. דהא לגבי דינא קשיא מדת הדין לא מקרבין קרבנא, דכתיב (ויקרא א ב) **אדם כי יקריב מכם קרבן ליהוה**-- ליהו״ה, ולא לשמא דאלהי״ם. **וכי תקריב קרבן מנחה ליהו״ה...זבח תודה ליהו״ה...זבח שלמים ליהו״ה**. ובגין כך כיון דדוד מלכא לגבי אלהי״ם אמר, אצטריך למכתב **כי לא תחפוץ זבח ואתנה עולה לא תרצה** - דהא לשמא דא לא מקרבין אלא רוח נשברה, דכתיב ״זבחי **אלהים** רוח נשברה-- קרבנא דאלהי״ם עציבו ותבירו דלבא.

ובגין כך מאן דחלם חלמא בישא -- עציבו אצטריך לאחזאה, דהא במדת אלהי״ם קיימא, וזבח דמדת דינא - עציבו אצטריך, ורוח נשברה. וההוא עציבו מסתייה לחלמא בישא, ולא שלטא דינא עלוי. דהא זבח דאתחזי למדת דינא אקריב קמיה.

לב נשבר ונדכה אלהי״ם לא תבזה -- מאי ״לא תבזה״? מכלל דאיכא לב דאיהו בוזה? --אין, היינו לב דאיהו גאה לב בגסות רוחא. היינו לב דאיהו בוזה. אבל **לב נשבר ונדכה אלהי״ם לא תבזה**.

היטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלם-- מאי ״הטיבה״? אתחזי דהא טיבו אית בה, והשתא הטיבה על ההוא טיבו, ודאי הכי הוא, דהא מן יומא דקודשא בריך הוא אשתדל בבנין בי מקדשא לעילא, עד כען ההוא הטבה דרצון לא שרייא על ההוא בנין, ועל דא לא אשתכלל, דהא בשעתא דרצון דלעילא יתער, ייטיב וידליק נהורין דההוא בנין וההוא עבידתא, דאפילו מלאכין דלעילא לא ייכלון לאסתכלא בההוא בי מקדשא, ולא בההוא בנין, וכדין בי מקדשא וכל עובדא אשתכלל.

תבנה חומות ירושלם -- וכי מן יומא דאשתדל בבנין בי מקדשא עד כען לא בנה לון? אי חומות ירושלם עד כען לא בנה, בי מקדשא על אחת כמה וכמה?! אלא קודשא בריך הוא כל עובדוי לאו כעובדי דבני נשא, בני נשא כד בנו בי מקדשא לתתא בקדמיתא עבדו שורי קרתא, ולבסוף עבדו בי מקדשא, שורי קרתא בקדמיתא בגין לאגנא עלייהו, ולבתר בניינא דביתא, קודשא בריך הוא לאו הכי, אלא בני בי מקדשא בקדמיתא, ולבסוף כד יחית ליה משמיא ויותיב ליה על אתריה, כדין יבנה חומות ירושלם, דאינון שורין דקרתא, ועל דא אמר דוד ע״ה (תהלים נא כ) **היטיבה ברצונך את ציון** בקדמיתא, ולבתר **תבנה חומות ירושלם**.

דף קח עמוד ב

הכא אית רזא. כל עובדין דעביד קודשא בריך הוא, בקדמיתא אקדים ההוא דלבר ולבתר מוחא דלגו. והכא לאו הכי. תא חזי כל אינון עובדין דעביד קודשא בריך הוא, ואקדים ההוא דלבר, מוחא אקדים במחשבה, ובעובדא ההוא דלבר, דהא כל קליפה מסטרא אחרא הוי, ומוחא מן מוחא, ותדיר סטרא אחרא אקדים ורבי ואגדיל ונטיר איבא. כיון דאתרבי זרקין ליה לבר, (איוב כז יז) **ויכין רשע וצדיק ילבש**, וזרקין להההיא קליפה, ומברכין לצדיקא דעלמא.

אבל הכא בבניינא דבי מקדשא, דסטרא בישא יתעבר מעלמא, לא אצטריך, דהא מוחא וקליפה דיליה הוי, אקדים מוחא דכתיב היטיבה ברצונך את ציון בקדמיתא, ולבתר תבנה חומות ירושלם, ההיא חומה דלבר דאיהי קליפה, דיליה היא ממש, דכתיב (זכריה ב ט) **ואני אהיה לה נאם יהו״ה חומת אש סביב**, אני ולא סטרא בישא.

ישראל אינון מוחא עלאה דעלמא, ישראל סליקו במחשבה בקדמיתא, עמין עעכו״ם דאינון קליפה אקדימו, דכתיב (בראשית לו לא) **ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל**, וזמין קודשא בריך הוא לאקדמא מוחא בלא קליפה, דכתיב (ירמיה ב ג) **קדש ישראל ליהו״ה ראשית תבואתה**, מוחא אקדים לקליפה, ואף על גב דמוחא יקום בלא קליפה, מאן הוא דיושיט ידא למיכל מניה, בגין (שם) דכל אוכליו יאשמו, רעה תבא אליהם נאם יהו״ה.

בההוא זמנא (תהלים נא כא) **אז תחפץ זבחי צדק**, בגין דהא כדין יתחבר כלא בחבורא חדא, ויהא שמא שלים בכל תקוניה, וכדין קרבנא להוי שלים ליהו״ה אלהי״ם, דהשתא אלהי״ם לא אתחבר לקרבנא, דאלמלא אתחבר ביה, כמה אלהי״ם יסלקון אודנין לאתחברא תמן, אבל בההוא זמנא (שם פו י) **כי גדול אתה ועושה נפלאות אתה אלהי״ם לבדך**, ואין אלהי״ם אחרא.

ובההוא זמנא כתיב, (דברים לב לח) **ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהי״ם עמדי**-- (ראו עתה) ראו ״כי אני אני הוא״ סגי. מאי ״עתה״? אלא דלא הוה קדם לכן, וההוא זמנא ליהוי, אמר קודשא בריך הוא, עתה ראו מה דלא יכלתון למיחמי מקדמת דנא. ״כי אני אני״ תרי זמני אמאי? אלא לדייקא, דהא לית תמן אלהי״ם אלא הוא, דהא כמה זמנין דאתמר ״אני״ זמנא חדא ולא יתיר והוה תמן סטרא אחרא, אבל השתא ״אני אני הוא ואין אלהי״ם עמדי״, דהא כל סטרא אחרא אתעבר, ודייקא ״אני אני״. **אני אמית ואחיה** -- עד השתא מותא הות מסטרא אחרא, מכאן ולהלאה ״אני אמית ואחיה״. מכאן דבההוא זמנא כל אינון דלא טעמי טעמא דמותא, מניה תהא לון מותא, ויקים לון (מיד). אמאי? בגין דלא ישתאר מההוא זוהמא בעלמא כלל, ויהא עלמא חדתא בעובדוי ידוי דקודשא בריך הוא:

(שייך לעיל דף קו ע״א)

ואם אמר יאמר וגו׳ לא אצא חפשי - כמה דאתמר, כדין פגים ליה פגימו.

אם בגפו יבא -- מהו ״בגפו״? תנינן כתרגומו *בלחודוי*, יאות הוא, אבל הא תנינן, כל עלמא לא קאים אלא על גפא חדא דלויתן, ורזא דא בשעתא דקיימא דכר ונוקבא, דדכר ונוקבא ברא לון קודשא בריך הוא, ובכל מה דאזלין עלמא מזדעזע, ואלמלא דסרס קודשא בריך הוא דכורא וצנן ית נוקבא, הוו מטשטשין עלמא, ועל דא לא עבדין תולדין, (ד״א ומאן דלא עביד תולדין בגפו). ״אם בגפו יבא״, תחות ההוא גפא דלא עביד תולדין עאל, והואיל וכן ״בגפו יצא״ - לתמן אתדחיא ולא עאל לפורגודא כלל, ואתדחיא ואתטריד מההוא עלמא. **בגפו יצא**, בגפו יצא ודאי. תא חזי מה כתיב, (ויקרא כ כ) **ערירים ימותו**, ערירים (כתיב) כלל דכר ונוקבא, ברזא דדכורא עאל, וברזא דנוקבא יפוק, עאל בהאי ויפוק בהאי, והאי איהו אתר דקא אתדבק ביה בההוא עלמא.

דהא קודשא בריך הוא לא בעי דיעול קמיה מאן דמסרס גרמיה בהאי עלמא. תא חזי מן קרבנא, דלא

דף קט עמוד א

הוו מקרבין קמיה סרוסא, ואפיקו ליה דלא יתקריב לקמיה, ופקיד ואמר (ויקרא כב כד) **ובארצכם לא תעשו**. וכן לדרי דרין אסיר לסרוסי בריין דברא קודשא בריך הוא בעלמא, דהא כל סרוסא דסטרא אחרא איהו.

ואי איהו אשתדל ונסיב אתתא ולא עביד תולדין ולא בעא, ואף על גב דאית ליה אתתא, או אי היא לא בעאת, ועאל להההוא עלמא בלא תולדין - מה כתיב? **אם בעל אשה הוא** ולא אשגחו לפעל ידוי דמאריהון - **ויצאה אשתו עמו**-- איהו יעול בגפו דדכורא, ואיהי בנוקבא. ״בגפו יבא בגפו יצא״ כמה דאתמר, כלא על תקוניה.

אם אדניו יתן לו אשה כמה דאתמר, ״אם אדניו״ דא איהו ׳אדון כל הארץ׳; ״יתן לו אשה״-- מהכא דלאו ברשותא דבר נש קיימא למיסב אתתא, אלא (כלא (משלי טז יא) פלס ומאזני משפט ליהו״ה) כלא במאזנים לעלות;

יתן לו אשה-- דהא לאו ברשותיה איהו. ומאן איהי? ההיא דלאו דיליה, ולא אזדמנת לגביה. ומאן איהי? ההיא דהות זמינא לאחרא, ואקדים האי ברחמי ונטיל לה. דא אתייהיבת ליה דלא אתחזיאת ליה. וקודשא בריך הוא חמי מרחיק, וחמי להההיא אתתא דזמינת לאפקא תולדין בעלמא, אקדים האי ברחמי ואתייהיבת ליה, ועביד איבין וזרע זרעא באתתא (ס"א בגנתא) דלאו דיליה. בגין כך **האשה וילדיה תהיה לאדניה והוא יצא בגפו**. אי ענייא מסכנא, כמה אשתדל בריקניא, לאה ואשתדל למעבד פירין בגנתא דלאו איהי דיליה, ונפק בריקניא.

סבא סבא בעדנין (ס"א בענינין) אלין לא הוית ברגליך דחי לתרעא, כמאן דשכיב בארעא בלא תוקפא דהא אתחלש, ומחלשא סגי דלא יכיל דחי ברגלוי, אתתקף סבא ולא תדחל, האי ענייא מסכנא דאשתדל בריקניא, אימא אמאי, אי בגין דזרע בגנתא אחרא דלאו דיליה, יאות, אי הכי (ס"א אבל הכא) קודשא בריך הוא יהיב ליה ההוא גנתא למזרע בה, דהא איהו לא נטיל לה.

אלא תא חזי, כל מלין דקודשא בריך הוא עביד, כלהו בדינא אינון, ולא הוה מלה בריקניא. האי דקודשא בריך הוא יהב ליה אתתא ועבד בה פירין ואיבין, לאו האי כשאר בני גלגולא, ולא דמי מאן דאשתדל בהאי עלמא לאסגאה אילנא (ס"א ולא יכיל), למאן דלא בעא לאסגאה ולאשתדלא, ואעקר ואפיל טרפין דאילנא, ואזער איבא דיליה. האי דאדניו יהיב ליה אתתא בגין למעבד איבין, הא אשתדל בקדמיתא בגין לאסגאה אילנא ולא יכיל, זכיין כל כך לית ליה, (ס"א דבנין גם כן לית ליה), דאי הוה זכאה כדקא יאות, לא הוה תב בגלגולא (כאבנא בקוספיתא), דהא כתיב (ישעיה נו ה) **ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות**, והשתא דלא זכה, קודשא בריך הוא חמי דהא אשתדל ולא יכיל.

האי אדוניו יתן לו אשה כמה דאתמר, וכיון דחס עליה קודשא בריך הוא ויהב ליה ברחמי, קודשא בריך הוא גבי מדידיה בקדמיתא, ונטיל מה דגרע ההוא מבועא, ובגין כך האשה וילדיה תהיה לאדניה, ולבתר ייתוב וישתדל על גרמיה, לאשלומי גרעוניה, עד הכא רזא דקרא.

סבא סבא, את אמרת על דא דבריקניא אשתדל, ולא אשגחת עלך דבריקניא את אזיל במה דאמרת, דהא קרא רדיף אבתרך דסתיר כל בניינא דבנית עד השתא, ואת חשיב דאנת משטטא ימא לרעותך, ומאי איהו, דכתיב ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדוני את אשתי וגו'.

אי סבא סבא לאי חילא, מה תעביד, חשבת דלא ליהוי מאן דרדיף אבתרך, והא האי קרא רדיף אבתרך, ונפיק מבתר כותלא כאילה בחקלא, מדלג דלוגין אבתרך, תליסר דילוגין דליג אבתרך ואדביק לך, מה תעביד סבא, השתא אית לך לאתגברא בחילך, דהא גיבר תקיף הוית עד יומא, סבא סבא הוי דכיר יומא דתלגא, כד זרענא פולין, והוו כמה גיברין בני

דף קט עמוד ב

חילא לקבלך, ואנת בלחודך נצחת תליסר גברין תקיפין בני חילא, דכל חד מנייהו קטיל אריא עד לא ייכול, אי לאינון תליסר גוברין נצחת, הני תליסר דלית בהו חילא אלא מלין, על אחת כמה וכמה.

"אמר יאמר" כתיב. אלא קודשא בריך הוא ארחיה למעבד דינא לכלא. כד מטא זמנא דהאי (אתתא) לאשכחא בר זוגה, מה עביד, קטיל לדין, ונטיל לה ההוא בר זוגא, ואיהו נפיק מהאי עלמא בלחודוי יחידאה.

ואם אמר יאמר, הא אוקמוה חברייא כפשטיה דקרא, ואם אמר בשירותא דשית שנין, יאמר בסופא דשית שנין עד לא יעול שביעאה, דהא אי אמר כד איהו אפילו ביומא חד משביעאה, מלוי בטלין, מאי טעמא, העבד כתיב, בעוד דאיהו עבד בשתא שתיתאה, אמר בשירותא דשית שנין ולא אמר בסופא דשית שנין, לאו כלום הוא, ובגין כך תרי זמני אמר יאמר. והכא בעוד דאיהו בהאי אתתא, אסגי צלותין ובעותין בכל יומא לגבי מלכא קדישא, כמה דהוה שירותא ברחמי, הכי הוא סופא ברחמי, ודא הוא אמר יאמר, אמר בקדמיתא כד אקדים ברחמי, יאמר בסופא ויתקבל ברחמי.

ומה יאמר? **אהבתי את אדוני**, דבגין דא ובסגיאו דצלותין רחים ליה לקודשא בריך הוא, ואתקין עובדוי, ואמר אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני לא אצא חפשי, קודשא בריך הוא קביל ליה בההוא תיובתא ובאינון סגיאו דצלותין. מה עביד קודשא בריך הוא, מה דהוה זמין לאהדרא ליה בגלגולא, ולמסבל עונשין בהאי עלמא על מה דעבד, לא אהדר ליה להאי עלמא, ומה עביד, קריב ליה לבי דינא דמתיבתא דרקיעא, ודיינין ליה, ומסרין ליה לבי מלקיותא, וארשים ליה קודשא בריך הוא היך אתמסר לבי עונשא, ופגים ליה למהוי תחות שלטניה דערלה, (נ"א ופקיד ליה למהוי תחות שלטניה דיובלא), עד זמן ידיעא, ובתר פריק ליה. אי בההוא זמנא דקא עבדין ליה פגימו, אי מטא יובלא אפילו יומא חד ליובלא, אתחשב (ליה) כמה דאשכח זמנא עד יובלא, הכי אתענש ולא יתיר, אתא יובלא ואפרוק, ועאלין ליה גו פרגודא. עד הכא.

אסתים עינוי ההוא סבא רגעא חדא, פתח ואמר (מיכה ו ב) **שמעו הרים את ריב יהו״ה, והאיתנים מוסדי ארץ, כי ריב ליהו״ה עם עמו וגו׳**. אי סבא, עד השתא הוית בעמקי ימא, והשתא דלגת בטורין תקיפין, למעבד עמהון קרבא, אלא ודאי עד כען בימא תקיפא אנת, אבל עד דאזלת בעמקי ימא פגעת באינון טורין תקיפין די בגו ימא ואערעת בהו, השתא אית לך לאגחא קרבא בעמקי ימא ובהנהו טורין. סבא לאי חילא, מאן יהבך בדא, הוית בשלם ובעית לכל האי, אנת עבדת אנת סבול, השתא לית לך אלא לאגחא קרבא ולנצחא כלא, ולא למהדר לאחורא, אתקף בחילך, חגור חרצך, ולא תדחל לתברא הני טורין דלא יתתקפון לגבך, אימא לון, טורין רמאין טורין תקיפין, היך אתון מתתקפין.

תרי קראי כתיבי. חד כתיב (שם א) **קום ריב את ההרים ותשמענה הגבעות קולך**, וחד כתיב **שמעו הרים את ריב יהו״ה**. אלא אית טורין, ואית טורין. אית טורין דאינון טורין רמאין לעילא לעילא, לאלין כתיב ״שמעו הרים את ריב יהוה״, ואית הרים דאינון טורין תתאין לתתא מנייהו, לאלין כתיב ״קום ריב את ההרים״, דהא רדיף מצותין אית לגבייהו, ועל דא אית טורין ואית טורין.

ואי תימא סבא, הא כתיב **ותשמענה הגבעות**, אלין גבעות כל אינון דלתתא, והשתא אנת עביד לון הרים, אלא הכי הוא, לגבי אינון טורין רמאין אקרון גבעות, כד אינון בלחודייהו אינון הרים אקרון.

תא חזי, כתיב והאיתנים מוסדי ארץ, כיון דכתיב שמעו הרים,

דף קי עמוד א

מאן אינון הרים, ומאן אינון איתנים, אלא הרים ואיתנים כלהו חד, אבל אלין תלת עלאין לעילא על רישייהו, ואינון תלת לתתא מנייהו, וכלהו חד, הרים לעילא, ועלייהו אמר דוד (תהלים קכא א) אשא עיני אל ההרים, ואלין אינון תלת קדמאי, והאיתנים מוסדי ארץ אלין אינון תלת בתראי לתתא מנייהו, תרי סמכי ביתא, וחד חדוה דביתא, ואלין אקרון מוסדי ארץ, איתנים אינון, ואיתנים אקרון.

סבא סבא, הא ידעת מאן דאגח קרבא, אי לא ידע לאסתמרא לא ינצח קרבין, אצטריך למחאה בידיה, ולאסתמרא ברעיוניה, ומה דיהא חשיב אחרא דיהא חשיב איהו, ויד ימינא זמינא תדיר למחאה, ומחשבוי וידא שמאלית זמינא תדיר לקבלא ולאסתמרא, וימינא לכלא. השתא אמרת והאיתנים, איתנים אינון לתתא, והרים לעילא, אסתמר סבא, דהא רעיונא אחרא לקבלך, דכתיב (שם פט א) **משכיל לאיתן האזרחי**, ודא איהו אברהם סבא, ואקרי איתן, ואי אברהם איהו איתן, יצחק ויעקב איתנים אקרון.

קום סבא, דהא ידעת רעיונא על דא, הוי מחי לרעיונך, (במדבר כד כא) **וישא משלו ויאמר איתן מושבך ושים בסלע קנך**, איתן דא בקר דאברהם, והיינו (בראשית מד ג) **הבקר אור**, דא עמודא דכל עלמא קיימא עליה, ונהירו דיליה מאברהם ירית, נהר היוצא מעדן אקרי.

אי סבא סבא, הא רעיונא אחרא לקבלך, ולא ידעת לאסתמרא היכי מגיחין קרבא, סבא אן הוא תוקפא דילך, ודאי (קהלת ט יא) **לא לגבורים המלחמה**, כתיב משכיל לאיתן האזרחי, וכתיב משכיל לדוד, דא נהר היוצא מעדן, דאיהו תורגמן לדוד, לאודעא ליה מאינון מלין סתימין עלאין, אי משכיל איהו נהר דנפיק מעדן, איתן האזרחי אברהם איהו לעילא. ודאי הא ידענא, ואף על גב דאנא סבא על רעיונא דא מחינא, איתן האזרחי, תרין דרגין אינון, כמה דאת אמר בקר אור, אור הוא אברהם, בקר הוא נהר, אוף הכי איתן האזרחי, אזרח הוא אברהם, איתן כמה דאתמר דא ההוא נהר דנגיד ונפיק מעדן.

השתא סבא קום קאים על רתיכך, דהשתא תנפול ולא תיכול למיקם, הא שלמה מלכא אתי בחילוי ורתיכוי וגברוי ופרשוי, ואתי לקבלך, קום פוק מן חקלא דלא ישכח לך תמן, כתיב (מ״א ח ב) ויקהלו אל המלך שלמה כל איש ישראל בירח האיתנים בחג וגו׳, ירח דאתילידו ביה האיתנים, ומאן אינון אבהן, ואינון איתני עולם, וירח דא איהו תשרי, דאלפא ביתא אהדר למפרע מתתא לעילא. ותו ממילך יאות דתפוק מן חקלא, ולא תשתכח תמן, אילו כתיב משכיל איתן האזרחי כדקאמרת, השתא דכתיב משכיל לאיתן האזרחי, לית קרבך כלום, ותפוק מן חקלא בעל כרחך ולא תתחזי תמן.

אי סבא עניא מסכנא היכי תפוק, אי הכי ינצחון לך, ואי תערוק מן חקלא, כל בני עלמא ירדפון אבתרך, ולית לך אנפין לאתחזאה קמי בר נש לעלמין, הכא אומינא דלא אפוק מן חקלא, והכא אתחזי אנפין באנפין בשלמה מלכא וכל איש ישראל, וגוברין ופרשין ורתיכין דיליה, קודשא בריך הוא יסייע לך סבא, דהא לאי חילא אנת, קום סבא אתגבר בחילך ואתתקף, דעד יומא דא הוית גיבר תקיף בגוברין.

פתח ואמר **משכיל לאיתן האזרחי** -- אלו כתיב ״משכיל לדוד״ כדקאמרת, אבל ״משכיל לאיתן״, אית משכיל ואית משכיל. אית משכיל לעילא, ואית משכיל לתתא. משכיל לאיתן, בזמנא דההוא גבר (ס״א נהר) קם בתיובתא, כל שייפן חדאן ומתחברן לגביה, ואי הוא

דף קי עמוד ב

סליק עד דסליק, עד דמוחא עלאה אתפייס לגביה וחדי לקבליה, וכדין משכיל לאיתן האזרחי, משכיל ליה ואודע ליה על ידא דאברהם (ס״א על ידוי לאברהם) רחימוי כל מה דאצטריך, וההוא מוחא עלאה משכיל לאיתן.

וכד דוד מלכא אתתקן בתיאובתא לגביה, איהו משכיל לדוד, כמה דהוה מוחא עלאה משכיל ליה, ועל דא אית משכיל ואית משכיל. (אית משכיל), בירח האיתנים, דאתילידו בהאי ירח איתנים, בנינא לתתא איהו כגוונא דלעילא, ואתילידו ביה הרים ואיתנים, הרים סתימין, איתנים ירכין תקיפין כנחשא, וההוא איתן בינייהו.

קום סבא הוי מחי לכל סטרין, בשעתא דסליק משה לקבלא אורייתא, מסר ליה קודשא בריך הוא שבעין מפתחן דאורייתא, כד מטא לתשעה (ושתין) וחמשין, הוה חד מפתחא גניז וסתים דלא הוה מסר ליה, אתחנן לקמיה, אמר ליה, משה, כל מפתחן עלאין ותתאין בהאי מפתחא תליין, אמר לקמיה, מאריה דעלמא מה שמיה, אמר ליה איתן, וכל אינון איתנים ביה תליין וביה קיימן.

לבר מתורה, מגופא דתורה שבכתב איהו, ואיהו עקרא דמפתחא דתורה שבכתב, אודע ליה ומשכיל ליה, ואיהו עקרא ומפתחא דתורה שבכתב, וכד אתתקנת תורה שבעל פה לגביה, הוא (עקרא דהיכלא) מפתחא דילה (לגביה) ודאי, כדין משכיל לדוד. ומגו דירתא תורה שבעל פה, (לגבי) אתוון למפרע, על דא אקרי תשר״י, תש״ר איהו, אבל בגין דאיהו רזא דשמא קדישא, חתים ביה קודשא בריך הוא את דשמיה י׳, במזבח חתים ביה ה׳, ש(שמות כז ה) הרשת עד חצי המזבח, אתת דבורה וחתים ביה ו׳, והיינו דכתיב (שופטים ה א) ותשר דבורה, ובאתר דא חתימו דשמא קדישא דאחתים ביה.

וההוא מפתחא כד פתחא בתורה שבעל פה, בעינן לאשתמודעא ליה, ודא איהו תניא, איתן מושבך, ברייתא לבר מגופא, איתנים אינון תנאים, עמודים סמכין לבר מגופא. השתא אית לאודעא מלה, בזמנא דאלין לגבי תורה שבכתב אקרון איתנים, לגבי תורה שבעל פה אקרון תנאים, איתן לגבי תורה שבכתב, תניא לגבי תורה שבעל פה וכלא כדקא יאות.

חברייא, הא אנא בחקלא, שלמה מלכא וגוברין תקיפין דיליה, ייתי וישכח חד סבא לאי בחילא, תקיף גיבר נצח קרבין, הא ידענא דאתא וקיימא לבתר טינרא דחקלא, והוא אשגח בי, והיך גבורתי קיימא בחקלא בלחודוי, אשגח דאיהו איש שלום מאריה דשלמא ואזל ליה, השתא סבא גבורתך עלך ואנת בלחודך בחקלא תוב לאתרך, ושארי זינך מעלך, (ד״א כמאן דנפיק מן חקלא).

שמעו הרים את ריב יהו״ה והאיתנים מוסדי ארץ (מיכה ו ב) -- שמעו הרים כדקאמרן, והאיתנים מוסדי ארץ, מוסדי ארץ ודאי, דהא מנייהו אתזן, ומנייהו קביל כל יומא, ואינון מוסדי ארץ. **כי ריב לה׳ עם עמו** (שם) -- מאן הוא דיכיל למיקם בריב דקודשא בריך הוא (כל שכן) בישראל, ועל דא אמר לאלין, שמעו הרים את ריב יהו״ה דא איהו מצותא חדא, קום ריב את ההרים מצותא תניינא, דנצח בהו קודשא בריך הוא כל אלין ריבות לישראל, וכל אינון תוכחות כלהו, כאבא דאוכח לבריה והא אוקמוה.

ביעקב כתיב, בשעתא דבעא לנצחא בהדיה מה כתיב, (הושע יב ד) **וריב ליהו״ה עם יהודה, ולפקוד על יעקב**, מה ריב איהו, כמה דכתיב (שם) **בבטן עקב את אחיו**, על האי מלה אתא תוכחה וכל אינון ריבות, וכי לאו מלה רברבא איהו בבטן עקב את אחיו וגו׳.

ספרים אחרים: האי לאו מלה זעירא איהו מאי דעביד בבטן, וכי עוקבא עביד בבטן, אין ודאי (נ״א והא איתמר) (אבל) בכלא דחה יעקב לעשו אחוי, בגין דלא יהא ליה חולקא כלל. עשו לא התרעם אלא מחד דאינון תרין, דכתיב (בראשית כז לו) ויעקבני זה פעמים, פעמים מבעי ליה, מאי זה, אלא חד דאקיש לתרין, חד דנפק לתרין, ומאי ניהו בכרתי, אתהפכו אתוון והוה ברכתי, זה פעמים, חד דאתקש לתרין, ולא ידע עשו מה דעבד ליה בבטן.

אבל רב ממנא דיליה ידע הוה, וקודשא בריך הוא ארגיש שמיא וחילייהו לקלא דא, דהא ברכה ובכורה לא תבע ממנא דיליה, ולא אמר, דהא ברכה הוה ליה למתבע ולא תבע, אחוה הא תבע ודאי, דכתיב ז ומבשרך לא תתעלם, ולא בעא יעקב למיהב ליה למיכל, עד דנטל מניה בכורתא דיליה.

מאי בכורה נטל מניה, הבכורה דלעילא ותתא, בכרה חסר ו׳. כדין עקב את אחיו ודאי, דעבד ליה עוקבא, וארמי ליה לאחורא, מאי אחורא, אקדים ליה דיפוק בקדמיתא להאי עלמא, אמר יעקב לעשו, טול אתה האי עלמא בקדמיתא, ואנא לבתר.

תא חזי מה כתיב, (בראשית כה כו) **ואחרי כן יצא אחיו, וידו אחזת בעקב עשו**, מאי ״בעקב עשו״? וכי סלקא דעתך דהוה אחיד ידיה ברגליה? לאו הכי, אלא ידו אחזת, במאן דההוא דהוה עקב. ומנו? עשו. דהא עשו עקב אקרי משעתא דעקב ליה לאחוי, ומיומא דאתברי עלמא עקב קרי ליה קודשא בריך

הוא, דכתיב (שם ג טו) **הוא ישופך ראש, ואתה תשופנו עקב**, אנת דאקרי עקב, תשופנו בקדמיתא, ולבסוף הוא דימחי רישך מעלך, ומנו, סמא״ל, דאיהו רישא דחויא דמחי בהאי עלמא. ועל דא בבטן עקב את אחיו, שוי עליה למהוי עקב, ונטל עשו האי עלמא בקדמיתא, ודא רזא דכתיב (שם לו לא) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל, ודא איהו רזא דאמר שלמה מלכא, (משלי כ כא) נחלה מבוהלת בראשונה, ואחריתה לא תבורך, בסוף עלמא, ועל דא (הושע יב ד) בבטן עקב את אחיו.

ובאונו שרה את אלהים, מאי ״באונו״? הכי אמרו בחילא ותוקפא דיליה, יאות, אבל לאו הכי ברירו דמלה, יעקב דיוקנא עלאה הוה, וגופא קדישא, דלית גופא מיומא דהוה אדם הראשון כגופא דיעקב, ושופריה דאדם הראשון, ההוא שופריה ממש הוה ליה ליעקב, ודיוקניה דיעקב דיוקנא דאדם הראשון ממש. אדם הראשון בשעתא דאתא חויא ואתפתה על ידוי, יכיל חויא ליה. מאי טעמא? בגין דלא הוה תוקפא לאדם הראשון. ועד כען לא אתייליד מאן דהוה תוקפא דיליה. ומנו תוקפא דאדם הראשון? דא שת דהוה בדיוקנא דאדם הראשון ממש, דכתיב (בראשית ה ג) **ויולד בדמותו כצלמו ויקרא את שמו שת** -- מאי ״בדמותו כצלמו״? דהוה מהול. וכד אתא ממנא דעשו לגבי דיעקב, כבר אתיליד תוקפא דיעקב דאיהו יוסף, וזהו **ובאונו שרה את אלהי״ם**:

(ע״כ מצאתי בס״א, ועתה תחזור לדף הקודם במקום שמתחיל האי קלא)׳

דף קיא עמוד א

האי קלא דאתתא, דיכלא קלא דחויא לאחדא בה ככלבא בכלבתא, מאן איהי? אלא תא חזי, דלית בכל קלין דנשין דעלמא דיכלא קלא דחויא לאתדבקא בה ולאתאחדא בה ולאשתתפא בה, אלא תרין נשין אינון דיכלא קלא דחויא לאתאחדא בהון, חדא, האי דלא נטירת סואבות נדותה וימי לבונה כדקא יאות, או דאקדימת יומא חדא לטבול, וחדא האי אתתא דמאחרת לבעלה עונה דילה למעבד צערא לבעלה, בר אי איהו לא חייש ולא אשגח לדא. אלין אינון תרין נשין. דהא כמה דאקדימו הכי אנון מתאחרן לגבי קלא דנחש, עד דאדביק קלא בקלא, וכמה דמתאחרן למעבד צערא לבעלה (ס״א בעבודה) בעכובא דמצוה, הכי אקדים קלא דנחש לאתדבקא בההיא קלא דאתתא, ואלין אינון תרין נשין דקלא דנחש אחיד בקלא דלהון ככלבא בכלבתא, סאובתא בתר סאובתא זינא בתר זיניה.

ואם תאמר, מה איכפת לן אי אחיד קלא בקלא אי לא אחיד? ווי דהכי מתאבדן בני עלמא בלא דעתא. האי קלא דאתתא כד אתערב ואשתתף בהדי קלא דנחש, בשעתא דחייבת ומרשעת נפקת מגו איבה (נ״א איפה), ומשטטא בעלמא, אי ערעת בהני תרין קלין --קלא דנחש וקלא דאתתא-- ואתתא אתחממת בהו ואינון בה, וכיון (ס״א דמתחממן מתעבדין רוחא ואזלין בהדה) דאתחממת, מתעבדין רוחא ואגלים בהדה, עד דמשטטא ועאל במעהא דהאי אתתא. והאי ינוקא דילידת, כד אתת ההיא חייבתא, פקידת ליה להההוא רוחא, דאיהו חבורא בישא, קלא דנחש דמכשכשא בה, ואיהו מחייכא בינוקא, עד דאתת ההיא חייבתא, כאתתא דפקידת ברא לאתתא אחרא, ומפטפטא ליה וחייכת ליה בפטפוטא עד דתיתי אמיה, כך עבדא האי רוחא, וזמנין סגיאין דאיהו שליחא דההיא חייבתא וקטלא ליה, הדא הוא דכתיב (קהלת ד א) **ומיד עושקיהם כח**, ולא

דף קיא עמוד ב

כמה דאתון אמרין, אלא ההוא כח דההוא רוחא, ועל דא תרין זמנין כתיב בהאי קרא ואין להם מנחם, חד מלילית חייבתא, וחד מההוא רוחא.

אי סבא, השתא אית לך רחימין, ואת משתעי כמאן דלא חמית אנון מגיחי קרבא, הא כלהו בשלמא עמך השתא, מכאן ולהלאה לא אעדי מנאי מאני קרבא בדיל לאדכרא שמי. ההוא חטאת רובץ קאים על פתחא ככלבא, בזמנא דקלא בתרייתא דיהיבת אתתא נפיק, איהו דליג מעל פתחא ואתעבר מתמן, ואזיל אבתריה, מאי טעמא, בגין דקודשא בריך הוא שדר חד מפתחא דיליה, וקלא פרחא ומפתחא אתיא, וחויא אזל בתר קלא דהוא נפיק לעלמא.

ועד טורא דבטנא אזיל ומכשכשא, עד עידן דאתנקיאת מההוא זוהמא דנשיכין דחויא בישא, וקודשא בריך הוא מסבב סבובין ועביד עובדין כדקא יאות. וכל דא בגין דההוא בטן אתדחיא, הא ודאי אתדחיא מההוא בטן, ולית ליה חולקא, ואתדחי מבטן דלתתא דשאר נשין דעלמא, דאף על גב דעביד צער, לא אתיהיב ליה רשו לשלטאה ביה, ומאן בטן אתייהיב ליה ואיהו שליט עליה, ההוא בטן דסוטה, דכתיב (במדבר ה כז) וצבתה בטנה, בגין דהאי בטן עביד ביה נוקמין לרעותיה, והאי בטן דיליה איהו, וקודשא בריך הוא יהיב ליה בגין דלא אתדחי מכלא.

השתא רחימין דילי אציתו, לא חמינא לכו, ומלילנא לכו, (קהלת א ח) **כל הדברים יגעים**, לא יכיל איניש למללא, אפילו מלין דאורייתא יגעים אינון.

כתיב (בראשית לב) **ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו**, וכתיב **וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו**, וההוא ירך רווח מיעקב, וההוא ירך הוה בחלישו דיליה עד דאתא שמואל, מאי בחלישו, דלא משיך נבואה, כד אתא שמואל, נטל ההוא ירך וסלקיה מההוא אתר וחטף ליה מניה, ומההוא זמנא אתעדי מניה, ולא הוה ליה חולקא בקדושה כלל.

קודשא בריך הוא לא קפח ולא דחי ליה מכלא, בגין דנטל שמואל ירך דיליה, אלא יהיב ליה חולקא חדא, מאי איהו, יהיב ליה ההוא ירך ובטן דסוטה, חלף ההוא ירך ובטן דאעדי מניה, ועל דא תרווייהו יהיב ליה קודשא בריך הוא, למהוי אתרא דקודשא פנוי מכל סאבותא.

ולנפיל ירך, מהו ״ולנפיל״? ״ונפלה ירכה״!?1 **ולצבות**, ״וצבתה ירכה״ מבעי ליה? אלא כמאן דאשדי גרמא לכלבא, ואמר ליה טול האי לחולקך. ומכלא לא אבאיש קמיה אלא דגזלו (ס״א דאפיקו) מניה ירך, בגין דאיהו יגע ולאי עליה, ורווח ליה ואפיקו ליה מניה, ועל דא קודשא בריך הוא אפיל ליה גרמא דא דסוטה, ואפיק ליה כדקאמרן, ובדא איהו רוי וחדי.

וכל אינון רתיכין וסייעתא דיליה בעאן תדיר ירך, ואזלי בכסופא אבתריה, ובגין דא הני ברכי דרבנן דשלהי מן דא איהו, דכל כסופא דלהון בתר ירך איהו, וכל שכן ירך דרבנן, וכל מלה אהדר לאתריה, וקודשא בריך הוא לא גרע כלום מכל מה דאצטריך, ולא בעא דיקרב לקדושה בר עמיה ועדביה חולקיה ואחסנתיה. וכמה דעביד קודשא בריך הוא לעילא, הכי עבדי ישראל לתתא, והכי אצטריך למעבד, והכי תנינן, אסיר ליה לישראל למילף אורייתא לעכו״ם, דכתיב (תהלים קמז יט) מגיד דבריו ליעקב וגו׳ לא עשה כן לכל גוי וגו׳, ועל דא דחי ליה יעקב ודחי ליה שמואל, דלא יהא ליה חולקא

דף קיב עמוד א

בקודשא, ובגין דא כל נטירו דבבו לישראל על דא איהו.

לכלבא דחטיף עופא דכיא מן שוקא ואייתי ליה, ועד לא אתבר אתא חד בר נש וחטפא מניה, לבתר יהיב ליה חד גרמא גרירא בלא תועלתא, כך לשרו של עשו אפיקו ליה מההוא בטן, חטיפו מניה ההוא ירך, לבתר יהבו ליה גרמא חד, ההוא בטן וההוא ירך דסוטה ולא אחרא, הא גרמא דקא יהבו ליה לחולקיה ועדביה וערב ליה.

ובגין כך כל דינין דקודשא בריך הוא דינין דקשוט אינון, ובני נשא לא ידעין ולא משגיחין לקודשא בריך הוא, וכלהו בארח קשוט, היא אסטיאת גרמה מבעלה, כמה דאת אמר (משלי ב יז) **העוזבת אלוף נעוריה וגו׳**, אוף הכי אתתא כגוונא דילה בארעא.

תא חזי, מאן דאשכח חברא כוותיה דעביד כעובדוי בעלמא, רחים ליה ואתדבק בהדיה ועביד עמיה טיבו, אבל סטרא אחרא לאו הכי, כיון דאשכח מאן דשבק סטרא דקדושה דקודשא בריך הוא, ועביד כעובדוי ואתדבק בה, כדין בעיא לשיצאה ולאפקא ליה מעלמא, האי אתתא עבדת כעובדהא ואתדבקת ביה, חזי מה דעבדת בה, וצבתה בטנה ונפלה ירכה, קודשא בריך הוא לאו הכי, מאן דשביק לסטרא אחרא ואתדבק ביה בקודשא בריך הוא, כדין רחים ליה ועביד ליה כל טיבו דעלמא, השתא סבא אתקין גרמך, דהא חויא אזיל ליה ובעא לאתגרא בהדך ולא יכיל.

פתח ואמר (קהלת א ג) **מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש**, וכי לא אתא שלמה אלא לאולפא מלה דא, אלו אמר (ס״א וכי מה אתא שלמה מלכא לאלפא במלה דא, ותו ואילו אמר) בעמלו שיעמול, יאות, דהא אשתאר עמל דאית ביה יתרון, אלא כיון דכתיב בכל עמלו, הא כללא דכלא, דלא אשתאר כלום דאית ביה יתרון.

אלא לאו לכל אדם אמר שלמה מלה דא, אלא אדם אית בעלמא, דאיהו משתדל תדיר בביש, ולאבאשא, ולא אשתדל בטב אפילו רגעא חדא. ועל דא כתיב ״עמלו״ ולא כתיב ״יגיעו״. ״עמלו״ כמה דאת אמר (תהלים ז יז) **ישוב עמלו בראשו**, (במדבר כג כא) **ולא ראה עמל בישראל**. ״יגיעו״ כמה דאת אמר (תהלים קכח ב) **יגיע כפיך כי תאכל וגו׳**, וכתיב (בראשית לא מב) **ואת יגיע כפי ראה אלהי״ם**. אבל עמלו כתיב (תהלים י יד) **עמל וכעס**. אשתדלותיה הוא תדיר לביש, ועל דא איהו ׳תחת השמש׳.

בשעתא דהאי אדם אשתדל בביש, על האי כתיב (איוב יח יט) **לא נין לו ולא נכד בעמו וגו׳**, דהא קודשא בריך הוא בעי דלא יעביד תולדין, דאלמלא יעביד תולדין הוה מטשטש עלמא. ועל דא כתיב **מה יתרון לאדם בכל עמלו**.

ומאן דלא ישתדל למעבד תולדין, אתדבק בהאי סטרא דאדם בישא, ועאל תחות גדפוי. רות אמרה (רות ג ט) **ופרשת כנפיך על אמתך** בגין לאזדווגא בהדיה דצדיק למעבד תולדין. וקודשא בריך הוא פריש גדפוי על בר נש בגין לאפשא בעלמא. מאן דלא בעי למעבד תולדין - **בגפו יבא** - בגפא דההוא ביש דאיהו אזיל ערירי כחויא דא דאזיל יחידאי. **בגפו יצא** - כמה דאתמר, (השתא) איהו דלא אשתדל למעבד תולדין. הא אתמר כל מה דאצטריך.

(ס״א תא חזי, דאית לאהדרא סבא במלין קדמאין), ריב דעבד קודשא בריך הוא הא אתמר, ריב דכתיב (מיכה ו א) **קום ריב את ההרים** מאי איהו? אלא אינון טורין דלתתא, אמאי ריב דא, בגין דבהו תליא כל חובא דעבדין ישראל לגבי אבוהון דבשמיא, מאי טעמא, בגין דישראל הוו ידעין שמושא דכל מלאכין עלאין דבשמיא, ולא אניס להו אפילו שמא דחד מנייהו, וכל שמושא דלהון, ובתרין סטרין הוו טעאן אבתרייהו, חד דהוו ידעין לאמשכא חילא דלהון דככביא ומזלי בארעא, וחד דהוו ידעי לאומאה לון בכל מה דאצטריכו, ועל דא בעא קודשא בריך הוא למעבד בהו ריב ודינא, וכיון דבהון להוי ריב ודינא, כל שלשולא נפל, דהא לא יהוי ביה תועלתא, ובגין כך קום ריב וגו׳.

ותשמענה הגבעות קולך -

דף קיב עמוד ב

מאן גבעות אלין? אינון אמהות, דרגין דאקרון (תהלים מה טו) **בתולות אחריה וגו׳**, ובגין כך **ותשמענה הגבעות קולך**.

תא חזי, דאית לאהדרא סבא במלין קדמאין, דהכי הוו עבדי ישראל עד דאשתתפו בדרגין תתאין, ירך דקא אמרן, סגי אתקיפו לון ישראל בההוא ירך.

מרדכי הוה אחמי להההוא רשע דהמן ההוא ירך דיליה, ועל דא הוה רגיז, מלה דאתחזי ליה, ואיהו ארגיז ליה בהדיה.

חמו חברייא מה כתיב (בראשית כז טז) **ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמדות וגו׳**, באלין לבושין דיליה גזל דיליה, ואפיק ליה מכל ברכאן דיליה ומבכורותא, ובגין כך עילה דקא אשכחו רתיכין דיליה לרבנן איהו, דחופיא דלהון למאני דרבנן תדיר, לירכין דלהון. ולמאנין דלהון, ואלין תרין מלין דסטרא אחרא הוו, וכל דא בגין דגזלו לון מניה, לית להו עילה אלא לרבנן, ובגין כך הני מאני דרבנן דקא בלו מחופיא דלהון איהו, והני ברכי דשלהי מינייהו הוי ודאי, ומדלהון הוו, ומנהון נטלי עילה, וממה דהוו מנייהו בעאן לרבנן, דאינון כללא דההוא יושב אהלים, ועל דא לית עילה בלא עילה, ועל דא לית מלה בלא דינא, וכל מלה תב לאתריה.

שלמה אמר (קהלת ד א) **ושבתי אני וארא את כל העשוקים אשר נעשו תחת השמש, והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם, ומיד עושקיהם כח, ואין להם מנחם** -- האי קרא ארמיזנא ביה ואתמר, אבל ״ושבתי אני״ - וכי מאן אתר תב שלמה? אי נימא לבתר דאמר מלה דא תב כמלקדמין ואמר מלה אחרא, יאות. אבל ״ושבתי וארא״, תמן תנינן, בכל יומא הוה אקדים שלמה בצפרא, והוי שוי אנפוי לסטר מזרח וחמי מה דחמי, ולבתר תב לסטר דרום וחמי מה דחמי, והדר תב לסטר צפון וקאים תמן, מאיך עינוי וזקיף רישיה.

בהאי שעתא הא עמודא דאשא ועמודא דעננא הוו אתיין, ועל ההוא עמודא דעננא הוה אתי נשרא חדא, וההוא נשרא הוה רברבא ותקיף, וכן הוה אתי, גדפא ימינא על גבי עמודא דאשא, וגופא וגדפא שמאלא על גבי עמודא דעננא, וההוא נשרא הוי מייתי תרין טרפין בפומהא, אתא עמודא דעננא בתרי טרפין בפומהא, ועמודא דאשא וההוא נשרא עלייהו, וסגדין לקמיה דשלמה מלכא, אתא נשרא ומאיך לקמיה, ויהיב ליה אינון טרפין, נטיל לון שלמה מלכא והוה מריח בהו, והוה ידע בהון סימן, ואמר דא איהו דנופל ודא איהו דגלוי עינים, בשעתא דתרין טרפין הוו, הוה ידע דתרווייהו נופל וגלוי עינים בעאן לאודעא ליה מלין.

מה עביד, חתים כרסייה בגושפנקא דהוה חקיק ביה שמא קדישא, ואיהו נטיל עזקא דחקיק עליה שמא קדישא, וסליק לאגרא ורכיב על ההוא נשרא ואזיל ליה, וההוא נשרא הוה מסתלק לרום עננין, ובכל אתר דאיהו עבר הוה אתחשך נהורא, חכימי דהוו בההוא אתר דאתחשך נהורא, הוו ידעי והוו אמרי שלמה מלכא הא אזיל ואעבר הכא, ולא ידעי לאן אתר הוה אזיל, טפשין דהוו תמן הוו אמרי עננין הוו אינון דקא אזלי וחשיך עלמא.

גבה נשרא בהדיה, ופרח ארבע מאה פרסין, עד דמטא לטורי חשוך, ותמן איהו תרמוד במדבר בהרים, ואיהו נחית תמן, זקיף רישיה וחמי טורא חשוך, והוה ידע תמן כל מה דאצטריך, והוה ידע דתמן יעול. הוה רכיב על נשרא כמלקדמין, וטאס ועאל לגו טורין, עד ההוא אתר דזיתא תמן, קרא בחילא ואמר, (ישעיה כו יא) יהו״ה רמה ידך בל יחזיון וגו׳. עאל תמן, עד דקריב להההוא אתר, שוי עזקא קמייהו וקריב, ותמן הוה ידע כל מה דבעי, מאינון חכמתן נוכראין דבעי למנדע, כיון דהוו אמרין ליה כל מה דבעי, כדין הוה רכיב על ההוא

דף קיג עמוד א

נשרא ותב לאתריה, כיון דהוה יתיב על כורסייה, אתיישב בדעתיה, והוה ממלל בדעתיה מלין דחכמתא יקירא, בההיא שעתא הוה אמר ושבתי אני וארֹאה, שבתי ודאי מההוא ארחא, שבתי מההיא חכמתא, ואתיישבית בלבאי ובדעתאי, וכדין וארֹאה את כל העשוקים.

(וכי זעירין אינון בעלמא דאיהו אמר את כל העשוקים?), [נ"א סלקא דעתך דכל עשיקין דהוו בעלמא הוה חמי שלמה מלכא?], אלא מאי "עשוקים" אלין דהוא אמר? אינון ינוקין דמתין בתוקפא דאמהון, דקא עשוקים מכמה סטרין, עשוקים באתר עלאה דלעילא, ועשוקים לתתא, והא חברייא אתערו והכי הוא, אבל סגיאין אינון.

קום סבא אתער בחילך, סבא אימא מילך, דודאי בלא דחילו תימא, לית עשוק כאינון עשוקים דהוה איהו עשיק בקדמיתא, או מתלתא לאחרא, כמה דכתיב (שמות כ ה) פוקד עון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים. היך הוה עשיק, שלמה מלכא צווח ואמר, (משלי כח יז) **אדם עשוק בדם נפש עד בור ינוס אל יתמכו בו**, כיון דהוא עשוק בדם נפש, הוא או בנו או בן בנו יהון עשוקין בטיקלא, דכתיב עד בור ינוס אל יתמכו בו, עד ההוא בור רק ינוס מאתר קדישא, ואל יתמכו בו בהאי עלמא, כיון דאיהו עשוק בדם נפש, איהו או זרעיה ליהוו עשוקים מההוא סטרא אחרא. אית עשוק משאר עשוקים, כמה דאת אמר (ויקרא יט יג) לא תעשק את רעך, איהו עבר ועשק, איהו עשוק בבנוי מההוא סטרא אחרא, ובגין כך אמר את כל העשקים, אמר שלמה, קאימנא בכל אינון עשוקים בכל סטרין דעשק, ואמאי אינון עשוקים.

אשר נעשו תחת השמש -- "אשר נעשו", "אשר גרו" מבעי ליה? מאי "אשר נעשו"? אי עשייה איהי לשבחא, לאו עשייה דלהון אלא לעילא מן שמשא, אבל ודאי נעשו, איך נעשו, אלא כיון דעשוקים מרוחיהון תמן, אמאי אתיין להאי עלמא.

אלא רוחין ודאי נעשו, אתעבידו ברוחין ובגופא בהאי עלמא, כיון דאשתכלל גופא דלהון, ואתעביד ההוא רוחא בגופא זך ונקי בלא לכלוכא דחובין בהאי עלמא, כדין אתעשק גופא כמה דאתעשק רוחא, והאי איהו גופא דאתהני ביה יתיר מכלא, ועשוקין אחרנין אית בכמה זינין תמן מרוחין, ולא נעשו בגופין, אבל אלין אינון עשוקים אשר נעשו.

אית אחרנין אשר נעשו, ואטרחו בני נשא למאריהון, ומאן איהו, מאן דעשיק אתתא דחבריה בטמירו או באתגלייא, וההוא ולדא דאתיליד מנייהו עשיק איהו בלא רעותא דמאריהון, ולא ידע בעלה דאתתא, אינון עובדין עשוקין אינון, ואטרחו לקודשא בריך הוא למעבד לון גופא ולציירא לון צורה, אלין עשוקים אשר נעשו, אשר נעשו ודאי גופין דלהון על כרחא, בגין כך שלמה מלכא אמר (קהלת ד א) וארֹאה את כל העשוקים, בכל זיני עשוקים קאימנא, אינון אשר נעשו ואתעבידו בעשייה.

כמה דהני (ד"א, איהו בערלה איהו רבי ועביד, ולבתר עשקין ליה מניה, הכי) אינון עשוקין דכבר נעשו בערלה, רבי ונטיל וגדיל גופא ועביד ליה, ולבתר עשקין לון מניה ונטלין לון, הרי עשוקים אשר נעשו, ועל כלא קאים שלמה מלכא, ואמר קאימנא על כל העשוקים אשר נעשו.

והנה דמעת העשקים, כלא אושדין דמעין עם טענה קמי קודשא בריך הוא, הני אושדין דמעין, דהא ערלה רבי לון וגדיל לון עד י"ג שנין, ולבתר עשקין לון מערלה, ונטיל לון קודשא בריך הוא, הא לך עשוקין אשר נעשו כבר, עבר עבירה קטלין ליה, לון אית טענה וזמינין לומר, מארי דעלמא תינוק בר יומיה דחב דיינין ליה דינא, אנא בר יומא הוינא, דהא מההוא יומא קרי ליה קודשא בריך הוא בן, דכתיב (תהלים ב ז) יהו"ה אמר אלי בני אתה אני

דף קיג עמוד ב

היום ילדתיך, מאריה דעלמא יליד בר יומא דינא עבדין ליה, הרי דמעת אינון העשוקים ואין להם מנחם.

ואית עשוק אחר, ההוא עשוק דאקרי ממזר, כד נפק מעלמא מיד מפרישין ליה מקהלתא דעמא קדישא, ההוא ממזר עניא מסכנא אושיד דמעין קמי קודשא בריך הוא ואטעין קמיה, מאריה דעלמא, אי אבהתי חאבו, אנא מה חובא עבידנא, הא עובדאי מתתקנן לקמך הוו, והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם, וכן לכל אינון עשוקים אית לון טענה קמי קודשא בריך הוא, ואין להם מנחם, ומההיא טענה לית לון מנחם, ולית דיתיב מלה על לבהון.

ומה דאמר (את כל העשוקים) והנה דמעת העשוקים, אלין אינון דמתין בתוקפא דאמהון, אלין עבדין לאושדא דמעין לכל בני עלמא, בגין דלית דמעין דנפקי מלבא כהני דמעין, דכל בני עלמא תווהין ואמרין, דינין דקודשא בריך הוא קשוט אינון, ועל ארח קשוט אזלי, הני מסכני ינוקי דלא חאבו אמאי מיתו, אן דינא דקשוט דעביד מארי עלמא, אי בחובי אבהתהון אסתלקי מעלמא, אמאי, ודאי אין להם מנחם.

תו **והנה דמעת העשוקים**-- ההוא דמעה דלהון בההוא עלמא דקא מגינין על חייא, דתנן אתר אית מתתקנא לון בההוא עלמא, דאפילו צדיקים גמורים לא יכלין לקיימא תמן, וקודשא בריך הוא רחים לון ואתדבק בהו, ואתקין בהו מתיבתא עלאה דיליה, ועלייהו כתיב (תהלים ח ג) **מפי עוללים ויונקים יסדת עז**, ומאי תועלתא עבדין תמן, ואמאי סלקין תמן, דכתיב (שם) **למען צורריך להשבית אויב ומתנקם**, וכן אית אתר אחרא לבעלי תיובתא.

תנינן עשרה דברים אתבריאו בערב שבת וכו', הכתב והמכתב והלוחות, דכתיב (שמות לב טז) **והלחת מעשה אלהי"ם המה, והמכתב מכתב אלהי"ם הוא** -- מאי איריא דהכא ערב שבת הוה? ודילמא אלף שנין לבתר, או בשעתא דקיימו ישראל על טורא דסיני? אלא ודאי הכי הוא, דבערב שבת הוה, תא חזי בכל עובדא דבראשית לא אתמר שם מלא, אלא אלהי"ם אלהי"ם בכל מה דאתברי, ובכלהו שם אלהי"ם, עד דכל עובדא אשתכלל בערב שבת, מדאשתכלל כל עובדא אקרי יהו"ה אלהי"ם שם מלא, ואף על גב דבשם אלהי"ם אתברי כלא, לא אשתכלל בעשיה כל מה דאתברי עד ערב שבת, דבההיא שעתא אשתכלל כלא בעשיה, דכתיב (בראשית ב ב) מלאכתו אשר עשה, מכל מלאכתו אשר עשה, וקיימא במעשה, ועל דא כתיב והלחת מעשה אלהי"ם, כד אשתכלל עלמא בשם אלהי"ם במעשה, ולא לבתר דכתיב יהו"ה אלהי"ם, ובדא אשתכלל עלמא וקיימא על קיומיה.

תא חזי, בההיא שעתא דתבר משה הלוחות, דכתיב (שמות לב יט) **וישבר אותם תחת ההר**, צף אוקיינוס מאתריה, וסליק לשטפא עלמא, חמא משה דאוקיינוס סליק לגבייהו, והוה בעי לשטפא עלמא, מיד ויקח את העגל אשר עשו וישרוף באש וגו', ויזר על פני המים, קם משה על מי אוקיינוס ואמר מיא מיא מה אתון בעאן, אמרו וכי אתקיים עלמא אלא באורייתא דלוחות, ועל אורייתא דשקרו בה ישראל, (ד"א ועבדו עגלא דדהבא, אנן בעאן לשטפא עלמא), מיד אמר לון, הא כל מה דעבדו בחובא דעגלא הא מסיר לכון, ולא די כל אינון אלפין דנפלו מנייהו, מיד ויזר על פני המים, לא הוו משתככי מיא, עד דנטיל מיא מנייהו ואשקי לון, מיד אשתקע אוקיינוס באתריה. דהא בההוא מדבר לא הוו מיא, דכתיב (במדבר כ ד) לא מקום זרע וגו', ומים אין לשתות, ואי תימא לבירא דמרים ארמי ליה, ח"ו דתמן שדי משה דכרנא בישא דא למשתי לבתר, ותו דעד כען לא הוה להו בירא עד דאתו למדבר מתנה, דכתיב (שם כא יח) באר חפרוה שרים וגו', וממדבר מתנה, מתמן ירתו בירא, כתיב הכא על פני המים וכתיב התם (בראשי א ב) על פני תהום.

חרות על הלחת - מאי "חרות על הלחת"? הכי אוקמוה חירות ממלאך המות, חירות משעבוד מלכיות

דף קיד עמוד א

חירות מכלא, הכי הוא, ומאי חירות, גושפנקא דעלמא דאתי, דביה הוה חירות בכל מיני חירות, ואלמלא לא אתברו, כל מה דאתא לעלמא לבתר לא אתא, והוו ישראל דיוקנא דמלאכין עלאין דלעילא. ועל דא אכריז קרא ואמר, והלוחת מעשה אלהי"ם וגו', לא תימא דלבתר דעלמא אשתכלל ואדכר שם מלא הוו, אלא בשעתא דאשתכלל בשם אלהי"ם עד לא ייעול שבת.

המה - מאי "המה"? הפוך מה"ה הוו, מתרין סטרין הוו, חדא בעובדא וחדא דחירות לעילא, רשים לעילא לנטרא לכלא, ועל דא המ"ה. והמכתב מכתב אלהי"ם הוא, אשא אוכמא על גבי אשא חוורא, מכתב אלהי"ם הוא, היינו דכתיב (במדבר יח כג) ועבד הלוי הוא, חרות, כמה דאתמר, דהא יובל קרי חרות, ועביד חירות לכל עלמין, עד כאן חברייא, מכאן ולהלאה תנדעון דהא סטרא בישא לא שלטא עלייכו, ואנא ייבא סבא קאימנא קמייכו לאתערא מלין אלין.

קמו אינון כמאן דאתער משינתיה, ואשתטחו קמיה, ולא הוו יכלין למללא, לבתר שעתא בכו. פתח רבי חייא ואמר, (שיר ח ה) **שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך וגו'** - "שימני כחותם", בשעתא דאתדבקא כנסת ישראל בבעלה, איהי אמרת שימני כחותם, ארחא דחותם כיון דאתדבק בההוא אתר דאתדבק, שביק ביה כל דיוקניה, אף על גב דההוא חותם אזיל הכא והכא, ולא קיימא תמן והא אתעבר מניה, כל דיוקניה שביק תמן, ותמן קיימא, אוף הכי אמרת כנסת ישראל, כיון דאתדבקנא בך, כל דיוקני ליהוי חקיק בך, דאף על גב דאיזיל הכא או הכא, תשכח דיוקני חקיק בך ותדכר לי. "וכחותם על זרועך"-- כמה דכתיב (שם ב ו) **שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני**, אוף הכי תהא דיוקני חקיק תמן, ובכן אהא בך מתדבקא לעלמין, ולא אתנשי מינך.

כי עזה כמות אהבה -- תקיפא כמות אהבה בתוקפא תקיף, כההוא אתר דשריא ביה מותא, אהבה, ההוא אתר דאקרי אהבת עולם. **קשה כשאול קנאה** אוף הכי, דהא אלין שמהן מההוא סטרא אינון.

רשפיה רשפי אש, מאן אינון רשפין? אלין אינון אבנין ומרגלן טבאן דאתילידו מההוא אש, שלהבת יה, מההוא שלהובא דנפקא מעלמא עלאה, ואתאחדא בכנסת ישראל, למהוי כלא חד יחודא. ואנן הא אהבה ורשפין דשלהובא דלבא אבתרך, יהא רעוא דדיוקנא דילן תהא חקוקה בלבך, כמה דדיוקנא דילך חקוק בלבן, נשק לון וברך לון ואזלו.

כד מטו לגבי דרבי שמעון, וסחו ליה כל מה דאירע לון, חדי ותווה, אמר זכאין אתון דזכיתון לכל האי, ומה הויתון בהדי אריא עלאה גיבר תקיף, דלא הוו כמה גיברין לגביה כלום, ולא ידעתון לאשתמודעא ליה מיד, תווהנא איך אשתזבתון מעונשא דיליה, אלא קודשא בריך הוא בעא לשזבא לכון, קרא עלייהו (משלי ד יח) **וארח צדיקים כאור נגה, הולך ואור עד נכון היום**, (שם יב) **בלכתך לא יצר צעדך, ואם תרוץ לא תכשל**, (ישעיה ס כא) **ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. עד כאן מן רב ייבא סבא**

רעיא מהימנא

אמרו המגיהים, מצאנו דאינו הפקודים האלה בהעתקות הנמצאות עמנו היום מוטעים, לכן אל נא ישיתו המעיינים עלינו חטאת, ועם העתקות מדויקות יתקנו המעוות, וישימו העקוב למישור, וכעת הגהנום כיד ה' הטובה עלינו

רעיא מהימנא: כי ינצו אנשים (שמות כא כב) -- אלין מיכאל וסמא"ל, **ונגפו אשה הרה** -- דא כנסת ישראל, **ויצאו ילדיה** -- בגלותא, **ענוש יענש** -- דא סמא"ל, **כאשר ישית עליו בעל האשה** -- דא קודשא בריך הוא.

פקודא בתר דא להשיב אבדה, ואבתריה להשיב הגזל. אמר בוצינא קדישא: קודשא בריך הוא עתיד לאהדרא לך אבדה דאבדת בגין ערב רב, ודא כלה דילך, דבזמנא דעבדו ערב רב ית עגלא נפלת כלה דילך. הדא הוא דכתיב (שמות לב יט) **וישלך מידו את הלחת**. ואתמר בך **לֵךְ רֵד**. התם קא רמיז נחיתו דילך בגלותא רביעאה.

דף קיד עמוד ב

לך - כגון **לך לך מארצך וגו'**. הכא ש' - (איוב לג כט) **הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר**, הכא קא רמיז לך תלת זמנין. (בגלגולא) בגלותא רביעאה-- "רד", בגין בת יחידה כלה דילך דנפלת. הדא הוא דכתיב (עמוס ה ב) **נפלה לא תוסיף קום**. ומיד דאנת נחית בגיניה - תקום עלך. והאי [איהו השבת אבדה. והאי אורייתא דאתגליא על ידך -- האי] איהו השבת אבדה דילך, דלאו למגנא אתגליא לך אורייתא יתיר מכל ישראל, ואסתלקת לגבך, כמיא דבאר דאסתלקו לגבך ולא לאבהן ולא לבר נש, דהא באר מכרת אדוניה. ואורייתא דא אתמר עלה (במדבר כא יז) **ומשם בארה היא הבאר וגו'**, הבאר היא מליא ולא נפקין מימוי לבר. ואיהו באר מיא דאורייתא, דאפיק כל מיין. וכל מיין דעלמא עאלין ביה. ולא נפקין מימוי לבר. ואיהו באר דאפילו כל בני עלמא שאבין מניה מיא, ואפילו כל ענני עלמא, לא חסרין מניה אפילו כחוט השערה. בגין דבאר דא לית ליה סוף, יתיר עמוק הוא מדאורייתא דאתמר בה (איוב יא ט) **ורחבה מני ים**, ובכד דיליה (מאן) דשאבי מניה מיא - איהו בלע (ס"א כל מימין וכל חכמתין) כל חכמתין דעלמא. כל שכן באר עצמו.

וכן עתיד קודשא בריך הוא לאהדרא לך גזל דילך דאיהו מטה, דאתמר ביה (ש"ב כג כא) **ויגזול את החנית מיד המצרי**, דעלך אתמר (שמות ב יט) **איש מצרי**.

ובגלותא דילך ובגלגולא דילך יפריש לך ערי מקלט, לשזבא מכמה דרדפין אבתרך דלית להון סוף. והאי איהו פקודא (חדא) להפריש ערי מקלט למאן דקטל, בגין ההוא מצרי דקטלת במצרים, דתמן הוה נחש הקדמוני וכל משרייתיה, דהוו סחרין ליה, וקטלת ליה בלא זמניה, ולא דחלת מרודפין דיליה, דבכמה אתרין רדפו אבתרך כמה נשין בנערותך, דאינון נעמ"ה אגר"ת לילי"ת אוכמא. וקודשא בריך הוא יהיב לך ערי מקלט לאשתזבא מנהון, ואינון שערי תשובה. בגין דאת בן י"ה - ברא דאבא ודאמא. בתר דהדרת בה"א בתיובתא אסתלקת בבינה, יה"ו אילנא דחיי, ובגינה את זכי לאת ה', בגין דאעילת גרמך אבתרהא בתיובתא, לאהדרא לה למרך, ולסלקא לה מגלותא, ולא לקבלא אנת אגרא, וקודשא בריך הוא שוי שמיה בך. ובגין דמחשבה דילך הות לעלת העלות, שוי בך מחשבתיה דאיהי יו"ד ה"א וא"ו ה"א, ועלת העלות איהו מיחד אלין אתוון בך, לאשתמודעא ליה באלין אתוון.

ובגין דאת הוית גומל חסד עם שכינתא, דכל פקודין דילך לקיימא *איזהו חסיד המתחסד עם קונו* - יהב לך מדת חסד. ובגין דנטרת פקודין דלא תעשה, והוה לך לאתגברא על יצרך למקשר ליה תחות ידך, ולא אשתדלת בהאי פקודא אלא לקשרא סמא"ל תחות ידא דקודשא בריך הוא. ובת זוגיה דאיהי

שפחתא בישא תחות יד גבירתה --לון ולכל ממנן ולכל משריין דלהון-- קודשא בריך הוא יהב לך מדת גבורה דיליה למהוי בסיעתך, דיתחלחלון וידחלון מינך סמא״ל ובת זוגיה וכל ממנן ומשריין דלהון, ויהון קשורים בשלשלאי תחות ידך.

ובגין דהדרת בתיובתא באות ברית - נחית בינה יה״ו לאתחברא לך בצדיק בגינך. קודשא בריך הוא יהיב לך אות ברית, צדיק דיליה. ובגין דמחשבה טובה עבדת כלא, הכי נחית שמא מפרש (דמרך) עלך, ומתמן (ס״א רשומא דנחית) נחית עלך.

ובגין דאנת משתדל בכל יומא בתרין שפוון דילך בצלותא לשבחא למרך באדנ״י שפתי תפתח בתרין שפוון דילך - בנביאים וכתובים, ובכל מיני זמר ונגון בצלותא - קודשא בריך הוא נחית לון בשפוון דילך. כל שכן דדרגא דילך עמודא דאמצעיתא, וביה אשתדלת בכל יומין דילך בקשוט, קודשא בריך הוא יהביה לך, לסלקא לך ביה בתורת אמת, כלילא מכל מדות, ואתוון דשמא מפרש בד׳ אתוון.

דקדם דחזרת בתיובתא,

דף קטו עמוד א

לא הוית אלא באילנא דטוב ורע, ׳עבד׳ ו׳נער׳ הוה שמך. בקדמיתא (שמות ב ו) **והנה נער בוכה**. עבד נאמן, הדא הוא דכתיב (במדבר יב ז) **לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא**, וההוא רע שותפא דעבד גרם לך למחטי בסלע, בגין דמטה דאתמסר לך (נ״א בידך) הוה דאילנא דטוב ורע -- מטטרו״ן טוב, סמא״ל רע. וכען דחזרת בתיובתא ואתדבקת באילנא דחיי, הא נפקת מ׳עבד׳ ואתהדרת ׳בן׳ לקודשא בריך הוא, ומטה דאתמסר בידך יהא ׳עץ חיים׳, -ו׳-, דאיהו בן י״ה, ויעול (ד״א ותיעול) במ״ט אנפין דילך באורייתא, ויתעבד **מוט**, ויתקיים בך (תהלים נה כג) **לא יתן לעולם מוט לצדיק**.

מ״ט אנפין, מ״ט אתוון דשמע ישראל וברוך שם. שית תיבין דיחודא עלאה, ו׳ עלאה, תפארת. שית תיבין תניינין דברוך שם, ו׳ תניינא, צדיק. מ״ט באמצעיתא א, וישאוהו במוט בשנים, בלא וא״ו באמצעיתא איהו מ״ט, (נ״א בלא א׳ דאמצעיתא דו״ו), (משלי כה כו) **וצדיק מ״ט לפני רשע**. ומאן גרם דא? א׳, אחד מחמשים, דחמשין תרעין אתיהיבו לך חסר חד, כמה דאוקמוה מארי מתניתין, חמשין שערי בינה נמסרו למשה חוץ מאחד. והאי איהו א׳ דחסר מחמשין ואשתאר מ״ט. ודא גרים לך **צדיק מט לפני רשע**.

מאי רשע דא? סמא״ל. והאי איהו מ״ט מן מטה דילך, דאתמר ביה (שמות יז ט) **ומטה האלהי״ם בידי**, (דמטה אחרא אית לך), מטה דילך הוא מטה דמשה. ובגין דא א׳ מטה דילך דאיהי בינה חוזרת לך, כמה דאוקמוה במתניתין אלף בינה, דחזרת לך בתיובתא, ותיעול בין ו״ו ואתעביד וא״ו, לקיים בך לישראל (ישעיה נד ו) **וברחמים גדולים אקבצך** (ירמיה לא ח) **ובתחנונים אובילם**. מתמן ואילך יתקיים בך **לא יתן לעולם מוט לצדיק**.

בההוא זמנא יתקיימו בך תרין פקודין. חד (דברים כב ד) **הקם תקים עמו**, תניינא (שמות כג ה) **עזוב תעזוב עמו**. הקם עם ו׳ עלאה משיח ראשון, תקים עם ו׳ תניינא, עמו, דא בן עמרם דסליקת לבינה דאיהי א׳.

ולמאן הקם תקים? לאת ה׳ דנפלת באלף חמישאה. בתר ע״ב כמנין עזו״ב תעזוב עמו, עזוב ע״ב ז״ו. ודא ע״ב שמהן ויסע ויבא ויט. דא וא״ו מן וה״ו. תמן עזר ולא קימה. והאי איהו עזוב, תעזוב תמן (דברים יא יד) בעת״ו יורה ומלקוש, ואספת דגנך ותירשך ויצהרך, דאינון ישראל, לקט שכחה ופאה (ויקרא יט י) **לעני ולגר תעזוב אותם**.

הכא אוליפנא פקודא תליתאה. וצריך לאחזרא עלייהו, דהא מסטרא דצדיק עני, עזוב תעזוב צדיק, עמו, דא בן עמרם, והאי איהו לעני ולגר תעזוב אותם, גר אנת, כגוונא דאתמר בך בקדמיתא עם עני, (שמות יח ג) גר הייתי בארץ נכריה, אבל הקמה בדרגא דילך, הקם ו׳ תתאה, תקים עמו, עם בן עמרם, בדרגא עלאה דילך תפארת, במ״ה דילך שמא מפרש בשלימו.

בתר ק׳ ק׳ דהקם תקים, (ובגין דא הקם תקים) אשתאר תים, מאי קא אחזי, (בראשית כה כז) יעקב איש תם, עמו, עם בן עמרם יוקים, הקם צדיק, תקים תם:

פקודא בתר דא לפדות עבד עברי ואמה העבריה, ליעד אמה העבריה, לדון בקנין עבד עברי, הענק תעניק לו. הדא הוא דכתיב **כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד**. מאי ״שש שנים יעבד״ ומאי קנין דיליה? אלא בסתרי תורה, מטטרו״ן עבד יהו״ה, כליל שית סטרין, כחושבן שית אתוון דיליה, שית סדרי משנה, ובהון אית ליה לבר נש למפלח למאריה, למהוי ליה עבד (ס״א נמכר), למעבד קנין כספו, דכסף ימינא דאברהם, חסד דרגא דיליה, אורייתא

מתמן אתיהיבת. ומאן דאשתדל בה בגין לזכאה (בה) לעלמא דאתי, אקרי ׳קנין כספו׳, עלמא דכסופא. ׳קנין׳ על שם (שם יד יט) **אל עליון קונה שמים וארץ**, (משלי ד ה) **קנה חכמה קנה בינה**, קנה לו דברי תורה.

רבו בתר דקנה לו -- (ויקרא כה לא) **גאולה תהיה לו**. אית דאיהו קנוי (ליה) לעולם, ואית דאיהו קנוי ליה שית שנין. מאן דאיהו קנוי ליה לעולם, כתיב ביה **ורצע אדוניו את אזנו במרצע ועבדו לעולם**-- לית עולם אלא עולמו

דף קטו עמוד ב

של יובל דאינון חמשין. ודא קריאת שמע דתמן כ״ה כ״ה אתוון, ערבית ושחרית, חמשין תרעין דבינה. בתר דמיחד בהון בר נש לקודשא בריך הוא, דאיהו עבד דיליה בעול תפלין על רישיה, ואזן דיליה רציעא פתיחא למשמע קריאת שמע דשמע בכל לשון שאתה שומע, דהיינו משמעות דמאן דפדיון דיליה תלויה בקריאת שמע דאיהו רזא דחמשין - לית ליה פדיון על יד אחרא בגלגולא, דמרוצע הוא למאריה. והכא לא אתמר (ויקרא כה מט) **או דודו או בן דודו יגאלנו**.

דבצלותא דבר נש איהו כעבד, דאתמר ביה **שש שנים יעבד**, ואין עבודה אלא תפלה. ״שש שנים יעבד״-- שלש ראשונות ושלש אחרונות, דשליח צבור אפיק ליה לבר נש ידי חובתו למאן דלא ידע לצלאה בהו. דצדיק - ׳חי עלמין׳ אתקרי בהו. על שמיה: בעז, צדיק, גואל, קרוב, ונאמן.

(נ״א ותמן) (תהלים קמה יח) **קרוב יהו״ה לכל קוראיו**, וטב ליה לבר נש (משלי כז י) **שכן קרוב מאח רחוק**. דהיינו עמודא דאמצעיתא דאיהו ׳בן יה׳, דאסתלק לעילא דאיהו בינה, דעולם דא עולמו של יובל, דאיהו חמשין אתוון דיחודא.

דבעלמא דין יכיל בר נש למהוי ליה פדיון בצדיק, שית שנין, דכליל תלת קדמאין ותלת בתראין דצלותא. ו׳ זעירא, אינון (נ״א איהו) שית שנין יעבוד. אבל בעלמא דאתי דאיהו עולמו של יובל, דתמן חמשין אתוון דק״ש, לית שליח צבור אפיק ליה מחובה, בגין דלית ליה פדיון על ידי אחרים, ובגין דא *שמע בכל לשון שאתה שומע*. ובגין דא קא רמיז *אם אין אני לי מי לי* - מ״י ודאי עולמו של יובל.

מיד דשמעו מלין אלין מארי מתיבתאן דהוו נחתי עם בוצינא קדישא, פתחו ואמרו: רעיא מהימנא פיך שכינתא עלאה ותתאה, דבתרווייהו קודשא בריך הוא פה אל פה מליל עמך בק״ש, דאתמר ביה (תהלים קמט ו) **רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם**. דהא ודאי י׳ - רישא דחרבא דאסחר שפה דילך, ו׳ - לישנא דחרבא דילך, ה׳ ה׳ - תרין פיפיות בתרין שפוון דילך. והא ודאי שמא דמרך ממלל בפומך -- יו״ד ה״א וא״ו ה״א, איהו במחשבתך דאפיק אלין חמשין מפומך. בודאי בגין מלין אלין אליהו אתעכב לעילא, דתפיס איהו דלא נחית לגבך, דהא בכמה עותרא הוה נחית לגבך, ואיהו תפיס לעילא דלא נחית לגבך, בגין דעניותא דילך איהו פרוקא לישראל. ובגין דא משיח אמר עד דייתי עני, והאי איהו דכתיב (ישעיה נג ה) **ובחבורתו נרפא לנו**.

אמר לון אי הכי נעבד ליה התרה ויהא נחית לגבאי, דחשיב הוא גבאי מכל ממונא דעלמא. והא אנא מחיל ושרי ליה ומתיר ליה אומאה, ואתון אוף הכי שרו ליה. ואי צריך התרה יתיר נשתדל בהתרתיה, דיהא נחית גבאי.

אמר ליה בוצינא קדישא: ׳שבועת יהוה׳ איהי שכינתא בת יחידה, ולא למגנא תקינו תלת בני נשא למפטר ליה, אלא ש׳ דשבת תלת ענפי אבהן, בת יחידה, שבועה דאשתתפת (ס״א בה כורסייא ודאי) בהו. בודאי שבועה לא חלה אלא על דבר שיש בו ממש, נדר חל אפילו על דבר שאין בו ממש, והא אוקמוה במתניתין. ולא עוד אלא יתיר אמרו, נדרים על גבי שבועות עולין, וכל הנשבע כאלו נשבע במלך עצמו, וכל הנודר כאילו נודר בחיי המלך.

אמר לון רעיא מהימנא: מארי דמתיבתאן ידענא בכו דאתון ידעין, אבל ההוא דמחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית יחדש לן חדושין, דהא ודאי אמר קהלת (קהלת א ט) **אין כל חדש תחת השמש** אבל למעלה מן השמש יש לו. ובסתרי תורה אנא בעינא למימר, ((תהלים פד יב) ׳שמש ומגן יהוה אלהים צבאות׳, בעלמא דיליה ולא בעלמא דהדיוט. אף על גב דזה לעומת זה עשה האלהי״ם, מגו חשוכא נפיק נהורא. ובודאי עלמא דאתי בינה איהי למעלה מהשמש דאיהו עמודא דאמצעיתא. נדרים מתמן על גבי שבועה עולים, וחלין על דבר שאין בו ממש.

בגין דשבועה איהו עלמא דין, דלית ליה קיומא אלא על יסוד. הדא הוא דכתיב (משלי י כה) **וצדיק יסוד עולם**.

דף קטז עמוד א

וביה אומאה, דכתיב (רות ג יג) **חי יהוה שכבי עד הבקר** - דשכינתא תתאה כותל מערבי דיורא דיליה, על שם דאיהו תל שהכל פונים בו, כ״ו ת״ל, יהו״ה כ״ו, ודאי שכינתא איהו תל דיליה, על שם (שיר ה יא) **קווצותיו תלתלים שחורות כעורב**, ואוקמוה על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות.

(קוץ) ד׳ מן אחד תל שהכל פונים בו, והאי קוץ הוא אחיד בין א״ח ובין ד׳, הדא הוא דכתיב (ד״ה א כט יא) כי כל בשמים ובארץ, ותרגם יונתן, דאחיד בשמיא ובארעא, ועליה אוקמוה מארי מתניתין בחגיגה, על מה העולם עומד, על עמוד אחד ששמו צדיק, שנאמר (משלי י כה) וצדיק יסוד עולם, ובודאי איהו ברית דשבועה, דעליה קיימין א״ח ד׳, דאינון שמיא וארעא, דכתיב (ירמיה לג כה) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי, א״ח שמים, הדא הוא דכתיב (מ״א ח ל) ואתה תשמע השמים, ד׳ הארץ, הדא הוא דכתיב (ישעיה סו א) והארץ הדום רגלי.

ובגין דברית אחיד בין שמיא וארעא, וביה שבועה, הדא הוא דכתיב חי יהו״ה שכבי עד הבקר, מאן דאומי בשמיה לשקרא, כאילו הרס בניינא דשמיא וארעא, ואהדר עלמא לתהו ובהו, דאי בר נש יעדי קוצא דד׳ מן אחד, ישתאר אחר סמא״ל באתריה שקר, וכאלו ההוא בר נש בני שמיא וארעא על שקר, וקושטא קאי, שקרא לא קאי, הרס בניינא, ונפלו שמיא וארעא. והאי איהו כאילו (איכה ב א) השליך משמים ארץ תפארת ישראל, דמאן יהיב ארץ בשמים, דקאמר השליך משמים ארץ, אלא ודאי דא שכינתא ותפארת עמה, דלא אתפרש מינה בנפילו דילה, לקיים בה (ישעיה מב ח) אני יהו״ה הוא שמי, וכבודי לאחר לא אתן, ומנלן דאמת נפל עמה, דכתיב (דניאל ח יב) ותשלך אמת ארצה.

ומאן דאומי בקושטא, הוא מקיים (תהלים פה יב) א׳מת מ׳ארץ ת׳צמח, דאיהו עמודא דאמצעיתא, דביה איהו קיימא בניינא. הדא הוא דכתיב ברא**ש** אלהי״**ם** **את**, ולבתר ״השמים ואת הארץ״. ובגין דשבועה איהו בניינא דעלמא דא, לית ליה קיומא בלא יסוד, דבר שיש בו ממש, נדר דאיהו עלמא דאתי, על גבי שבועה סליקת, ואיהי חלה על דבר שאין בו ממש, דלא צריכה יסוד לקיימא עליה, דאיהו ברית דביה תשמיש המטה, ובגין דא ביום הכפורים עלמא דאתי, דביה תקינו כל נדרי, אסור בתשמיש המטה.

תמן אות ברית י׳ איהי תגא על ספר תורה צדיק, כמה דאוקמוה העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא תשמיש המטה, אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם, ובגין דלית (ס״א דאית) שמוש בעלמא דין בתגא, אוקמוה מארי מתניתין כל המשתמש בתגא חלף, דתגא לתתא בעלמא דין איהו, נקודה שמושא דאתוון, אבל בעלמא דאתי לית שמושא באתוון. ובגין דא ספר תורה לית ביה נקודה באתווי, אלא תגין. ובגין דא מאן דמשתמש בספר תורה חלף. והכי מאן דמשתמש במי ששונה הלכות, עליה אוקמוה רבנן, דאשתמש בתגא חלף:

אתו כלהו מארי מתיבתאן ואשתטחו קמיה, ואמרו ודאי קודשא בריך הוא מליל בפומך, וליה אנן סגדין, ואנן אשתמודעין במלין אלין, דלית ילוד אשה אחר בר מינך יכיל למללא לון, ודאי מלין אלין קא סהדין בך, דאנת הוא דאתמר ביה (במדבר יב ח) פה אל פה אדבר בו, לית לעכבא לאליהו גבך, אלא לפייסא ליה לקודשא בריך הוא לנחתא ליה לגבך, מליא עותרא מלייא סגולות לגבך.

רעיא מהימנא עבד נאמן לגבך, עבד עברי, (דברים טו יד) הענק תעניק לו, הענק ליה, תעניק לבנוי, במלין גניזין אלין, (שם) מגרנך, גרנה של תורה דילך, מיקבך, בגרן ויקב קרא ממלל, כמה דאוקמוה מארי מתניתין, בגרן ויקב הכתוב מדבר.

יק״ב, י׳חוד, ק׳דושה, ב׳רכה דקודשא בריך הוא, ודא שכינתא, דאיהי ברכה דקודשא בריך הוא מימיניה, ואיהי קדושה משמאליה, ואיהי יחודיה באמצעיתא, וקודשא בריך הוא הכי סלקין אתווי דיליה יב״ק, כגוונא

דף קטז עמוד ב

דא הקב״ה בחושבן יב״ק. ומאן דאיהו בק״י בהלכה דיליה, דאיהי שכינתא, קודשא בריך הוא עמיה דבגינה לא יזוז מניה לעלם. דאית הלכה דאיהי נערה דילה, מסטרא דנער, ובגינה אתמר הלכה כפלוני, אבל הלכה דילך רעיא מהימנא, איהי דאתמר בה הלכה למשה מסיני, מפי הגבורה יהיב לך קודשא בריך הוא ברתא דיליה.

ובגין דא על הלכות אחרנין אתמר, (משלי לא כט) רבות בנות עשו חיל, על הלכה דילך אתמר, ואת עלית על כלנה, דאתגברת על כלהו בגבורה, (שופטים ו יב) יהו״ה עמך גבור החיל, אתקין (ס״א אתתקף) בך ואשלים בניינא דמלכא, ואיהו בני בניניה על פומך ועל ידך, זכאה חולקך:

פתח רעיא מהימנא ואמר, (בראשית מח יד) **המלאך הגואל אותי מכל רע** - דאיהי שכינתא, דאתמר בה (שמות יד יט) ויסע מלאך האלהי״ם, יברך לכו בעלמא דאתי, וידגו לרב בקרב הארץ בעלמא דין, למהוי שלטנותכון בתרין עלמין דאתון חיין, דמאן דאיהו מעלמא דא חי אתקרי, כמה דכתיב (משלי ג יח) **עץ חיים היא למחזיקים בה**. חיים תמן חיים הכא, מה דלאו הכי מאן דאיהו מלובש באלין קליפין דעור ובשר ועצמות וגידים דגופא שפלא, דרוחא הוא מית תמן, מה מיתא לא חמי ולא שמע ולא ממלל, ולית ליה תנועה בכל אברין דיליה, הכי רוחא לא חזא דלעיל מניה, דאתמר באורייתא עלייהו, דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים. דכמה מלאכין אזלין עמיה, דאתמר בהון (תהלים צא יא) **כי מלאכיו יצוה לך**, ולית ליה רשו בהאי גופא לאסתכלא בהון, ולמשמע בקליהון, דאינון חיון דאשא ממללן, ומקדשן ומברכן ומיחדן לקודשא בריך הוא עם ישראל כחדא, כל שכן לשכינתא דאיהי עלייהו, כל שכן קודשא בריך הוא דאיהו לעילא מן שכינתיה, דבה מקבל צלותין דישראל.

ובגין חובין הוו מתלבשין באלין קליפין, כגוונא דאדם, דחובי אבהתהון בידיהון, והאי איהו דאוקמוה מארי מתניתין, כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם, ובגין אלין קליפין דחובין אמר קרא, (ישעיה נט ב) **כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכ״ם**, ובגין אלין קליפין, קודשא בריך הוא מתכסיא בכמה גדפין, דאתמר בהון (שם ו ב) **בשתים יכסה פניו ובשתים יכסה רגליו וגו׳**, לעתיד לבא (שם ל כ) **ולא יכנף עוד מוריך**, והיו עיניך רואות את מוריך. דאתון בהאי עלמא דלית לכון קליפין ועורין, אית לכון רשו לאסתכלא בבני עלמא, ובני עלמא (ס״א לית) אית לון רשו לאסתכלא בכו, ובגין דא עלייכו אתמר דאתון חיין, ועלמא דלכון עולם החיים, אבל עלמא שפלא דא עולם המתים, דכל אלהות דאומין דעלמא מבלעדי יהו״ה כלהון מתים:

אמר ליה רבי שמעון [רעיא מהימנא] (ס״א בוצינא קדישא), עם כל דא דאנת לא יכיל לאסתכלא בבני עלמא דאתי בעיינין, ולא במלאכייא, כל שכן בקודשא בריך הוא ובשכינתיה, אבל בעין השכל דלבך את חזי בכלא, בבני עלמא דאתי ובמלאכין, ובקודשא בריך הוא ושכינתיה דסחרין לך, ובגין דא אמר שלמה, דכתיב ביה (מ״א ה יא) ויחכם מכל האדם, (קהלת א טז) ולבי ראה הרבה חכמה ודעת. אבל בנבואה לית ליה רשו לאסתכלא ביה, (כ״ש) נביא בעין השכל, אלא בעיינין, דאיהי מראה וחזיון דעיינין, הדא הוא דכתיב (במדבר יב ו) במראה אליו אתודע, ועוד בחזיון לילה, מראה ביממא, חזיון בליליא, וכלא בעיינין, ולא בעין השכל דלבא.

ועיינין אינון תרי סרסורי דלבא, ומשמשין דיליה, ואיהו מלכא בינייהו (ד״א לגבייהו), ובגין דא חכם עדיף מנביא, והכי הוא תרין אודנין, תרין שמשי דלבא, ובגין דא אוקמוה רבנן, הלב רואה והלב שומע, ולא עוד אלא דאתמר בלב הלב מבין הלב יודע, (שמות לא ו) ובלב כל חכם לב נתתי חכמה, הרי חכמה ותבונה ודעת בלבא, דבהון אתעבידו שמיא וארעא ותהומין, ובהון אתעביד משכנא,

דף קיז עמוד א

הדא הוא דכתיב, (שם לא ג) **ואמלא אותו רוח אלהי״ם בחכמה בתבונה ובדעת**, מה דלית כולי האי בעיינין.

ורעיא מהימנא מאן דכולי האי בלביה, יתיר חזי מן נביא, כל שכן מחשבתא דילך דלית לה סוף, ובה תסתכל בההוא דלית ביה סוף, מה דלא הוה לך רשו בקדמיתא לאסתכלא בעיינין, הדא הוא דכתיב (שם לג כג) **וראית את אחורי ופני לא יראו**. אלין טפשי דלבא, אינון מתין וסומין באלין קליפין, אבל לגבך לאו אינון חשיבין כלום, ולא מפסיקין בינך לבין קודשא בריך הוא ושכינתיה, וכל בני עלמא דאתי ומלאכין, דהכי ייעול לגבך באינון חלונין דעיינין ואודנין ונוקבי חוטמא ופומא, כמלכא דייעול באתכסייא לחדרי חדרים למללא עם בריה, ובגין דא מצלין ישראל ביה בצלותא דלהון, אתה חופש כל חדרי בטן רואה כליות ולב אין כל דבר נעלם ממך.

והיינו דאמר שלמה, (שיר ב ט) **משגיח מן החלונות וגו׳**, ואלין אינון חלונות דעיינין ואודנין ונוקבי חוטמא ופומא, באלין שבעה נוקבין נשמתא סליקת בשבעה מיני בוסמין, והכי צלותא סליקת באלין שבעה בוסמין, דאינון (שם ד יד) **נרד וכרכם קנה וקנמון עם כל עצי לבונה מר ואהלות עם כל ראשי בשמים**, בההוא זמנא דצלותא הכי סליקת, מקטרת מר וכו׳, הקדוש ברוך הוא שאיל עלה, (שם ג ו) **מי זאת עולה מן המדבר וגו׳ מקטרת מר ולבנה וגו׳**, מי זאת ודאי, מסטרא דמ״י איהו ודאי בינה, כלילא משבעה מיני בוסמין. ודא קריאת שמע כלילא מחמשין תרעין, דאינון כ״ה כ״ה, כלילא משבעה ברכאן, בשחר שתים לפניה ואחת לאחריה, ובערב שתים לפניה ושתים לאחריה, ואינון (ד״ה א כט יא) הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד, עד לך יהו״ה הממלכה דאיהי מלכות, דאיהי כלילא מתלת בוסמין, מקטרת מר דא כתר, ולבונה דא חכמה, מכל אבקת רוכל דא בינה, קום אשלים פקודין דמרך:

לא תהיה אחרי רבים לרעות וגו׳ אחרי רבים להטות -- אחרי רבים להטות, לית רבים פחות משלשה, ואי לית בית דין בשלשה לית להטות בתר דיניה, בית דין שכינתא, בשלשה, תלת חיון דמרכבתא דילה, ואיהי דין תורה דין אמת עמודא דאמצעיתא, וכל דיין דלא דן דין אמת לאמתו, דא איהו כאילו אשליט סמא״ל בעלמא, (דניאל ח יב) **ותשלך אמת ארצה**, ואפיל שכינתא עמיה, ויקים גיהנם בת זוגיה דסמא״ל עם סמא״ל, באתר דדין אמת יוקים שפת שקר, דין אמת עמודא דאמצעיתא, שפת שקר גיהנם וסמא״ל.

ובגין דא כד דיין דן דין, גיהנם פתוח משמאלו, בת זוגיה דסמא״ל, וחרב על צוארו מלאך המות סמא״ל מאחורוי מעל צואריה, וגן עדן פתוח לימיניה, ועץ החיים פתוח לקמיה על רישיה. אי דן דינא דשקרא, שליט עליה מלאך המות ושחיט ליה, ולבתר אוקיד ליה בגיהנם, ואי דן דין אמת, קודשא בריך הוא ייעול ליה לגן עדן, ואטעים ליה מאילנא דחיי, דכתיב עליה (בראשית ג כב) ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם, דאתברי באורייתא, דאתמר בה (משלי ג יח) עץ חיים היא למחזיקים בה, עץ החיים תפארת, חיים דיליה חכמה ובינה, חיי המלך ודאי.

ולעולם דינא דמלכותא דינא, ודינא בלב, ואתמר ביה הלב רואה, ובגין דא אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות. והכא לית דיין אלא קודשא בריך הוא, מה שעיניו רואות, (ד״ה ב טז ט) כי יהו״ה עיניו משוטטות, (איוב לד כא) עיניו על דרכי איש, ובהון (שיר ב ט) משגיח מן החלונות, בשבע נוקבין דבר נש, בתרין עיינין ותרין אודנין ותרין נוקבין דחוטמא ופומא, הא שבע דאמא עלאה. והכי בעובדוי אסתכל בשבע מסטרא דשכינתא תתאה, בתרין ידין וצואר תלת, וגוף ובריתא תרין, הא חמש, תרין רגלין הא שבע.

י״ה יו״ד ה״א -- בשבע אתוון דיליה אסתכל בשבע נוקבין דרישא,

דף קיז עמוד ב

נקבים, על שם נקבה דנקביה פתוחות לקבל, ו״ה וא״ו ה״א, בשבע אתוון דיליה אסתכל בשבעה אברין דלתתא, דאינון תקונא דגופא, דבהון עשיית המצות, אשתו כגופו דמיא, ועל שם פקודין אתקריאו אברים, על שם שכינתא, גופא.

דמסטרא אחרא לבושא דאינון עור ובשר, הדא הוא דכתיב (איוב י יא) עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תסוככני, באתר דלית שכינתא, ההוא גופא לא אתקרי אלא לבושא דאדם, דאיהו תורה, (במדבר יט יד) זאת התורה אדם כי ימות באהל, (ישעיה מד יג) כתפארת אדם לשבת בית, ובאתר דתמן מצוה אתקרי גופא דאדם, כגון גופי הלכות ופסקי דינין.

קודשא בריך הוא שופט, עמודא דאמצעיתא, מסטרא דבינה דאיהו יהו״ה, דיין מסטרא דמלכות, שוטר הוא שליט, (ומסטרא דיוסף הצדיק מתמן) (בראשית מב ו) ויוסף הוא השליט, וכל ספירן אינון שופטים מסטרא דאמא עלאה, דתפארת שופט, ואינון שוטרים מסטרא דמלכות, דצדיק מתמן שוטר ומושל.

ובפקודא בתר דא מני שופטים וכו׳, (תמצאנו בריש פרשת שופטים דף רעד ע״ב):

מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרוג וגו׳ -- פקודא להשוות הבעלי דינין, ולהתרחק מדבר שקר, דלא יימרון משוא פנים (יש בדבר), דקודשא בריך הוא אתמר ביה, (דברים י יז) אשר לא ישא פנים, ול**א** יק**ח** שח**ד**, בסופי תיבות **אחד**, האי דיין צריך למהוי כגוונא דאחד, דאיהו יהו״ה אחד, דלא יקח שחד, דיהא איהו בדיוקניה, ובדינא להשוות תרווייהו כאחד, ולא יטה דינא לדא יתיר מן דא, אלא בתקלא חד, עד דיקבלון דינא, ולבתר כל חד אתדן כפום עובדוי.

ואוקמוה מארי מתניתין, צדיק יצר הטוב שופטו, רשע יצר הרע שופטו, בינוני זה וזה שופטו, מאן דאיהו מאילנא דחיי לית ליה דינא כלל, לית ליה יצר הרע, ודא צדיק גמור, ודא צדיק וטוב לו, ולית טוב אלא תורה, הדא הוא דכתיב (משלי ד ב) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו.

וצדיק ורע לו, מסטרא דעץ הדעת טוב ורע, ואמאי אתקרי צדיק בתר דרע לו דאיהו יצר הרע, אלא בגין דטוב שליט עליה אתקרי צדיק ורע לו, דההוא רע איהו תחות רשותיה, (ס״א כעבדא תחות רביה).

רשע וטוב לו, אמאי אתקרי רשע, בגין דאיהו אסתלק למהוי רישא יצר הרע דיליה, וטוב איהו תחות רשותיה, כעבדא תחות רביה. ואף על גב דרשע איהו מכתיר את הצדיק, ויכיל צדיק גמור לאענשא ליה, (משלי יז כו) גם ענוש לצדיק לא טוב, בגין ההוא טוב דאיהו תחות רגלוי דרשע, לית לאענשא ליה, דאולי יחזור בתשובה ויתגבר על יצריה, ויהא עפר תחות רגלוי.

דמסטרא דרשע וטוב לו, (נ״א שכינתא) שכיבת, (רות ג ז) ותגל מרגלותיו ותשכב, האי איהו (משלי ל כג) ושפחה כי תירש גבירתה (ד״א ומסטרא דצדיק גמור), שפחה יצר הרע נוקבא, דיצר הרע דכר בגיניה אתמר (ישעיה מב ח) וכבודי לאחר לא אתן, (במדבר א נא) והזר הקרב יומת.

ומסטרא דצדיק ורע לו, שכינתא איהי עטרה על רישא דבר נש, ושפחה יצר הרע אתכפייא תחות גבירתה, ומסטרא דצדיק גמור, לית זר ולית יצר הרע, ומסטרא דרשע גמור לית ליה חולקא בשכינתא, דלית חולקא לבר נש בשכינתא אלא מסטרא דטוב.

ולית כל שכינתא שקילין, דהא שכינתא דאילנא דטוב ורע איהו כרסייא, אבל שכינתא דאילנא דחיי, עלה אתמר (תהלים ה ה) לא יגורך רע, אבל (ד״א אלא) בגין דאתמר בה (שם קג יט) ומלכותו בכל משלה, מאן דפגים אתר דילה, אתחשיב כאילו עביד במטרוניתא קלנא, דקלנא דמטרוניתא איהו מאן דמזלזל באתרהא, וקלנא דמטרוניתא דמלכא איהו, כל שכן מאן דאעבר לה מאתרהא, ושוי שפחה באתרהא, דבכל אתר דאיהו פגים מטרוניתא לא שריא תמן, אלא שפחה דאיהי פגימא שריא באתר פגים, ופגימו דבר נש דחובוי, פגים בכל אברין דיליה, עד דלא אשכחת מטרוניתא אתר לשריא תמן, ולית ליה תקונא

דף קיח עמוד א

עד דיחזיר לה על כל אברין דיליה.

אמר בוצינא קדישא, רעיא מהימנא בגין דא אנת מתקן בחבורא דא דרמ״ח פקודין, לאמלכא לקודשא בריך הוא על כל אברים דשכינתא בכל פקודא ופקודא, ולית אנת חייש ליקרך, זכאה חולקך, דכגוונא דאנת אמליך לקודשא בריך הוא בכל אברים דשכינתא, דאינון בעלי מדות דכל ישראל, מארי מדות אינון אברים דשכינתא, הכי עביד קודשא בריך הוא לשריא שמיה עלך, וימלכינך על כל משריין עלאין ותתאין:

קום רעיא מהימנא, לסדרא דינין בהלכות נזיקין, בסדורא דשמא דא הוי״ה, דאיהו (תהלים סח יח) רכב אלהי״ם רבותים אלפי שנאן, דאינון שור נשר אריה אדם, דהא מסטרא דימינא דתמן יהו״ה, ארבע חיוון הכי איהו סדורא דלהון, אדם אריה נשר שור, וכפום שנויין דהויין הכי איהו תנועה וסדורא דחיון. וחיוון דסטרא אחרא דאינון נזיקין דשמאלא, הכי סדורייהו שנאן, ובגין דא התחלה דלהון השור, קשיר בד׳ אבות נזיקין, השור והבור והמבעה וההבער, וסיומא דלהון אדם מועד:

קום אתער בדינין, פתח רעיא מהימנא ואמר, (שם נא יז) **אדנ״י שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך** -- אדנ״י בהפוך אתוון דינ״א, ובגין דא אמרו מארי מתניתין, דינ״א דמלכותא דינא, כל דינין בהאי שמא אתדנו, (ס״א בה׳ בד׳ וכו׳), בד׳ בג׳, בד׳ שכינתא (ס״א בית דין בג׳, בית דין שכינתא, בג׳) לקבל תלת אבהן, עמודא דאמצעיתא דיין אמת, והוא דיין לדון מסטרא דאדנ״י, דתמן איהו דיין אמת ומסטרא דשם אלהי״ם שופט, הדא הוא דכתיב (שם עה ח) כי אלהי״ם שופט.

ומה דינין אינון? חד לדון בנזקי שור, תניינא לדון בנזקי בור, תליתאה לדון בנזקי אש, רביעאה לדון בנזקי אדם, ואבתרייהו לדון בדיני ארבע שומרים, שומר חנם, ושומר שכר, והשואל, ונושא שכר, (ס״א והשוכר), לקבלייהו דינין ארבעה, דין חלוקת השותפים, דין חלוקת קרקעות, דיני עבדים ושפחות, דיני תובע ונתבע, בכמה מיני תביעות דחיוב ממון, וגזל ואבדה, או שמזיק לחברו והורגו באחד מארבע מיתות בית דין.

אדון איהו קודשא בריך הוא באדנ״י, לדון בכל מיני דינין לשפחה בישא כי תירש גבירתה, דמינה כל נזיקין אשתכחו, דאינון (כל) מלאכי חבלה, דמנייהו נשמתהון של רשעים, כמה דאוקמוה מארי מתניתין, נשמות הרשעים הן הן המזיקים בעולם, אל אחר מזיק גזלן רשע, ובת זוגיה סם המות, **נזק שבת ובשת ורפוי** לשכינתא ובנהא.

שבת דבטולא דאורייתא דבטילת לבנהא, **ורפוי** דגרמת לון דמתרפין מדברי תורה, **נזק** בכמה נזקין דמלאכי חבלה, מארי משחית אף וחמה, **ובשת** דהוו מבזין לשכינתא בע״ז שקרא דלהון, והוו אמרין איה אלהי״ך.

וכמה גזלות מן שפחה בישא דאתמר בה (ישעיה ג יד) גזלת העני בבתיכם, כמה ברכאן גזלת לשכינתא שפחא בישא, בכובד המס, ובכובד כמה דינין משונים על בנהא, וכמה קרבנין דבי מקדשא דבטילת למטרוניתא, ובשת דמטרוניתא דאשתארת ערומה מד׳ בגדי זהב, דנהרין מד׳ טורי אבן בי״ב אבנין מרגלן, מעיל בכמה זגין ורמונים, וארבע בגדי לבן, דבהון הות מטרוניתא מתקשטא קדם מלכא, הדא הוא דכתיב (בראשית ט טז) וראיתיה לזכר ברית עולם, וגזלת לה לגבירתה כמה מאכלין דקרבנין.

שור מועד בעלה, עאל לבי מלכא רבוניה, בארבע אבות נזיקין דיליה, (דאינון (יחזקאל א י) ופני שור מהשמאל לארבעתן), דאינון עון ומשחית אף וחמה, דכלהו מועדין לקלקל, בגופא דיליה הרביץ על הכלים, מזבח מנורה שלחן, ושאר מאנין רבץ עלייהו ושברתן, ובשן דיליה אכיל כל קרבנין, דמאכלים דפתורא, ושארא ברגלוי רפסא, (ומדקא כלא, ושארא דאינון אמורין ופדרין ושירי מנחות ברגלוי רפסא), ובקרן דיליה קטל כהני וליואי, הרס כלא, (איכה ב ב) **חלל ממלכה ושריה**.

דף קיח עמוד ב

הבור נוקבא בישא לילי״ת, בבית דילה דאיהי בית הסהר, תפיסת למטרוניתא ובנהא, שפחה בישא בגלותא דילה, ושויין לון בכמה שלשלאין ואסירין לבנהא, ידייהו מהדקן לאחורא, (איכה א ג) היא ישבה בגוים לא מצאה מנוח, ולא עוד אלא (שם ח) כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה גם היא נאנחה ותשב אחור.

ולא עוד אלא זונה דאיהי הבער דהיינו אש, (שם ד יא) ויצת אש בציון, לבתר קם אדם בליעל רשע, רביעי לאבות נזיקין, דאתמר ביה אדם מועד לעולם בין ער בין ישן, ושלח את בעירו, ואכיל ושצי וגדע כרמים ופרדסים דירושלם, ושצי כלא.

רבון עלמא, אנת קשוט ואורייתך קשוט, יהבת לן מצות תפילין, לצדיקים גמורים איהו אגרא כפום עובדייהו, פאר על רישייהו, ומשמשין לאבוהון ואמהון, כגוונא דגופא דכל אברים דיליה משמשין לרישא, הכי אתתא משמשא לבעלה. ואית מלאכין דאינון משמשין לגופא, ומלאכין דמשמשין לנשמתא, וכגוונא דאית אפרשותא בין גופא לנשמתא, הכי אית אפרשותא בין מלאכין דגופא למלאכין דנשמתא, ואית נשמתא לנשמתא, ומלאכין למלאכין, (קהלת ה ז) **כי גבוה מעל גבוה שמר וגבוהים עליהם**.

ואלין דאינון נשמתא לנשמתא כלהו חד, ואף על גב דארח מתלא אינון כגופא אצל נשמתא אלין לאלין, בגין דמקבלין אלין מאלין, הכי שכינתא (נשמתא) אף על גב דאיהי לקבל שאר נהורין דבריאה כנשמתא אצל גופא, לקבל קודשא בריך הוא חשיבא כגופא, אבל כלא חד, הכא גופא ונשמתא כלא חד, מה דלאו הכי בבר נש, דגופיה ונשמתיה בפרודא, דא חומר ודא שכל, דא חיי ודא מותא, אבל קודשא בריך הוא חיים ושכינתיה חיים, הדא הוא דכתיב (משלי ג יח) **עץ חיים היא למחזיקים בה**.

וכל אינון דרשימין בסימנין דקודשא בריך הוא ושכינתיה, אינון רשימין ביומין דחול באות דתפלין ובאות דמילה, ורשימין בזכור ושמור בשבת, ורשימין בתורה שבכתב דאתיהיבת מימינא, ובתורה שבעל פה דאתיהיבת משמאלא, וקודשא בריך הוא זכור מימינא ושמור משמאלא, ושכינתא זכירה מימינא ושמירה משמאלא.

אינון תפילין דרישא דבר נש ותפלין דיד, והכי שכינתא (תהלים יט ח) תורת יהו״ה תמימה, ומצוה דיליה, והאי מסטרא דעמודא דאמצעיתא דאיהו כליל דינא ורחמי זכור ושמור, אתקריאת איהי זכירה שמירה, ובכל פקודין איהי שקיל לגביה במדרגה. אבל מסטרא דחסד, קודשא בריך הוא זכור ושכינתיה שמור, כמה דאוקמוה מארי מתניתין זכור לזכר ושמור לכלה, בגין דבימינא ובשמאלא ענפין מתפרדין, כגוונא דכנפי ריאה דאינון פרודות מלמעלה, לקבלייהו חיון (יחזקאל א יא) **ופניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה**, ולקבל פתוחות דספר תורה, לתתא תרווייהו ביחודא חדא, כגון סתומות דספר תורה דלית תמן פרודא, ובגין דא באתר דיחודא דאיהו גופא, דומה לשדרה דלולב, אם נפרצו או נפרדו עליו פסול.

בכמה רשימין רשים קודשא בריך הוא לישראל, לאשתמודעא לגבי מלאכין, אלין דימינא דתליין מקודשא בריך הוא, או אלין דשמאלא דתליין משכינתא, או אלין דתליין מקודשא בריך הוא ושכינתיה ביחודא חדא. ודאי אלין דאית בהון תורה רשימין בחסד, ואלין דאית בהון מצוה רשימין בגבורה, ואלין מארי דתפלין ואות שבת ואות ברית רשימין בצדיק, ובעירן עמי הארץ אינון רשימין באעברו דערלה ופריעה.

עופין בזפק ובקרקבן נקלף, באעברו דזפק וקלופה דקרקבן, אינון רשימין עופין למיכל, ובעירן בתרי סימנין, מעלת גרה ומפרסת פרסה, כלהו רשימין בתרי סימנין, כגוונא דערלה ופריעה דמתעברן מעמא קדישא. אבל תלמידי חכמים כלהון רשימין, מנהון בכרסייא, ומנהון במלאכי, בארבע חיון דכרסייא, מנהון בככביא ובמזלי.

דף קיט עמוד א

ומנהון רשימין במדות, דקודשא בריך הוא אשתמודעין, ואינון דמתעסקין באורייתא ובמצות לשמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה, שלא על מנת לקבל פרס, אלא כברא דאיהו מחוייב ביקרא דאבוי ואמיה, דא אתקשר ודאי ואתרשים בעמודא דאמצעיתא ושכינתיה, כאילו ביה הוו חד, ומאן דאית ביה תורה בלא מצוה, או מצוה בלא תורה, כביכול כאילו הוו ביה בפרודא, אבל בדא ודא, כאילנא דענפוי מתפרדין לימינא ולשמאלא, ואילנא יחודא דתרווייהו באמצעיתא.

רשיעיא אינון רשימין בלא סימנין דטהרה, אינון דלית להון תפלין על רישא ודרועא, ואינון דלא רשימין בתורה ובמצות, ואלין דלא נטרין זכור ושמור, ולא רשימין בתכלת ולבן דציצית, ואלין דלא רשימין באלין סימנין שקץ הם לכם, לאו אינון ישראל אלא עמי הארץ, מה אלין שקץ ושרץ, אוף אינון (נ"א כן) שקץ ושרץ, כמה דאוקמוה מארי מתניתין, עמי הארץ הם שרץ ונשותיהם שקץ, ועל בנותיהם אתמר (דברים כז כא) **ארור שוכב עם כל בהמה**. ומיתתהון מיתה באתגליא, ולית מיתה אלא עניותא, ומיתה דעניותא דלהון לא יהא באתכסיא, כעופין דדמיין למארי פקודין, אלא באתגלייא לעיני עמא, דעני חשוב כמת.

ואית עניותא באתכסיא מעיני בני נשא, ואית עניותא לעיני כלא, כזריקו דדם דבהמה, וזריקתה לעיני כלא, דשפכין דמא קמי כלא, הכי עניין שפכין דמוי באנפייהו לעיני בני נשא, ואתהדרין ירוקין כמתין. ואי הדרין בתיובתא, ולא פתחין פומהון להטיח דברים כלפי מעלה, ומיתה דלהון בסתימו דפומא, כבעירא דאיהי מתה, ולית לה קול ודבור, ובוידוי הכי יימא איהו, אין לי פה להשיב ולא מצח להרים ראש.

ומתודה ומייחד לקודשא בריך הוא בכל יומא, למהוי מיתתיה באחד, כגוונא דשחיטת בהמה בתריסר בדיקות דסכין, ובסכין דאינון אח"ד, ומברך ומקדש לקודשא בריך הוא בכל יומא בברכו ובקדושה, ובכל אכילה ושתיה דיליה, כגוונא דמברך כהנא, ברוך אתה, הא ברכה, אשר קדשנו, הא קדושה.

כד רוחא מברך לקודשא בריך הוא בכל יומא בברוך, ומקדש ליה בקדושה דיליה, ומיחד ליה ביחודא דאיהו שכינתיה, קודשא בריך הוא נחית על ההוא רוחא בכמה משריין.

אליהו ודאי בר נש דמברך ומקדש ומיחד למטרוניתא, כמה משריין דמטרוניתא סלקין עמיה, ומשריין דמלכא נחתין לגביה, וכלהו לנטרא ליה, ולאודעא ליה להוא רוחא כמה חידושין ועתידות בחלמין דנבואה, וכמה סתרים, כגוונא דיעקב דאתמר ביה, (בראשית כח יא) והנה מלאכי אלהי"ם עולים ויורדים בו, ועל משריין דמלכא ומטרוניתא אתמר, (שם לב ג) ויקרא שם המקום ההוא מחנים, אבל מלכא ומטרוניתא לא נחתין תמן:

אמר אליהו, רעיא מהימנא, הכי הוא ודאי, אבל בגין דבכל פקודא ופקודא הוה אשתדלותא דילך ליחדא קודשא בריך הוא ושכינתיה בכל משריין דעילא ותתא, הכי קודשא בריך הוא ושכינתיה וכל משרייתיה עילא ותתא, מתיחדין ברוחא דילך בכל פקודא ופקודא.

כברא דמלכא דאבא ואימא רחמין ליה ונשקין ליה, ובחביבו דיליה לא המנין ליה במשריין דלהון, אלא אינון גופייהו נטרין ליה, בגין דההוא רוחא דילך מסטרא דעמודא דאמצעיתא איהו, דאיהו ו' כליל אבא ואימא דאינון י"ה, נפש דילך בת יחידה מסטרא דאת ה', שכינתא תתאה לא זזת מינך, וכגוונא דאבא ואימא נטרין ברא, הכי נטרין ברתא במשריין עלאין דאינון מחנים.

ובמחשבה עלאה סלקין לרוחא דילך, כמה דאוקמוה, ישראל עלה במחשבה, יו"ד ה"א וא"ו ה"א, ואימתי רוחא דילך סליקת במחשבה, כד איהי שלימא, ואתמר בה (תהלים קנ ו) **כל הנשמה תהלל יה**

דף קיט עמוד ב

ובנפשא דאיהי ה'.

רוח יהו"ה אתמר ביה (יחזקאל לז ט) כה אמר יהו"ה מארבע רוחות באי הרוח, ואינון (ישעיה יא ב) רוח יהו"ה, רוח חכמה ובינה, רוח עצה וגבורה וגו', שלים בארבע אתוון סליק במחשבה, ועלת העלות מעטר ליה בכתר בכל האי יקר. רוחא דילך סליק ונחית בכל ליליא, וכל מלין דאתגליין לך.

חסר...

ועלייהו אתמר (דברים ד ד) **ואתם הדבקים ביהו״ה**-- אתם ולא אומין עכו״ם. ובגין דא (שמות כב יט) **זבח לאלהי״ם יחרם** - אלהי״ם אחרים, **בלתי ליהו״ה לבדו**. זכאה עמא קדישא דאתקריאו עאנא דקודשא בריך הוא, למקרב גרמייהו קרבנין קמיה, כמה דאתמר (תהלים מד כג) כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה, וקרבין גרמייהו כעאנין בתעניתא, דמעוט חלבא ודמא דתעניתא איהו חשיב יתיר מקרבנא דבעירין דהוה מתמעט דמא וחלבא, וכל אינון אמורין ופדרין דמתאכלין כל ליליא. זכאין אינון (ס״א ישראל) דמקרבין רוחין דלהון קרבנין קדם ה׳ בכל ליליא וליליא, דרוחא דלהון היא העולה לגביה, אי סליק לה בתורה ומצוה.

בתורה דאיהי עשר אמירן דאתייהיבו מאת י׳, דבעשר דברן מאתוון ה״ה, בו׳ בשית חומשי תורה, בספר בראשית, חמשה אינון דאתקריאו חמשה חומשי תורה, שתיתאה ספר בראשית אקרי.

ובמחשבה דאיהו יו״ד ה״א וא״ו ה״א, דאתמר ביה ישראל עלה במחשבה, ולאן אתר סליק, לגבי כתר, דתמן עלת העלות מופלא ומכוסה.

זכאה מאן דסליק ליה במצוה, דאיהי מצות תפילין, דבהון ארבע פרשיות דבהון שם יהו״ה, י׳ קדש לי, ה׳ והיה כי יביאך, ו׳ שמע ישראל, ה׳ והיה אם שמוע, במחשבה, לקשרא לה ביד דשכינתא. איהי י״ה, כלילא ממעשה דאיהי ה׳, ודבור דאיהי בינה כלילא ו׳ ספיראן, ובמחשבה דאיהו יו״ד ה״א וא״ו ה״א יהו״ה, י״ד אתוון כחושבן יד. ואתרמיזו בארבע פרשיין, וביתא דתפלין א׳, ותרין רצועי דרישא (נ״א ודידא) שבע, דתרין שינין תשע, וקשר דרצועה עשר, וד׳ פרשיין דיד (ס״א הרי י״ד), יד דשכינתא, יד יהו״ה, בגינה אתמר (תהלים לא ו) בידך אפקיד רוחי וגו׳, רוח אתפקד ליהו״ה, וקודשא בריך הוא נחית לגביה לקבלא ליה לגבי שכינתא, ונטרי ליה קודשא בריך הוא ושכינתיה, ומאן גרים דא, מאן דבכל מצוה ומצוה סליק שכינתא לגבי קודשא בריך הוא.

[...חסר כאן תחילת המאמר ובאמצעו - גר״א] ושבעין תיבין דיענך יהו״ה ביום צרה, ובמאי צווחת, אלא ודאי ישראל אית בהון מארי תורה, מלאכים מסטרא דאילת השחר דאיהי שכינתא.

ותרין דרגין אינון ׳בקר׳ ו׳שחר׳. ועלייהו אתמר (שם טז יא) **נעימות בימינך נצח**. בקר דאברהם דאיהו חסד, דא סליק יתיר ביומא דפורקנא, אבל שחר אקדים ליומא דפורקנא, ומאי איהו, נצח דשכינתא, מסטריה אתקריאת אילת השחר. ובגין דא למנצ״ח, תמן נצ״ח תמן ל״מ, דאינון שבעין קלין דצווחת אילת השחר על בנהא, דאתתקף עלייהו קדרותא בגלותא, שחרות השחר, בשבעין שנין בתראין, (בשבעין) בההוא זמנא יתקיים בישראל, (ישעיה כו יז) **כמו הרה תקריב ללדת תחיל תזעק בחבליה**, כן היינו מפניך יהו״ה, ועל כן נקוה לך יהו״ה אלהינ״ו.

ובהון אילת אעילת רישהא בין ברכהא, רישא איהו צדיק יסוד עולם, בין ברכהא דאינון נצח והוד, ואומי לה ביה למפרק לבנהא בבקר, דאיהו אריה, בקר ימינא דאברהם, משיח בן דוד דנפיק מיהודה, דאתמר ביה (בראשית מט ט) גור אריה יהודה, ובגין דא (רות ג יג) **חי יהו״ה שכבי עד הבקר**.

בה (ישעיה סג יב) **מוליך לימין משה זרוע תפארתו בוקע מים וגו׳**, בגין דתפארת דרגא דמשה, גופא, וחסד דרועא דיליה, ומשה אתקשר בע״ב דאיהו חסד דרגא דאברהם, דהכי סליק בחושבן ח״י וו״ו מן ויסע ויבא ויט, תלת ענפי אבהן ש׳ דאתקשר בש׳ של משה, דאתמר בהון (יחזקאל א י) **ופני אריה אל הימין לארבעתם, ופני שור מהשמאל וגו׳, ופני נשר לארבעתן**. מ״ה מן משה - ודמות פניהם פני אדם.

דרועא שמאלא אתמר ביה שמאל דוחה וימין מקרבת, דאף על גב

דף קכ עמוד א

דאקדים בתשרי, דאוקמוה ביה מארי מתניתין, בתשרי עתידין להגאל, תהא דוחה בגין דלא ימות משיח בן אפרים, דוחה מרומי דאיהי שמאל, עד דיקרב ימין, פסח דרועא ימינא, לקיים בה (מיכה ז טו) **כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות**, והאי איהו בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל, לקיים בהון (ישעיה נד ח) **ובחסד עולם רחמתיך אמר גאלך יהו״ה**.

ולבתר נטלי כלהו מגבורה, דמניה משיח בן אפרים, לנטלא נוקמא משנאוי, דהכי בעי לנקאה עבורא דאינון ישראל בימינא, ולבתר לאוקדא קש בשמאלא, הדא הוא דכתיב (עובדיה א יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום.

וכנישו דעבורא דא עמודא דאמצעיתא, ביה (בראשית מט לג) ויאסף (אל עמיו), לאן אתר, לביתא, דא שכינתא.

אבל בדרגא דמשיח בן יוסף איהו דקא רמיז, (במדבר כב ד) **עתה ילחכו הקהל את כל סביבתינו כלחוך השור את ירק השדה**, דעלייהו אתמר (תהלים צב ח) **בפרח רשעים כמו עשב וגו׳**.

מפסח ועד תשרי יהא פורקנא, דאיהו עד, ומתמן ואילך יהא השמדה דלהון, (שם) להשמדם (פרקנא) עדי עד, (נ״א ולא עד בכלל, אלא עד דמטי לעד, מתמן ואילך להשמדם עדי עד), כד מטו לתשרי דאיהו שור, ביה כלחוך השור.

וסמיכו (ס״א דישראל, ומטו דלהון בימינא וכו׳) דלהון דישראל בימינא דאיהו אריה, אבל קימה דלהון בגופא דאילנא, והאי איהו כל הכורע כורע בברוך, צדיק, דאתמר ביה ביוסף הצדיק, (בראשית לז ז) והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחוין לאלמתי, והאי איהו (רות ג יג) חי יהו״ה שכבי עד הבקר.

וכל הזוקף זוקף בשם, דרגא דמשה רבינו לעילא, (ס״א ובמשה) ומשה לתתא, ביה יקומון כל ישראל, כאברין דגופא דביה כלהו זקיפין בעמידה, ובהאי איהו כל הזוקף זוקף בשם, בגין דעליה אתמר (שמות לג יז) ואדעך בשם.

יהון משיח בן דוד דאיהו אריה מימיניה, ומשיח בן יוסף דאיהו שור משמאליה, מימינא אברהם, משמאלא יצחק, ואיהו נשר באמצעיתא, שלשלת דלהון מסטרא דיעקב. ש׳ דמשה, קדושה לך ישלשו, מסטרא דאריה תלת אנפין דאבהן אתקריאו אריות, בקר, מסטרא דשמאלא אתקריאו פרים מנגחים, ומסטרא דאמצעיתא אתקריאו נשרים, ועלייהו אתמר (שם יט ד) ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי, הא אינון תשעה, עשיראה ורביעאה (אדם, מה שמו) דמשה, דרכיב על תלת חיוון.

ואתמר בישראל (בראשית א כו) **וירדו בדגת הים**, ממנן דימא, מסטרא דנחש דהוה שרא דמצרים, דאתפשט בגלותא בתראה מים עד ים, ובעוף השמים, ערבוביא בישא, עמלקים נפילים תערובת דכל אומין, בכל סטרא בגלותא בתראה, בין בישראל, בין בישמעאל, בין בעשו (באומות העולם), ובבהמה אלין בני עשו, דשולטנתהון בכל הארץ, ויתקיים במשיח (תהלים עב ח) וירד מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ, והכי בתרין משיחין, והכי בישראל, וכלא בזכות מ״ה (שמו) דמשה.

וייתון נס דמשיח בן דוד מיהודה אריה רשים עליה, ונס דמשיח בן יוסף שור רשים עליה, ונס דשילה אריה לימינא שור לשמאלא נשר באמצעיתא, ואדם על כלהו, וארבע אנפין לכל חד, ארבע שבטין דשלש חיון י״ב, ולגבי אדם דאיהו מה שמו, בני משה, דבההוא זמנא יתקיים במשה, (במדבר יד יב) ואעשה אותך לגוי גדול ועצום ממנו, בההוא זמנא (קהלת א ט) מ״ה ש״היה ה״וא שיהיה, (שם ג טו) ואשר להיות כבר היה.

והאלהי״ם יבקש את נרדף -- ישראל דאתמר בהון (יחזקאל לד לא) **ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם**, דהוו נרדפים קדם ערב רב זאבים בישין, הא (בראשית מט כז) בנימין זאב יטרף לגבייהו, דטריף לון, ויתקיים בההוא זמנא (שם) בבקר יאכל עד, דהיינו עד כי יבא שילה, ודא בקר דאברהם, ולערב יחלק שלל, דא ערב דיצחק, דתמן תרין משיחין, בחד ייכול (ס״א ממונא) ממנא דאומין דעלמא, ובחד יחלק לון לישראל.

ישראל דאינון אילת, נרדפין קדם רשיעיא אריות, ויתער נפתלי דאיהו (שם כ״א) אילה שלוחה הנותן אמרי שפר, יתער בימינא

דף קכ עמוד ב

דאיהו אריה משיח בן דוד, דאתמר ביה (שם ט) גור אריה יהודה מטרף בני עלית, ויחזקון (ד״א ויחזור) על אומין דעלמא, כרע שכב עלייהו למטרף לון, מי יקימנו, בההוא זמנא נחזי מאן הוא אלה אחרא, דיקים ליה מלטרוף עלייהו, או אומה ולישן.

וישראל דהוו כיונה, נרדפין קדם נשר מסטרא דעופין דאומין דעלמא, בההוא זמנא יתער נשר, ויתפרש גדפהא על ערבובייא דאומין ועשו וישמעאל דאינון עמלקים, וערבוביא בישא דישראל, וטריף לון דלא ישתאר חד מנייהו, לקיים מה שנאמר בישראל (דברים לב יב) יהו״ה בדד ינחנו ואין עמו אל נכר.

ומתמן ואילך אין מקבלים גרים, כמה דאוקמוה מארי מתניתין, אין מקבלים גרים לימות המשיח, ואומין עכו״ם דעלמא דישתארון, יתער קב״ה חיה דאדם לשלטאה עלייהו, לקיימא בהון (ישעיה ס יב) כי הגוי והממלכה אשר לא יעבדוך יאבדו, לקיים בישראל (בראשית א כו) וירדו בדגת הים וגו׳, (שם ט ב) ומוראכם וחתכם וגו׳.

ומסטרא דתבואות ה׳ מיני נהמא, תבירין מכלהו, ואינון חטה ושעורה וכסמת ושבלת שועל ושיפון, אמתיל לון לישראל, הדא הוא דכתיב (ירמיה ב ג) קדש ישראל ליהו״ה ראשית תבואתה בה׳. כד יפקון מגלותא הכי יהון תבירין, עד דיתבריר אוכל מתוך פסולת, דהיינו קש ערב רב, עד דיתבררו

וישתמודעו ישראל בינייהו, כבר דאתבריר מגו מוץ ותבן, ועד דיתברירו מנייהו, י׳ דאיהו מעשר לא שריא על ה׳ דאיהו נהמא דה׳ מינין, לקיימא אומאה (שמות יז יז) כי יד על כס י״ה.

ובגין דא מוץ ותבן אינו מחוייב במעשר עד דיתבריר, לבתר דיתבריר מתכנשין לההוא אתר דאקרי ירושלם, כמה דחטה דבתר דאתבריר קש ותבן מכניסין לה לאוצר, הכי יתכנשון ישראל דאינון בר לירושלם, דאיהי בנויה על הר יהו״ה, דאתמר בה (תהלים כד ג) מי יעלה בהר יהו״ה ומי יקום במקום קדשו, נקי כפים ובר לבב, נקי כבר דאיהו עבורא, כד אתבריר מגו פסולת, בההוא זמנא נשקו בר כדבקדמיתא, דאתמר ביה (שיר א ב) ישקני מנשיקות פיהו, בר תרגום בן, בההוא זמנא דיהון נקיים כבר מגו קש ותבן, שריא שמיה עלייהו, וקרא לון (שמות ד כב) בני בכורי ישראל.

והכי מכל אילנין לית תביר כגפן, בנטיעו דיליה תביר, בענבים דיליה תביר, דאינון כתישין בין רגלין, והכי זית, זיתים דילה כתישין, בגלותא אמתילו ישראל בהון, הדא הוא דכתיב (תהלים פ ט) גפן ממצרים תסיע, וכן בגלותא רביעאה בתראה (ישעיה ה ז) **כי כרם יהו״ה צבאות בית ישראל**.

וכגוונא דא משולים ישראל לזית, (ירמיה יא יז) **זית רענן יפה פרי תאר**, ובגין דא (תהלים קכח ג) **אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך, בניך כשתלי זיתים**, סמיך דא לדא, בגין דאינון תבירין בגלותא.

ולבתר דיהון נקיים מגו פסולת, יתקדשון לבי מקדשא, כיין לנסכא על גבי מדבחא, וזיתים לאדלקא בוצינא שרגין למנרתא, ומאן זכה להאי, יין דלא יתנסך לכו״ם, דערב רב אינון יין דנתנסך לכו״ם, ומנהון משומדים מינים אפיקורסים, משומדים לעבירות שבכל התורה כלה, וישראל דאתמר בהון, (שם קו לה) ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם, עד דיהון דרוכין בין רגלייהו בגלותא, לא אתבירו מנייהו, ובגינייהו אמר דוד ע״ה (שם מט ו) למה אירא בימי רע עון עקבי יסבני.

ועלייהו אמר שלמה, (שיר א ח) **צאי לך בעקב״י הצאן**-- ביעק״ב, דעליה אתמר לגבי נחש הקדמוני דפתי לחוה, (בראשית ג טו) **הוא ישופך ראש, ואתה תשופנו עקב** -- בתר דיפקון מן גלותא, נמשלים לתפוחים ולכל ריחין טבין, כגוונא דמפקנו דמצרים, דכתיב ביה (שיר ח ה) **תחת התפוח עוררתיך**:

פקודא בתר דא להביא בכורים, ואבתריה להתודות על הבכורים, ואבתריה להתודות על המעשר, ומארי מתניתין מקשים על המעשר, דאי יהא קדם לקיטתו, או אחר לקיטתו עשורו, כגון אתרוג דאתמר ביה באילן הלך אחר חנטה, אית מאן דאמר אחר בשול הפירות, ואתרוג מקצתו דומה לאילן ומקצתו לתבואה, דאינון זרעים דאתמר בהון דלאחר לקיטתו עשורו, דאילן לאו איהו אלא עד אחר גמר בשולו.

ובגין דא תקינו המוציא

דף קכא עמוד א

ואנשי קדש תהיון לי וגו׳ רבי יהודה פתח (איוב כח יב) **והחכמה מאין תמצא, ואיזה מקום בינה** - זכאין אינון ישראל דקב״ה בעי ליקרא לון יתיר (נ״א ביקרא דלהון) על כל שאר בני עלמא. בקדמיתא אמר לון (שמות יט ו) **ואתם תהיו לי ממלכת כהנים**; לא אעדי רחימותא סגיאה מנהון עד דקרא לון **וגוי קדוש**, דאיהו יתיר; לא אעדי רחימותא מנהון עד דקרא לון (דברים יד ב) **כי עם קדוש אתה**; לא אעדי רחימותא מנהון עד דקרא לון **ואנשי קדש תהיון לי** - דאיהו יתיר מכלא.

כתיב **והחכמה מאין תמצא** - אורייתא מחכמה נפקת, מאתר דאקרי קדש, והחכמה נפקת מאתר דאקרי קדש הקדשים. רבי יצחק אמר, וכן יובלא אתקרי קדש, דכתיב (ויקרא כה יב) יובל היא קדש תהיה לכם, וישראל כלילן מנייהו, הדא הוא דכתיב ואנשי קדש תהיון לי.

בקדמיתא קדוש והשתא קדש - מה בין האי להאי? אמר רבי יוסי, דא לעילא לעילא, ודא לאו הכי, דכתיב (ישעיה ד ג) **והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו**, בהאי אתר אקרי

רעיא מהימנא

מאתר דבשולו יפה, לאפקא פת שרוף, אלא ממקום שהוא מוטעם, והכי תבואה בתר לקיטתו איהו כבישול פירות.

וישראל אינון משולים לאילן ולתבואה, דאתמר בהון (שמות כג יט) ראשית בכורי אדמתך תביא בית יהו״ה אלהי״ך, והכי (דברים יח ד) ראשית גז צאנך תתן לו, דאינון ישראל דאתמר בהון (יחזקאל לד לא) ואתן צאני, והכי ישראל (ירמיה ב ג) קדש, (ד״א קדש ישראל) ליהו״ה ראשית תבואתה, לאחר לקיטתו מן גלותא עשורו, ואתקריאו קדש ליהו״ה.

וישראל אתקריאו אילנא רבא ותקיף, ומזון לכלא ביה, ביה אורייתא דאיהי מזונא לעילא, ביה צלותא דאיהי מזונא לתתא (נ״א לעילא), ואפילו מלאכין לית לון מזונא אלא בישראל, דאי לאו דישראל יתעסקון באורייתא, לא הוה נחית לון מזונא מסטרא דאורייתא דאמתילא לעץ, הדא הוא דכתיב (משלי ג יח) עץ חיים היא למחזיקים בה, ולאיבא דאיהי מצוה, והכי אורייתא אמתילא למיא, והכי לאשא, ולא הוה נחית מיא מלעילא, וחמה דאיהי אשא לא הוה נחית (ס״א מלעילא) לבשלא פירות האילן, אלא בגין ישראל.

ובגין דא אתמר בישראל (שיר ב יג) **התאנה חנטה פגיה**, אלין מארי מצות, **והגפנים סמדר נתנו ריח**, כד פתחין בתיובתא, ומיד אתמר בישראל, **קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך** - מן גלותא. ובגין דא באילן דאיהו עץ החיים, באורייתא, באלין דמשתדלין בה, אזלין בתר חנטה, ומעשרין ליה, דשריא יו״ד עלייהו דאיהי חכמה, אחד מעשרה, ובה מתכנשין ה׳ ה׳ דאינון פירות האילן, ומאן אילן ו׳.

אבל שאר עמא -- אחר לקיטתו מן גלותא עשורו, אינון צדיקים דאתמר בהון (ויקרא כג מ) **ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר**, הדר בעובדיהון, דאחידאן במארי תורה ומצות, אחר לקיטה אזלין, לגבייהו (ד״א ולגבי זרעים דתבואה, ואחר חנטה אזלינן לגבייהו) כאילן, ובגין דא אוקמוה במסכת קדושין, קמ״ל דאתרוג כירק, מה ירק דרכו ליגדל על כל מים, ובשעת לקיטתו עשורו, אוף אתרוג נמי דרכו ליגדל וכו׳, ומסטרא דחכמה אין מים אלא תורה, ובאתר אחרא לעילא, והא דתנן אתרוג שוה לאילן בשלשה דרכים, הא אתרוג אחיד תרין סטרין.

ואתרוג איהו דיוקנא דלבא, דאחיד לעילא ואחיד לתתא, אחיד לעילא הלב רואה, אחיד לתתא בדעת, כמה דאוקמוה הלב יודע, דעת איהי אילנא, תורה איבא דיליה, עיינין דאינון פקודין דבהון הלב רואה. **עד כאן הרעיא מהימנא**

דף קכא עמוד ב

קדוש, ולעילא לעילא קדש.

רבי אבא הוה אזיל בארחא, והוו אזלי עמיה רבי יוסי ורבי חייא. אמר רבי חייא, (ס״א הא דתנינן) ואנשי קדש תהיון לי מנלן? אמר ליה, הא רבי יוסי וכלהו חברייא שפיר קאמרו, והכי הוא, מנלן, דכתיב (ירמיה ב ג) **קדש ישראל ליהו״ה ראשית תבואתה** - ראשית ודאי, חכמה אקרי ראשית, דכתיב (תהלים קיא י) **ראשית חכמה יראת יהו״ה**, ומשום דישראל אקרון קדש, (ישראל) בשלימו דכלא, כתיב **ובשר בשדה טרפה לא תאכלו**, דהא ישראל דאינון שלמין על כלא, לא ינקין מסטרא דדינא קשיא. **לכלב תשליכון אותו** -- לכלב ודאי, דהוא דינא חציפא תקיפא על כלא, דכיון דדינא תקיפא שריא עלוי ואטיל זוהמא ביה, אסיר להו לאינון דאקרון קדש, אלא לכלב תשליכון אותו ודאי, דאיהו דינא חציפא, דינא תקיפא יתיר מכלא, דכתיב (ישעיה נו יא) והכלבים עזי נפש.

תא חזי, כד אדכר נבלה באורייתא, כתיב בישראל קדוש ולא קדש, הכא כתיב ואנשי קדש תהיון לי, ובשר בשדה טרפה לא תאכלו, והתם בנבלה כתיב, (דברים יד כא) לא תאכלו כל נבלה, לגר אשר בשעריך תתננה וגו׳, כי עם קדוש אתה, קדוש ולא קדש, דהא נבלה מסטרא דישראל אתעביד, דלא פסיל האי אלא ישראל, וסגיאין גוונין אית בה בנבלה כמה דאוקימנא.

אמר רבי שמעון, כתיב הכא **ואנשי קדש תהיון לי**, וכתיב התם **כי עם קדוש אתה ליהו״ה אלהי״ך** -- ״ליהו״ה אלהיך״? ״לי״ מבעי ליה? אלא התם (ס״א הכא) לעילא לעילא, והכא (ס״א והתם) שכינתא, וכתיב (ישעיה ד ב) **והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו**, ולא קדש, בכאן קדוש, ולעילא קדש, כתיב קדש ישראל ליהו״ה ראשית תבואתה בה״א, כמה דאוקימנא, ועל דא ואנשי קדש תהיון לי ודאי.

רבי יצחק הוה יתיב קמיה דרבי שמעון, אמר ליה, הא כתיב קדש ישראל ליהו״ה, סופיה דקרא כתיב כל אכליו יאשמו, מאי קא מיירי, אמר ליה רבי שמעון, שפיר קא אמר, כל אכליו יאשמו, היינו דכתיב (ויקרא כב יד) ואיש כי יאכל קדש בשגגה וגו׳, וכתיב וכל זר לא יאכל קדש, ומשום דישראל אקרון קדש, כתיב כל אכליו יאשמו, אתא רבי יצחק ונשיק ידוי, אמר אי לא אתינא הכא אלא למשמע מלה דא סגי.

אמר ליה, רבי, הא תנינן דקדש יתיר לעילא מן קדוש, אי הכי הא כתיב (ישעיה ו ג) קדוש קדוש קדוש יהו״ה צבאות, ודא שלימו דכלא, אמר ליה, תא חזי, כד מתחברן כחדא כלהו אתעבידו חד ביתא, והאי ביתא אקרי קדש, כללא דכלהו קדוש, ובגיני כך קדש הוא כללא, דכלא אתכליל ביה, וישראל כד אתכלל בהו מהימנותא שלימתא, קדש אקרון, כללא דכלא, דכתיב קדש ישראל ליהו״ה, ובגיני כך ואנשי קדש תהיון לי.

לגיון חד שאיל לרבי אבא, אמר ליה, הא כתיב ובשר בשדה טרפה לא תאכלו, אי הכי מאי דכתיב (תהלים קיא ה) **טרף נתן ליראיו** -- טרף נתן לכלבים מבעי ליה? אמאי נתן ליראיו? אמר ליה ריקא, מי כתיב טרפה נתן ליראיו, טרף כתיב. ואי תימא טרף כטרפה, נתן ליראיו ודאי, דמלה דא לא יהביה

לאזדהרא ביה, אלא לאינון דחלי שמיה ודחלין ליה, בגין כך האי מלה לא יהיב לכו, דהא ידע דאתון לא דחלין ליה, ולא נטרין פקודוי, ובגין דהאי מלה חומרא דאורייתא ובעי לאזדהרא בה, נתן ליראיו, ליראיו ודאי, ולא לאחרי, וכל חומרי דאורייתא לא יהיב לון קב״ה אלא לאינון דחלי חטאה, לאינון דחלי פקודוי ולא לכו.

תאני רבי אלעזר, כתיב (ס״א קדש ישראל, וכתיב ואנשי וגו׳) ואנשי קדש תהיון לי, מהו ואנשי, ולבתר קדש, אלא ואנשי קדש ודאי, דתנינן, לא נפקו ישראל לחירו אלא מסטרא דיובלא, בתר דנפקו לחירו, נקיט לון האי יובלא בגדפוי, ואקרון גוברין דיליה, בנין דיליה, וכתיב ביה ביובלא, (ויקרא כה יב) יובל היא קדש תהיה לכם, קדש ודאי, לכם ודאי, ובגיני כך ואנשי קדש תהיון לי, אנשי קדש ודאי, גוברין דיליה ממש, וקב״ה אמר דא.

דף קכב עמוד א

ועל דא זכו ישראל לאתקרי אחים לקב״ה, דכתיב (תהלים קכב ח) למען אחי ורעי וגו׳, לבתר אקרון קדש ממש, דכתיב (ירמיה ב ג) קדש ישראל ליהו״ה ראשית תבואתה, קדש ולא אנשי קדש, בגיני כך כל אכליו יאשמו, וכתיב (ויקרא כב י) וכל זר לא יאכל קדש, (שם יד) ואיש כי יאכל קדש בשגגה.

תאנא, ישראל אקרון קדש, ובגין דאינון קדש, אסיר ליה לאינש למקרי לחבריה בשמא דגנאי, ולא לכנאה שמא לחבריה, וענשיה סגי, וכל שכן במלין אחרנין, תאנא כתיב (תהלים לד יד) נצור לשונך מרע וגו׳, מהו מרע, דבגין לישנא בישא מרעין נחתין לעלמא.

אמר רבי יוסי, כל מאן דקרי לחבריה בשמא דלית ביה, וגני ליה, אתפס במה דלית ביה, דאמר רבי חייא אמר רבי חזקיה, כל מאן דקרי לחבריה רשע, נחתין ליה לגיהנם, ונחתין ליה לעלעוי, בר אינון חציפין דאורייתא, דשרי ליה לאיניש למקרי להו רשע.

ההוא גברא דלייט לחבריה, אעבר רבי ייסא, אמר ליה כרשע עבדת, אתייה לקמיה דרבי יהודה, אמר ליה רשע לא קאמינא ליה, אלא כרשע, דאחזי מלוי כרשע, ולא אמינא דאיהו רשע, אתא רבי יהודה ושאיל לעובדא קמיה דרבי אלעזר, אמר ליה ודאי לא אתחייב, מנלן, דכתיב (איכה ב ה) היה יהו״ה כאויב, ולא אויב, דאי לאו הכי, לא אשתאר מישראל גזעין בעלמא, כגוונא דא (שם א א) היתה כאלמנה, ולא אלמנה, כאלמנה דאזיל בעלה לעברא דימא ומחכאת ליה. אמר רבי חייא, ומהכא משמע, מהתם משמע, דהוא עקרא דכלא, דכתיב (יחזקאל א כו) **ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם** - כמראה אדם, ולא מראה אדם. אמר רבי יצחק, כתיב (שיר ב ג) **כתפוח בעצי היער וגו׳** - כתפוח ולא תפוח, כתפוח דמתפרשא בגוונוי, ובגוונין אתאחדא מלה. אמר רבי יהודה, אלו לא אתינא הכא אלא למשמע מלין אלין די.

תאנא, כתיב (זכריה יב ח) **והיה הנכשל בהם ביום ההוא כדוד** -- כדוד ולא דוד, כדוד דאמר (ד״ה א כב יד) **והנה בעניי הכינותי לבית יהו״ה**, וכתיב (תהלים פו א) **כי עני ואביון אני**, והוא מלכא על מלכין הוה, והוה קרי לגרמיה הכי, אמר רבי אבא, זכאין אינון ישראל דקב״ה לא קרא לון כקדש, אלא קדש ממש, דכתיב קדש ישראל ליהו״ה, ובגין כך כל אכליו יאשמו וגו׳.

תאנא, אמר רבי יוסי, מאי קא חמא קב״ה למיהב דינין לישראל בתר עשר אמירן, אלא הכי תנינן, מסטרא דגבורה אתייהיבת אורייתא לישראל, בגיני כך בעא למיתן שלמא בינייהו, בגין דאורייתא תהא נטירא מכל סטרוי, דאמר רבי אבא אמר רבי יצחק, לית עלמא מתקיימא אלא על דינא, דאלמלא דינא לא מתקיימא, ובגין כך עלמא בדינא אתברי ואתקיים.

תאנא רבי אבא, כתיב (ירמיה כא יב) **דינו לבקר משפט**, וכי לבקר ולאו בכל יומא? אלא לבקר, עד לא ייכלון דיינין ולא ישתון, דכל מאן דדאין דינא בתר דאכל ושתה, לאו דיינא דקשוט הוא, דכתיב (ויקרא יט כו) לא תאכלו על הדם, מאי על הדם, אזהרה לדייני דלא ייכלון עד דדייני דינא, דכל מאן דדאין דינא בתר דאכיל ושתי, כאלו חייב דמא דחבריה לאחרא, דהא דמיה ממש יהיב לאחרא, האי בממונא, כל שכן בדיני נפשן, דבעו דייני לאסתמרא, דלא למידן דינא אלא קדם דאכלו ושתו, ועל דא כתיב דינו לבקר משפט, וכתיב (ירמיה ט כג) אני יהו״ה עושה חסד משפט וצדקה בארץ, כי באלה חפצתי נאם יהו״ה.

תניא אמר רבי יהודה, מאן דמשקר בדינא, משקר בתקוני מלכא, מאן תקוני מלכא, אינון דאתמר, דכתיב עושה חסד משפט וצדקה בארץ, וכתיב כי באלה חפצתי נאם יהו״ה, וכלא האי בהאי תליא, (ד״א והלא בהאי תליא), רבי יוסי אמר, אלין אינון תקוני כרסייא, דכתיב (תהלים פט טו) **צדק ומשפט מכון כסאך**, וכתיב (ישעיה טז ה) **והוכן בחסד כסא**.

דף קכב עמוד ב

כאן מתחיל אידרא דמשכנא

תניא ברזא דרזין, רישא דמלכא אתתקן בחסד ובגבורה.

בהאי רישא תליין שערי נימין על נימין, דאינון כל משיכותא, דמתאחדן בהו עלאי ותתאי.

מארי דמארין, מארי דקשוט, מארי דמתקלא, מארי דיבבא מארי דיללה, מארי דדינא מארי דרחמי, וטעמי אורייתא, ורזי אורייתא, דכיין מסאבן, כלהו אקרון **שערי דמלכא**, כלומר משיכותא דאתמשך ממלכא קדישא, וכלא נחית מעתיקא סתימאה (קדישא).

מצחא דמלכא, פקידותא דחייביא, כד אתפקדן בעובדייהו, וכד אתגליין חובייהו, כדין אקרי מצחא דמלכא, כלומר גבורה אתתקף בדינוי ואתפשט בסטרוי, ודא אשתני ממצחא דעתיקא קדישא דאקרי רצון.

עיינין דמלכא, אשגחותא דכלא, אשגחותא דעלאין ותתאין, וכל אינון מארי אשגחותא הכי אקרון. בעיינין גוונין אתאחדן, ואינון גוונין אקרון כל אינון מארי אשגחותא דמלכא, כל חד כפום ארחיה, וכלהו גוונין דעינא אקרון, כמה דאתחזי אשגחותא דמלכא הכי גוונין מתערין.

גביני דעיינין אקרון אתר דיהבין אשגחותא לכלהו גוונין, מארי אשגחותא, הני גבינין לגבי דלתתא, גבינין לאשגחותא מההוא נהרא דנגיד ונפיק, אתר לאתמשכא מההוא נהרא, לאסתחאה בחוורא דעתיקא, מחלבא דנגיד מאמא. דכד גבורה מתפשטא, ועיינין מלהטן בגוון סומקא, נהיר עתיקא קדישא חיורא דיליה, ולהטא באמא, ואתמלייא מחלבא, וינקא להני (לכלא), ואסתחן כלהו עיינין בההוא חלבא דאמא, דאתנגיד ונפיק תדיר, הדא הוא דכתיב (שיר ה יב) רוחצות בחלב, בחלב דאמא, דנגיד תדירא ולא פסיק.

חוטמא דמלכא קדישא תקונא דפרצופא, כד מתפשטן גבורן ומתאחדן כחדא, אינון חוטמא דמלכא קדישא, ואינון גבורן מחד גבורה אחידן ונפקין. וכד דינין מתערין ונפקין מסטרייהו, לא מתבסמן אלא בתננא דמדבחא, וכדין כתיב (בראשית ח כא) וירח יהו״ה את ריח הניחוח. שאני חוטמא דעתיקא דלא אצטריך, דחוטמא דעתיקא ארך אפים בכלא אקרי, וההוא נהירו דחכמתא סתימאה אקרי חוטמא דיליה, והיינו תהלה, דכתיב (תהלה לדוד (תהלים קמה א), וכתיב) (ישעיה מח ט) ותהלתי אחטם לך, ועל דא אתער דוד מלכא תהלה לדוד וגו׳.

אודנין דמלכא, כד רעוא אשתכח, ואמא ינקא, ונהירו דעתיקא קדישא אתנהיר, מתערין נהירו דתרין מוחין, ונהירו דאבא ואמא, כל אינון דאקרון מוחי דמלכא, ומתלהטין כחדא, וכד מתלהטן כחדא אקרון אזני יהו״ה, דהא אתקבילת צלותהון דישראל, וכדין אתערותא לטב ולביש, ובאתערותא דא מתערין מארי דגדפין, דנטלין קלין דעלמא, וכלהו אקרון אזני יהו״ה.

אנפוי דמלכא, נהירו דאבא ואמא, ואתפשטותא דלהון, דנהרין וסחרין ולהטין, בהאי רישא דמלכא, וכדין סהדותא אסתהד במלכא (נ״א במלכא דמלכא) מנייהו.

דיוקנא דמלכא יקירותא מכלא, מרישא שארי, חסד עלאה וגבורה, ונהירו דאבא ואמא, אתפלג נהירו דאבא בתלת נהורין, ואמא בתרין הא חמשה, חסד וגבורה בחד נהורא הא שיתא, לבתר אתעטר חסד, ואתלהיט (ואתנהיר) בתרין נהורין דאתנהיר, ואינון תמנייא, (נ״א לבתר אתעטר) וגבורה אתנהיר בחד הא תשעה, וכד מתחברן כלהו נהורין כחדא, אקרון דיוקנא דמלכא, וכדין כתיב (ישעיה מב יג) יהו״ה כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה וגו׳.

שפוון דמלכא, הכי תאנא, כד אתנהיר נהירו דאבא, נהיר בתלת נהורין, מחד נהורא נהיר חסד עלאה, ומחד נהורא אתנהיר נהירו דאקרי מוחא דמלכא, וחד נהורא הוה תלי, עד דאתנהיר נהירו דאמא, וכד אתנהיר, אתנהיר בחמש נהורין, במאי אתנהיר, מחד שבילא דטמיר וגניז,

דף קכג עמוד א

דאתדבק ביה אבא, דכתיב (איוב כח ז) **נתיב לא ידעו עיט וגו׳**, כמה דאתדבק דכורא בנוקבא, ואתעברת ואולידת, ואפיקת חמש נהורין, (ד״א מאינון חמש), ומאינון חמש נהורין, אתגליפו חמשין תרעין דנהורין סגיאין, חמשין אינון, לקבליהון מ״ט פנים טהור מ״ט פנים טמא באורייתא.

אשתאר חד, והאי חד אתנהיר בכלא, וההוא דאבא הוה תלי, כד מתחברן כחדא ומתיישבן במלכא, אקרון שפוון דמלכא, ובגיני כך גזר מלין דקשוט.

ופומא בהו תלייא, פתיחותא דפומא, מאי פומא, אלא דעת גניז בפומא דמלכא, דאקרי פשיטותא דתפארת, דכל אוצרין וכל גוונין אתאחדן ביה, דכתיב (משלי כד ד) ובדעת חדרים ימלאו, וההוא דעת הוא גניז באימא ומלכא, ומלייא כל אדרין ואכסדראין, וכד אתער נהירו דביה ונפיק, כדין אקרי פה יהו״ה.

ושפוון, דאינון תרין נהורין מאבא ומאימא, בשעתא דאתערען בההוא נהירו דדעת, מתחברן כחדא, ומלין אתגזרו בקשוט, בחכמה בתבונה ובדעת, וכדין כל מלין דקב״ה באלין אתגזרו. נהרין תלת אלין, ועיילין בגו לגו, ואתעטרו בחד, וכד מתחברן בעטורא חד, כדין (ס״א וכד מתחברן תלת אלין בעטורא חד, ועיילין בגו לגו, ואתעטרן בחד, כדין) אקרון (שיר ה טז) חכו ממתקים, ואינון חיך דמלכא, ואקרון מתיקא דמלכא, ועל האי כתיב (תהלים לד ט) טעמו וראו כי טוב יהו״ה.

ובהאי חיך תליין כל אינון שליטין והורמנין דמלכא, דכתיב (שם לג ז) וברוח פיו כל צבאם, בהאי חיך שלימותא דכלא אשתכח, ובגין כך כל אתוון דאינון בהאי אתר, שלימותא אתחזייא בהו.

אחה״ע א׳ נהירו דעתיקא קדישא סתימאה דכל סתימין, ח׳ נהירו דחכמתא, דלא אשתכח ולא אתדבק, דכתיב (איוב כח יג) לא ידע אנוש ערכה. ה׳ נהירו דאימא, דנהיר ונגיד ונפיק ומשקי לכלא, וינקא לבנין, עד דמטי ההוא רבות ומלי לצדיק, ואיהו אתקטר בנוקבא תתאה, ואתברכא מניה, ולא מתפרשין דא מן דא, חוור מגו סומק, דכתיב (שיר ד ו) הר המור גבעת הלבונה. ע׳, נהירו דע׳ ענפין, דאתזנו מהאי רוחא דנפיק מן פומא, כדין ע׳ שמהן דקב״ה, לקבלהון בארעא (בראשית מו כז) כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים, דהא יעקב אילנא בארעא, ואינון ע׳ נפש, ע׳ ענפין.

מאלין אתוון נהירין ארבע אחרנין, מא׳ נהיר גימ״ל, דאיהו אגר טב לצדיקייא דאקרי גמול, ועל דא כתיב (ישעיה נח יד) אז תתענג על יהו״ה, מח׳ נהיר יו״ד דהיא חכמה, כלא אסתים ביו״ד דאיהי סתימא מכל סטרוי, ובגין כך לא אשתכח, דכתיב (איוב כח יג) ולא תמצא בארץ החיים. מה׳ נהיר כ״ף, דאיהו נהירו ומשח רבות, דאתרק מאימא להההוא אתר דאתקרי קרן, ואקרי קרן היובל, ודא מלכות דוד, ובגין כך לית משיחא אלא ברזא דכ״ף. ק׳, מע׳ נהיר ק׳, כמה דע׳ שבעין, כך ק׳ מאה, דאינון שלימו, והכי הוא, ובגין כך בהאי חיך שלימו דכלא, (ד״א שלמא דכלא), וכל מאן דידע רזא דא ואזדהר ביה, זכאה חולקיה.

גופא דמלכא, אתפשטותא דתפארת, דגוונין ביה מתחברן.

דרועין דמלכא, נהירו דחסד וגבורה, ובגין כך ימין ושמאל.

מעוי בדעת אתתקנן, עייל ברישא אתתקן, ואתפשט לגו, ובגו גופא.

שוקין אתאחדן בתרין נהורין, ואינון תרין נהורין ממש, שוקין ותרין כליין, כלהו (ס״א תליין ומתחברן) מתחברן באתר חד, דתמן אתכנש כל רבות וכל משחא דגופא, ומתמן שריין כל ההוא רבות, לאתר דאתקרי יסוד עולם, יסוד מההוא אתר דאקרי עולם, ומאן איהו נצח והוד, ועל כן יהו״ה צבאות שמו, ברוך הוא, בריך שמיה לעלם ולעלמי עלמין.

כל הני תקונין אתיין לאתחברא בחד, עד דכל רבות קודשא נטיל כלא האי יסוד, ואשדי לנוקבא, ומתברכא מניה, אימתי מתברכא

דף קכג עמוד ב

מניה, בשעתא דאתתקנו דינין דלתתא, וכד דינין מתתקנין לתתא מתתקנין לעילא, וכל תקונין דמלכא בחדוותא בשלימו, דאינון שמא קדישא, והוה כלא חד, וכדין הוא שארי בגווייהו, דכתיב (תהלים פב א) אלהי״ם נצב בעדת אל בקרב אלהי״ם ישפוט.

וכד דינין לא מתתקנן לתתא, כביכול הכי לעילא, דכל תקונין לא מתישרן הכי, דהא אימא אסתלקת מעל בנין, ובנין לא ינקי, דהא יסוד לא אשרי בנוקבא, וכל דינין מתערין, וחויא תקיפא שלטא, כביכול תקוני מלכא על דינא אסתלקו, דכיון דהאי נוקבא לא מתברכא, וצדיק לא נטיל, וחויא תקיפא שלטא, ווי לעלמא דינקא מנייהו.

אמר רבי אלעזר, כל הני תקונין אבא גלי לון, בגין דלא ייעול בכסופא לעלמא דאתי, השתא אמאי אצטריכו לאתגלאה, אמר ליה רבי אבא, ההוא דאנא כתבנא מבוצינא קדישא, אמינא (כתבוהו) לגבי חבריא, דהא אינון ידעין מלין, והא אצטריך למנדע, דכתיב (שמות י ב) **וידעתם כי אני יהו״ה**, וכתיב

(שם כט מו) **וידעו כי אני יהו״ה**, בגין דאתיישבן מלין בלבנא, ומכאן ולהלאה סתימין מלין בגוון, זכאה חולקנא בהאי עלמא ובעלמא דאתי, דהא עד כען בוצינא קדישא אתעטר במלין דבגוון.

תא חזי, אנא חזינא ליה בחלמא, ושאילנא קמיה דרבי שמעון, הא אוליפנא קמיה דמר, י׳ דאיהי חכמה והכי הוא ודאי, ה׳ אמאי איהו בינה. אמר לי תא חזי, הא כתיב (בראשית בי) **ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן**, מאן הוא נהר דיוצא מעדן? דא בינה. ובגין כך ההוא נהר י׳ סתים בגויה, ויו״ד פשיט נהרא דא מכל סטרוי, ודא היא ה׳. בגין כך הוא י״ה. לבתר אפיקת בן תחותיה דאיהו ו׳, כגוונא דא ה׳, לבתר אולידת ואפיקת האי בן ושויה לקמה, ובגין כך יה״ו, דהא ו׳ לקמה יתיב לינקא ליה, ועל כך תנינן במתניתא דילן, ה׳ ד׳ הות, מדאתחבר דכורא עמה אתעברת מחד בן ואקרי ה׳, לבתר אולידת ואפיקת ו׳ ההוא בן וקאים לקמה, ועל האי כתיב ונהר יוצא מעדן, מניה נפיק ודאי, להשקות את הגן, לינקא ליה.

הוינא אחיד בידיה (נ״א ביה) ונשיק בידוי, אנא בהאי עדונא אתערנא, בכי וחייך, והוו תלתא יומין דלא אכילנא מידי, חד מחדוותא, וחד דלא זכינא למחמי ליה זמנא אחרא, ועם כל דא ביה אתקשרנא תדירא, דהא כד נהירא לי שמעתתא, חמיניה דיוקניה דאתער קמאי, זכאין אינון צדיקייא בעלמא דין ובעלמא דאתי, עלייהו כתיב (תהלים קמ יד) **אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך. (עד כאן אידרא דמשכנא)**

ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו וגו׳ -- מאי ״תשמרו״? ״תשמורו״ מבעי ליה? אלא תשמרו ודאי, מאי אשר אמרתי אליכם, כלומר דאגזימית לכון על מימר פולחני, תשמרו, דלא ימטי עליכון שום ביש. תשמרו, מההיא שמירה ונטורא דילי בלבד, ושם אלהים אחרים לא תזכירו, לא תזכירו כמה דאוקימנא.

דבר אחר: **ושם אלהים אחרים לא תזכירו** -- כלומר לא תסבבון דתפלון ביני עממיא בארעא אחרא, ויקוים בכו מה דכתיב (דברים כח סד) ועבדת שם אלהים אחרים וגו׳.

דבר אחר: **ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו**. רבי יהודה פתח (תהלים פא ט) **שמע עמי ואעידה בך וגו׳, לא יהיה בך אל זר וגו׳, אנכי יהו״ה אלהי״ך המעלך מארץ מצרים וגו׳** -- הני קראי אמרן דוד ברוח קודשא, ואית לאסתכלא בהו, שמע עמי, בכמה אתרין אזהרת אורייתא לבר נש, בכמה אתרין קב״ה אזהיר ביה בבר נש, וכלא לתועלתא דבר נש, בגין דינטר פקודי אורייתא, דכל מאן

דף קכד עמוד א

דינטר ארחי דאורייתא ואשתדל בה, כמאן דאשתדל בשמא קדישא. דתנינן אורייתא כלא שמא דקודשא בריך הוא, ומאן דמשתדל בה, כמאן דמשתדל בשמא קדישא, בגין דאורייתא כלא חד שמא קדישא הוא, שמא עלאה, שמא דכליל כל שמהן, ומאן דגרע אות חד מינה, כאילו עביד פגימותא בשמא קדישא, תאנא ושם אלהים אחרים לא תזכירו, לא תוסיף על אורייתא ולא תגרע מינה.

רבי חייא אמר, **ושם אלהים אחרים** -- דא מאן דיתעסק בספרין אחרנין דלא מסטרא דאורייתא; **לא ישמע על פיך** -- דאסור אפילו לאדכרא לון ולמילף מנייהו טעמא, כל שכן על אורייתא.

רבי יהודה מתני הכי, מאי טעמא כתיב ושם אלהים אחרים, וסמיך ליה את חג המצות תשמר, אלא מאן דלא נטיר האי, כמאן דלא נטיר מהימנותא דקודשא בריך הוא, מאי טעמא? משום דביה אחידא מלה.

אמר רבי יצחק, וכן בכל שאר זמנין וחגין, דהא כלהו אחידן בשמא קדישא עלאה, ועל דא תנינן, מאי דכתיב שלש פעמים בשנה, משום דבהו תליא מהימנותא.

יראה כל זכורך - אמאי כל זכורך? אמר רבי אלעזר, כל זכורך ממש, בגין דנטלין ברכתא ממבועא דנחלא, מכאן תנינן, כל בר ישראל דאתגזר, בעי לאתחזאה קמי מלכא קדישא, בגין דיטול ברכתא ממבועי דנחלא, הדא הוא דכתיב (דברים טז יז) כברכת יהו״ה אלהי״ך אשר נתן לך, וכתיב אל פני האדון יהו״ה, כמה דאוקימנא דמתמן מריקן ברכאן ונטלין ברכתא, זכאה חולקיהון דישראל מכל שאר עמין.

זמנא חדא סליקו ישראל למחג חגא, ואתערבו עעכו״ם בהדייהו, וההוא שתא לא אשתכח ברכתא בעלמא, אתו שאילו לרב המנונא סבא, אמר להו חמיתון סימנא בקדמיתא בהאי, אמר ליה סימנא חמינן, דכד תבנא מהתם כל ארחין אסתימו ממיא, ועננא וחשוכא אשתכח, דלא יכלין למהך כל אינון

דסליקו לתמן, ועוד בשעתא דעאלנא לאתחזאה, אפי שמיא אתחשכו ואתרגיזו, (אתרגיש וחמא), אמר להו, ודאי או אית ביניכו בני נשא דלא אתגזרו, או עכו״ם סליקו בהדייכו, דהא לא אתברכאן בההיא שעתא בר אינון ישראל דאתגזרו, ובהאי את קדישא מסתכל קב״ה ובריך לון.

לשתא אחרא סליקו, וסליקו אינון עכו״ם דאתערבו בהדייהו, כד הוו אכלין קרבנייא והוו חדאן, וחמו לאינון עכו״ם דטפסאן בקוטרייהו, לקוטרא דכותלא, אשגחו בהו דכלא מברכין ואינון לא בריכו, אתו ואמרו מלה לבי דינא, אתו ושאילו לון, אמרו האי דאכלתון חולקא דלכון מאן קורבנא הוה, לא הוה בידייהו, בדקו ואשכחו דאינון עכו״ם וקטלו לון, אמרו בריך רחמנא דשזיב לעמיה, דודאי לית ברכתא שריא אלא בישראל, זרעא קדישא בני מהימנותא בני קשוט, וההיא שתא אשתכח ברכתא בעלמא בשלימו, פתחו ואמרו (תהלים קמ יד) אך צדיקים יודו לשמך וגו׳.

רבי חייא אמר, בזכות ישראל גזירין אתכנעו שנאיהון תחותיהון, וירתי אחסנתיהון, תא חזי מה כתיב, (שמות לד כג) יראה כל זכורך, וכתיב בתריה כי אוריש גוים מפניך והרחבתי את גבולך, דקב״ה עקר דיורין מאתרייהו ואתיב דיורין לאתרייהו, ובגיני כך יראה כל זכורך את פני האדון יהו״ה.

רבי יהודה אמר, האדון, כמה דכתיב (ישעיה י לג) **הנה האדון יהו״ה צבאות מסעף פוארה וגו׳**, א **ויצא חוטר וגו׳**, וכלא חד מעקר דיורין ואתיב דיורין.

רבי יצחק אמר, אית אדון ואית אדון, וכלא בחד תליא.

רבי יהודה אמר, אדנ״י אלף דלית נון יו״ד, קב״ה אקרי,

דף קכד עמוד ב

ההוא דאקרי כמה דאיהו כתיב, ומאן הוא?

רבי יוסי אומר, (יחזקאל א א) מראת אלהי״ם, מראת כתיב, ומהו מראת, שלימו דכלא, יו״ד ה״א וא״ו ה״א, מראת איהו אל״ף דלי״ת נו״ן יו״ד, האי אקרי ככתבו, והאי לא אקרי ככתבו, ובגיני כך אקרי בהאי, ועל כך מראת אלהי״ם כתיב.

רבי יהודה אמר, לזמנין עלאין אקרון בשמא דתתאין, ולזמנא תתאין אקרון בשמא דעלאין, האדון יהו״ה בשמא עלאה, אדנ״י הוא, והא אוקימנא מלי, ובגוונין סגיאין אתפרשן מלי וכלא חד, בריך רחמנא בריך שמיה לעלם ולעלמי עלמין:

הנה אנכי שולח מלאך לפניך וגו׳ (שמות כג כ). רבי יצחק פתח, (שיר א ב) **ישקני מנשיקות פיהו וגו׳** - אמרה כנסת ישראל, ישקני מנשיקות פיהו, מאי טעמא ישקני, יאהבני מבעי ליה, אמאי ישקני, אלא הכי תנינן, מאי נשיקות, אדבקותא דרוחא ברוחא, דבגיני כך נשיקה בפה, דהא פומא אפקותא ומקורא דרוחא הוא, ועל דא נשיקין בפומא בחביבותא, ודבקין רוחא ברוחא, דלא מתפרשן דא מן דא.

ועל דא מאן דנפיק נשמתיה בנשיקה, מתדבק ברוחא אחרא, ברוחא דלא מתפרש מניה, והיינו אקרי נשיקה, ועל דא אמרה כנסת ישראל, ישקני מנשיקות פיהו לאדבקא רוחא ברוחא, דלא יתפריש דא מן דא.

כי טובים דודיך מיין - מאי בעי הכי יין? והא כתיב (ישעיה כח ז) **וגם אלה ביין שגו וגו׳**, וכתיב (ויקרא י ט) **יין ושכר אל תשת אתה ובניך**, מאי טעמא הכא יין? רבי חייא אמר, מיינה דאורייתא. רבי חזקיה אמר, דא דכתיב (תהלים קד טו) **ויין ישמח לבב אנוש**, ועל דא כתיב כי טובים דודיך מיין, לחדוותא דלבא, מיין דחדי לי יתיר מכלא.

רבי יהודה אמר, כתיב (בראשית כט יא) **וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך**, אמאי קא בכה? אלא באתדבקותא דרוחא בה, לא יכיל לבא למסבל ובכה. ואי תימא הא כתיב (שם לג ד) **וישקהו ויבכו**, תנינן אמאי נקוד וישקהו, אלא דלא אתדבק ביה רוחא כלל, ועל דא כתיב (משלי כז ו) **ונעתרות נשיקות שונא**. מאי ונעתרות נשיקות שונא? אלא מאן דנשיק בחביבותא מתדבק רוחיה ברוחיה, בדביקותא דחביבותא, ומאן דלא נשיק בחביבותא, לאו בדביקותא הוא אלא ונעתרות - מאי נעתרות? גסותא, דלא דביק רוחיה בההוא נשיקה, ולא אתדבק ביה כלל. ובגיני כך כתיב **ישקני מנשיקות פיהו** דהוא דבקותא רוחא ברוחא.

תנא, כל זמנא דקודשא בריך הוא אזיל בישראל, כביכול אתדבק רוחא ברוחא, ועל דא כתיב (דברים ד ד) **ואתם הדבקים ביהו״ה**, בכל אינון גווני דביקותא, ולא מתפרשא דא מן דא, בשעתא דאתמר, הנה אנכי שלח מלאך לפניך, ידע משה דפרישותא הוא, אמר (שמות לג טו) אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה.

רבי אבא אמר, מה כתיב לעילא מן דא, (שם לד כו) **ראשית בכורי אדמתך תביא בית יהו״ה אלהי״ך לא תבשל גדי בחלב אמו** - מאי קא מיירי? אלא דלא לערבא מלה תתאה בעלאה, דלא ינקא סטרא דלבר מסטרא פנימאה, מה בין האי להאי, דא דלבר מסטרא דמסאבא, ודא דלגו בסטרא קדישא. מאן אמו? דא כנסת ישראל דאתקרי אם, בחלב אמו, דלא יניק מהאי סטרא מאן דלא אצטריך, והכא כתיב הנה אנכי שלח מלאך לפניך, אמר משה, הא קבילנא בטחונא מינך דלא תתפרש מינן ודאי, אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה, ובמה יודע איפוא וגו׳.

אמר רבי אלעזר, מלה דא לא קאמר קודשא בריך הוא אלא ברחימותא דישראל, ולאתפייסא בהדייהו, למלכא דהוה בעי למיזל עם בריה, ולא בעי לשבקא ליה, אתא בריה

דף קכה עמוד א

ומסתפי למבעי ליה למלכא דייזיל בהדיה, אקדים מלכא ואמר, הא לגיון פלן יזיל בהדך למנטר לך בארחא, לבתר אמר, אסתמר לך מניה (בארחא), דהא לא גבר שלים הוא, אמר בריה אי הכי, או אנא אותיב הכא, או את תזיל עמי ולא אתפרש מינך, כך קודשא בריך הוא, בקדמיתא אמר הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך, ולבתר אמר השמר מפניו וגו׳, ביה שעתא אמר משה אם אין פניך הולכים וגו׳.

אתא רבי שמעון אשכח להו בהאי, אמר, אלעזר ברי שפיר קאמרת, אבל תא חזי, באתר דא לא אמר משה מדי, ולא אתיב מלה לקבליה, מאי טעמא, משום דהכא לא אשתכח פרישותא מניה, והא אוקימנא מלה דא לגבי חברייא.

ואית דמתני איפכא, ולא הכי פירשוה קדמאי, וכד יסתכלון מלי דחד, כלא שפיר וכלא בחד מלה אמרי טעמייהו.

אימתי אתיב משה? בזמנא דאמר (שמות לג ב) **ושלחתי לפניך מלאך**, וכתיב **כי ילך מלאכי לפניך** סתם, ולא פריש מלה, ועל דא כתיב הכא, **כי אם שמוע תשמע בקולו ועשית כל אשר אדבר** - ״אשר אדבר״ דיקא, וכתיב **ואיבתי את אויביך וצרתי את צוררין**, וכלא ביה תליא.

רבי יהודה אמר, אי תימא דתרווייהו מלאך ממש, משה לא אתיב עלייהו, דלא חמא דוכתא, אימתי אתיב, בזמנא דכתיב אם אין פניך הלכים וגו׳, אמר רבי שמעון, כלל דכלא, משה לא בעא מלאכא, דהא כתיב (שם לד ט) ויאמר אם נא מצאתי חן בעיניך אדנ״י, ילך נא אדנ״י בקרבנו.

אמר רבי יהודה, האי דאמר רבי אבא דכתיב לא תבשל גדי בחלב אמו -- ״בחלב האם״ מבעי ליה? מאי ״אמו״? דאי תימא כנסת ישראל אמו דסטרא דמסאבא, לאו הכי, דהא שמענא דאמר רבי שמעון, כנסת ישראל אימא קדישא, בחלקיה דישראל אתאחדא, דכתיב (דברים לב ט) **כי חלק יהו״ה עמו**.

אמר רבי שמעון שפיר קאמרת, והא דרבי אבא שפיר, וכלא דא בדא תליא, תא חזי, אמא אתאחדא להו לעילא, לסטרא דא ולסטרא דא, ותרין אינון, חדא לימינא וחדא לשמאלא, ובגיני כך מנהון לימינא ומנהון לשמאלא, וכלהו תליין בהאי אם, אמא קדישא, ואתאחדן בה, אימתי אתאחדן בה, בשעתא דהאי אם ינקא מסטרא אחרא, ומקדשא אסתאב, וחויא תקיפא שארי לאתגלאה, כדין גדיא ינקא מחלבא דאמיה, ודינין מתערין. ועל דא ישראל קדמין ומייתן בכורים, ובשעתא דמייתין להו, בעיין למימר ולמפתח ביה בלבן, דבעא בחרשוי אלין לשלטאה ביעקב ובזרעא קדישא, ולא אתייהיבו בידיה, ולא אתמסרן ישראל לסטרא דא, ועל דא כתיב ראשית בכורי אדמתך וגו׳, לא תבשל גדי בחלב אמו, ולא ינקא ההוא סטרא מחלבא דאמיה, דהא לא יסתאב מקדשא, ודינין לא מתערין.

בגיני כך לא ייכול בשרא בחלבא כל זרעא קדישא, וכל מאן דאתי מסטרא דא, דלא יהיב דוכתא למאן דלא אצטריך, דהא בעובדא תליא מלתא, בעובדא דלתתא לאתערא לעילא, זכאין אינון ישראל מכל עמין עעכו״ם, דמאריהון קרי עלייהו, (שם יד ב) **ובך בחר יהו״ה להיות לו לעם סגלה**, וכתיב (שם א) **כי עם קדוש אתה ליהו״ה אלהי״ך** (וכלא חד מלה), וכתיב (שם) **בנים אתם ליהו״ה אלה״יכם וגו׳**.

תא חזי, בשעתא דישראל לא אתכשרו עובדייהו, מה כתיב (ישעיה ג יב) עמי נוגשיו מעולל ונשים משלו בו, משלו בו דייקא, והא אוקימנא מלי ברזא דספרא דשלמה מלכא, והכי אשכחן ביה. תו אשכחן, דכל מאן דאכיל האי מיכלא דאתחבר כחדא, או בשעתא חדא או בסעודתא חדא, ארבעין יומין אתחזיא גדיא מקלסא בקלפוי, לגבי אינון דלעילא, וסיעתא מסאבא

דף קכה עמוד ב

מתקרבין בהדיה, וגרים לאתערא דינין בעלמא, דינין דלא קדישין. ואי אוליד בר באינון יומין, אוזפין ליה נשמתא מסטרא אחרא דלא אצטריכא, וכתיב (ויקרא יא מד) והתקדשתם והייתם קדושים וגו׳, אתי לאסתאבא מסאבין ליה ודאי, דכתיב (שם מג) ונטמתם בם חסר א׳, מסאבותא אטימא מכלא, דלית רשו לאתדכאה הכי, כשאר זיני דמסאבותא דמתדכין. ותו דמסתפי מחיון בישן, דהא בעינייהו גדיא אשתכח, ויכיל לאתזקא, דהא צולמא דבר נש אתעבר מניה.

רבי ייסא שאיל אי שרי למיכל לתרנגולא בגבינה או בחלבא, אמר רבי שמעון אסיר לך, דלא יהיב איניש פתחא לזינין בישין, לך לך אמרין נזירא סחור סחור, לכרמא לא תקרב, ודאי אסיר לך הוא, דחומרא אית ביה כבעירא לשחיטה, ומאן דשרי האי מה כתיב, (עמוס ב יב) **ותשקו את הנזירים יין**, מאן דשרי האי כמאן דשרי האי, וכתיב (דברים יד ג) **לא תאכל כל תועבה** - ״כל״ לאכללא כלא.

תאנא, במה זכו דניאל חנניה מישאל ועזריה, דאשתזיבו מאינון נסיוני? אלא בגין דלא אסתאבו במיכליהון. אמר רבי יהודה, כתיב (דניאל א ח) **וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפת בג המלך וגו׳**, ותאנא בסתימא דמתניתין, מיכלא דההוא רשע בשרא בחלבא הוה, וגבינה עם בשרא, בר מיכלן אחרנין, ודא סליק ליה בפתוריה בכל יומא. ודניאל דאסתמר מהאי, כד רמו יתיה לגובא דאריוותא, אשתלים בצולמא דמאריה, ולא שני צולמיה לצולמא אחרא, ועל דא דחלו אריוותא מניה, ולא חבלוהו. וההוא רשע בשעתא דמלכותא אתעדי מניה, (עי׳ דניאל ד כט) ועם חיות ברא הוה מדוריה, אעדי צולמא דאנפוי מניה, ומההוא יומא לא אתחזי צולמיה צולמא דבר נש, וכל בעירא דאתי אתחזי ליה צולמא דזיניה, ונוקביה, והוו אתיין עליה כלהו, ובכמה זמנין הוו אכלין ליה חיות ברא, בר דאתגזר האי עונשא עליה, בגין דכתיב (חבקוק א י) **והוא במלכים יתקלס**, בגין כך כלא יתקלסו ביה כל ההוא זמנא.

תא חזי מה כתיב, (דניאל א טו) **ולמקצת ימים עשרה נראה מראיהם טוב מכל הילדים האוכלים את פת בג המלך, נראה מראיהם טוב** - דצולמא דמאריהון לא אעדיאו מנהון, ומאחרני אעדיאו, מאן גרים האי, בגין דלא אתגעלו בגיעולי מיכליהון, זכאה חולקהון דישראל, דכתיב בהו ואנשי קדש תהיון לי׃

ואל משה אמר עלה אל יהו״ה וגו׳. ואל משה אמר -- מאן אמר? דא שכינתא. **עלה אל יהו״ה** - כמה דכתיב (שמות יט ג) **ומשה עלה אל האלהי״ם וגו׳**, (ס״א ויקרא אליו ה׳), אמאי כל דא, לקיימא עמהון קיים, בגין דהא אתפרעו, מה דלא נפקו הכי ממצרים, דאתגזרו ולא אתפרעו, והכא הא אתפרעו, ועאלו בברית קיימא, דכתיב (שם טו כד) שם שם לו חק ומשפט דייקא, ושם נסהו, בהאי את קדישא דאתגלייא בהו, והכא אתקיים בהו על ידא דמשה גזירא דקיימא, דכתיב **ויקח משה את הדם ויזרק על העם וגו׳**. אמר רבי יצחק, מאי דכתיב **וחצי הדם זרק על המזבח**? ״במזבח״ לא כתיב, אלא ״על המזבח״ דייקא.

והשתחויתם מרחק - מהו ״מרחק״? כמה דאת אמר (ירמיה לא ב) **מרחוק יהו״ה נראה לי**, וכתיב (שמות ב ד) **ותתצב אחתו מרחק**. תאני רבי אבא, דקיימא סיהרא בפגימותא, וביה שעתא זכו ישראל יתיר בחולקא קדישא, וגזרו קיימא קדישא בקודשא בריך הוא.

ואל משה אמר עלה אל יהו״ה - מאי טעמא אמרה ליה שכינתא אסתליק לעילא, דהא אנא וישראל נשתתף כחדא בשלימותא על ידך, מה דלא הוה עד הכא, מה כתיב, ויקח משה חצי הדם וגו׳, פלג ליה לתרין, חצי הדם זרק על העם, וחצי הדם זרק

דף קכו עמוד א

על המזבח כמה דאוקימנא, וכתיב **הנה דם הברית אשר כרת יהו״ה עמכם**.

וישם באגנת - ״באגנת״ כתיב חסר וא״ו, כמה דכתיב (שיר ז ג) **שררך אגן הסהר אל יחסר המזג**׃

ונגש משה לבדו אל יהו״ה -- זכאה חולקיה דמשה, דהוא בלחודוי זכה למה דלא זכה בר נש אחרא. ישראל זכו השתא מה דלא זכו עד ההיא שעתא. וההיא שעתא אתקיימו בקיומא עלאה קדישא, ובההיא שעתא אתבשרו למהוי בינייהו מקדשא, כמה דאת אמר (שמות כה ח) **ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם**׃

ויראו את אלה״י ישראל, ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וגו׳. רבי יהודה פתח, (שיר ז ח) **זאת קומתך דמתה לתמר וגו׳** -- כמה חביבה כנסת ישראל קמי קודשא בריך הוא, דלא מתפרשא מניה, כהאי תמר דלא פריש דכר מן נוקבא לעלמין, ולא סליק דא בלא דא, כך כנסת ישראל לא מתפרשא מקודשא בריך הוא.

תא חזי, בשעתא דנדב ואביהוא ושבעין סבין חמו, מה כתיב בהו? **ויראו את אלה״י ישראל**, דאתגלי עלייהו שכינתא. רבי יהודה ורבי יוסי אמרי ״את״ דייקא, ודא את הוא מרחוק, את לאכללא מה די בגויה.

רבי יצחק אמר, והא כתיב (יחזקאל י כ) **היא החיה אשר ראיתי תחת אלה״י ישראל בנהר כבר**, מאן חיה דא? אמר רבי יוסי אמר רבי חייא, חיה זוטרתי. וכי אית חיה זוטרתי? אין, חיה זוטרתי וחיה עלאה, וחיה זוטרא דזוטרתי ויראו את אלה״י ישראל דייקא, כמה דאמינא.

ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר -- כחיזו אבן טבא דזמין קודשא בריך הוא למבני מקדשא, דכתיב (ישעיה נד יא) **ויסדתיך בספירים**.

ואל אצילי בני ישראל - דא נדב ואביהוא. **לא שלח ידו** - דסליק לון לבתר זמנא, ולא אתענשו הכא. רבי יוסי אמר, מלה דא לשבחא דלהון, דכתיב ויאכלו וישתו, דזנו עיניהון מנהירו דא, רבי יהודה אמר, אכילה ודאית אכלו, וזנו גרמייהו, והכא אתקשרו לעילא, אי לא דסטו אורחייהו לבתר, כמה דאוקימנא.

אמר רבי אלעזר, ואפילו ישראל בההיא שעתא אתכשרו, ואתקשרת בהו שכינתא, ודא קיימא, ואורייתא כלא בחד זמנא הוה, וישראל כההיא שעתא לא חמו לעלמין, ולזמנא דאתי, זמין קודשא בריך הוא לאתגלאה על בנוי, ולמחמי כלא יקרא דיליה עינא בעינא, דכתיב (שם נב ח) **כי עין בעין יראו בשוב יהו״ה ציון**, וכתיב (שם מ ד) **ונגלה כבוד יהו״ה, וראו כל בשר יחדו וגו׳**:

ברוך ה׳ לעולם אמן ואמן: